

Nycklar till ökad
attraktivitet och
konkurrenskraft

Rapport från IVAs projekt *Attraktionskraft för hållbar tillväxt*

Innehåll

Förord.....	4
Sammanfattning	6
Summary	9
Ledande position i hårdnande konkurrens.....	12
Avgörande omvandlingsförmåga.....	14
Grundläggande ekonomiska och sociala frågor.....	15
Attraktionskraft	16
Tre typer av attraktivitet	18
Regional attraktionskraft	19
Tre genomgripande omvärldsförändringar	22
Globalisering	24
Digitalisering	24
Hållbarhet	26
Förändringar inom 6+1 områden	28
Skola	30
Högre utbildning och forskning	36
Infrastruktur.....	42
Boende och levnadsmiljö.....	50
Kultur	54
Företagens villkor	56
En innovationsvänlig offentlig sektor	64
Ett attraktivt och konkurrenskraftigt Sverige	71
Framtidsbilden	71
Utmaningen	72
Framtidsagendan	73
Bilaga.....	75
Referenser	75
Styrgrupp.....	78
Projektledning.....	78

Förord

Under den senaste femårsperioden har IVA drivit projekt kring innovation och konkurrenskraft. I Innovation för tillväxt (2009–2011) stod frågan om en svensk nationell innovationsstrategi i centrum. I Innovationskraft Sverige (2012–2013) låg betoningen på regionala innovationsstrategier.

I Attraktionskraft för hållbar tillväxt (2014–2016) är uppgiften att föreslå åtgärder för ökad svensk konkurrens- och attraktionskraft. Projektet har även ett tydligt regionalt fokus. Detta var grunden för den rapport – *Mobilisering för ökad regional attraktionskraft* – som publicerades i februari 2015. Där presenterades en samlad bild av Sveriges regioners styrkor och svagheter, möjligheter och hot i arbetet för ökad attraktionskraft. Svaren visade på goda förutsättningar för svenska regioner samtidigt som en allt större internationell konkurrens ökar kraven på specialisering.

I denna rapport är vår utgångspunkt tre frågor: vad krävs för att Sverige, en liten exportberoende ekonomi, ska fortsätta att vara ett land med mycket högt välstånd? Vad ska locka individer att arbeta i Sverige och bidra till vårt välstånd? Vad kommer att avgöra om företagen väljer att göra sina satsningar här?

Vi menar att den svenska samhällsmodellen med dess välfärdslösningar, förmåga till problem- och konflikthantering på arbetsmarknaden och i politiken, spelrummet för företagsamma individer, öppenhet, förtroende mellan individer och myndigheter, låga korrruption samt ett informellt och demokratiskt ledarskap är en styrka för Sverige och av central betydelse för vår attraktionskraft. Precis som hela vår samhällsekonomi krävs att modellen ständigt omvandlas, förändras och utvecklas.

Ökad attraktionskraft går hand i hand med ökad konkurrenskraft. I rapporten presenterar vi de 6+1 områden som vi menar avgör vår framtida konkurrenskraft och lämnar förslag till åtgärder. Genomgående teman är förändring, behovet av en helhetssyn och långsiktighet samt att det är individer tillsammans som ytterst genomför förändringarna.

Globaliseringen och digitaliseringen förändrar förutsättningarna för alla länders ekonomier, inte minst Sveriges. Bakom kraven på hållbar utveckling ligger insikter om allvarliga globala miljöproblem tillsammans med ekonomiska och sociala utmaningar som också ger nya förutsättningar.

När vi skriver detta hösten 2015 befinner vi oss mitt i den största flyktingkatastrofen sedan andra världskriget. Sverige tillhör de länder som gör en mycket stor ansträngning för att hjälpa människor på flykt. Vår förmåga att hantera stora samhällsutmaningar genom ett brett samförstånd och samarbete mellan politik, näringsliv, verksamheter i offentlig sektor och det civila samhället sätts nu på stora prov. Utmaningen är att lyckas integrera de invandrade på arbetsmarknaden. Då skapas förutsättningar för att dessa individer får ett värdigt liv i Sverige samtidigt som de genom sitt arbete bidrar till att öka välståndet i sitt nya hemland. För att möta denna utmaning skärps kraven på ledarskap, handlingskraft och nytänkande inom alla delar av samhället.

När vi lägger fram projektets huvudrapport är vår ambition att inleda en bred diskussion kring avgörande framtidsfrågor för Sverige. Under det kommande året kommer vi att göra det i en rad olika former över hela landet.

Under arbetet har vi fått sakunderlag och konstruktiva kommentarer som bidragit till vår rapport. Vi vill framföra vårt varma tack till er alla som engagerat sig i vårt arbete.

Styrgruppen för *Attraktionskraft för hållbar tillväxt* i november 2015:

Carl Bennet, ordförande Attraktionskraft för hållbar tillväxt ordförande, Carl Bennet AB

Tomas Billing, vd Nordstjernen

Pontus Braunerhjelm, professor Kungl. Tekniska Högskolan och Entreprenörskapsforum

Charlotte Brogren, generaldirektör VINNOVA

Ulf Ewaldsson, teknisk direktör och chef för forskning och utveckling, Ericsson

Pam Fredman, professor och rektor Göteborgs universitet

Carola Lemne, vd Svenskt Näringsliv

Martin Lorentzon, ordförande Spotify

Björn O. Nilsson, professor, vd Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA)

Gunilla Nordlöf, generaldirektör Tillväxtverket

Eva Nordmark, ordförande TCO

Johan Rockström, professor och chef för Stockholm Resilience Centre

Anders Sundström, ordförande Swedbank

Håkan Sörman, vd Sveriges Kommuner och Landsting

Karl-Petter Thorwaldsson, ordförande LO

Johan Carlstedt, huvudprojektledare Attraktionskraft för hållbar tillväxt, Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA)

Sammanfattning

Sverige har gått från att vara ett av Europas fattigaste länder till ett av de rikaste. Vårt välstånd bygger på konkurrenskraftiga företag med förmågan att skapa internationellt efterfrågade produkter och tjänster. Vår position är stark inom många områden. Men vår konkurrenskraft har minskat under de senaste fem åren och andra länder ökar sin innovationskraft snabbare än Sverige.

Sveriges historia som industrination är den om att utnyttja omvandlingens möjligheter genom att hantera ekonomiska och sociala frågor samtidigt. Många av dessa känner vi igen från dagens debatt: migration, utbildning, infrastruktur, bostäder och arbetsmarknad.

Attraktionskraft är ett nyckelbegrepp för att förstå Sveriges framtidsutmaningar. Det understryker behovet av att lyfta blicken och jämföra oss med omvärlden. I centrum står individer och företag och hur dessa påverkar och påverkas av de strukturella faktorer som avgör vår konkurrenskraft.

I fokus för vår rapport står frågan hur Sverige ska fortsätta att utvecklas som välfärdssamhälle genom innovationer och nytänkande i näringsliv och offentlig sektor. Tre omvärldsfaktorer kommer att starkt påverka vår utveckling:

- **Globaliseringen** innebär en dramatisk ökning av internationell handel, globala transaktioner samt att fler länder deltar i den globala ekonomin.
- **Digitaliseringen**, tillsammans med automatisering och robotisering, innebär genomgripande förändringar för företag och offentliga verksamheter.
- **De stora globala utmaningarna inom miljö, ekonomi och sociala förhållanden** som sammanfattas i kraven på en hållbar utveckling.

I 6+1 avsnitt tar vi upp utmaningar och förslag inom de 6+1 områden vi menar är avgörande för ökad konkurrenskraft och därmed ökad attraktionskraft:

SKOLAN. Den svenska skolan presterar sämre än andra länders skolor. Det brister också i likvärdigheten mellan olika skolor vilket påverkar förutsättningarna för att ge alla barn en god kunskapsgrund. Vi menar att nycklarna till förändring ligger i att:

- Förbättra undervisningen genom att lärarnas ställning stärks.
- Styrningen av skolan förbättras.
- Digitaliseringens möjligheter till pedagogisk förnyelse och utveckling utnyttjas.
- Kontakterna med det omgivande samhället, inte minst näringslivet stärks.

HÖGRE UTBILDNING OCH FORSKNING. Svenska universitet och högskolor har många styrkor. Samtidigt finns det utrymme för förbättringar; vissa utbildningar har få undervisningstimmar, få aktiva forskare deltar i grundutbildningen, rörligheten inom svensk högskola är låg och incitamenten för tvärvetenskaplig forskning över institutionsgränserna svaga.

- Vår slutsats är att staten måste säkerställa att anslagen till universitet och högskola ligger på en internationellt konkurrenskraftig nivå samtidigt som tydliga mål och ägardirektiv sätts upp.

Digitaliseringen innebär nya möjligheter – och utmaningar – för forskning och högre utbildning.

- Vi menar att det behövs en nationell strategi för digitaliserat lärande inom den högre utbildningen.

Universitet och högskolor har en viktig samverkansuppgift med näringslivet och övriga delar av samhället. När globalisering och digitalisering förändrar arbetsmarknaden måste högskolan i allt större utsträckning kunna erbjuda återkommande utbildningar för akademiker.

- Därför behöver dialogen kring hur den högre utbildningen ska bidra till att fylla näringslivets och den övriga arbetsmarknadens framtida kompetensbehov utvecklas.

INFRASTRUKTUR. Den svenska transportinfrastrukturen är eftersatt och behöver rustas upp. Väg- och järnvägsinvesteringar som genomförts under de senaste 25 åren har inte varit tillräckliga för att klara den ökade trafikmängden. Vi menar att nya vägar för att snabbt kunna öka volymen på investeringar bör prövas.

- Ett sätt att göra detta är OPS-lösningar (Offentlig Privat Samverkan) utformade så att svenskt privat pensionskapital kan investera i dessa.
- Sveriges digitala infrastruktur är internationellt konkurrenskraftig. Däremot behöver samordningen mellan olika myndigheter med ansvar inom området förbättras.

BOENDE OCH LEVNADSMILJÖ. Bostadsmarknaden är i kraftig obalans. Bristande tillgång på bostäder hotar att bromsa tillväxten. Situationen inom storstads- och tillväxtområdena är särskilt allvarlig. Få politikområden är så grundligt analyserade som bostadsmarknaden. Inom få

områden är de politiska lösningarna så starka. Samtidigt är behoven av att stimulera nybyggnation och rörlighet på bostadsmarknaden mycket stora.

- Vi föreslår därför en kombination av åtgärder som stimulerar nybyggnation och ökar rörligheten, bland annat genom skatteförändringar för boende i det befintliga bostadsbeståndet.

KULTUR. Kulturbegreppet är brett: allt från hur man bemöts på gatan, relationerna på arbetsplatsen, kvaliteten hos våra artister och konstnärer till kulturutbud och kulturarv. Vi menar att den jämställdhet, öppenhet, det icke-hierarkiska och demokratiska ledarskapet, respekten för medborgarna i olika typer av myndighetsutövning är viktiga delar av svensk kultur som påverkar vår attraktionskraft starkt.

FÖRETAGENS VILLKOR. Konkurrenskraftiga företag utmärks av förmågan att ständigt utveckla och erbjuda produkter och tjänster som efterfrågas på olika marknader. En förutsättning för framgång är kompetenta medarbetare. Idag är också kompetensförsörjningen en av de viktigaste frågorna för svenska företag. Samtidigt omvandlas arbetsmarknaden snabbt.

- Vi föreslår därför olika sätt att öka möjligheterna till livslångt lärande. Vi föreslår också ett förbättrat valideringssystem för att underlätta företagens bedömningar av sökandes kompetens samt att tempot ökar i arbetet för att utveckla och förbättra språkundervisningen för individer som invandrat till Sverige.

Att utforma skattetrycket i ett högskatteland som Sverige är en balansgång. Det gäller att få

in tillräckligt med skatt för att finansiera utbildning och välfärdssystemen utan att hota incitamenten för företag att utvecklas och för individer att utbilda sig och anta nya utmaningar. Vi menar också att det är viktigt att skatterna utformas så att de inte skadar Sveriges internationella konkurrenskraft.

- Våra förslag gäller i första hand skatter som är speciellt viktiga för nystartade och växande företag.

INNOVATIONSVÄNLIG OFFENTLIG SEKTOR. De offentliga tjänsternas kvalitet och tillgänglighet påverkar starkt vår konkurrens- och attraktionskraft. Samtidigt är omvandlingstrycket på sektorn stort både av demografiska och finansiella skäl. Vi menar att det finns tre viktiga förändringskrafter som är nycklar till att effektivisera och utveckla en offentlig sektor som fortsatt kan leverera välfärdstjänster med tillräcklig volym och kvalitet:

- Ett effektivt och systematiskt innovationsarbete.
- Offentlig upphandling som stimulerar nya, bättre lösningar.
- Utnyttjade av digitaliseringens möjligheter.

Vår rapport avslutas med en framtidsagenda i åtta punkter:

1. Värna grunden för vårt välstånd genom internationellt konkurrenskraftiga villkor för våra företag.
2. Var rädd om välfärdens intäkter – utforma skattesystemet så att det ger tillräckligt med intäkter för välfärden men inte påverkar individers och företags vilja att anta nya utmaningar negativt.
3. Rusta individen för omställning och livslångt lärande.
4. Ge lärarna en verklig chans att förbättra undervisningen i skolan – det är i klassrummet kvaliteten avgörs.
5. Sätt tydliga mål på internationell konkurrenskraft för svenska universitet och högskolor.
6. Betala tillbaka infrastrukturens skulden med ränta.
7. Bryt gamla blockeringar för att lösa den svenska bostadskrisen.
8. Skynda på utvecklingen av en innovationsvänlig offentlig sektor.

Summary

Sweden has gone from being one of Europe's poorest countries to one of the richest. Our prosperity is built on competitive companies with the ability to create products and services that are in demand internationally. We hold a strong position in many areas. But our competitiveness has declined over the past five years, while other countries are unleashing their innovative power at a faster pace than Sweden.

Sweden's history as an industrial nation is one of utilising opportunities brought by transformation by addressing economic and social issues simultaneously. We recognise many of these issues in the current debate: migration, education, infrastructure, housing and the labour market.

Attractiveness is a key concept in understanding Sweden's future challenges. It underscores the need for us to raise our eyes and compare ourselves with the world around us. At the core of this are individuals and businesses, and understanding how they impact and are impacted by the structural factors that determine our attractiveness.

The focus of this report is how Sweden will continue to develop as a welfare society through innovation and fresh ideas in the private and public sectors. Three external factors will have a strong impact on our progress:

- **Globalisation** brings with it a dramatic increase in international trade, global transactions and more countries participating in the global economy.
- **Digitalisation**, along with automation and robotisation, means sweeping changes for companies and public sector organisations.

- **The great global environmental, economic and social challenges** summarised in the demand for sustainable development.

In section 6+1 we discuss challenges and proposals in the 6+1 areas which we believe are crucial for increasing competitiveness and thereby also attractiveness:

EDUCATION. Swedish schools are not performing as well as schools in other countries. The system is also lacking in terms of providing equal standards at all schools, which is affecting Sweden's ability to provide all children with a solid educational foundation. We believe that the key to change lies in:

- Improving education by raising the status of teachers.
- Improving the way schools are governed.
- Exploiting the opportunities afforded by digitalisation for renewal and development in education.
- Improving relationships with the surrounding community, especially business and industry.

HIGHER EDUCATION AND RESEARCH. Swedish universities have many strengths, but there is room for improvement; some programmes have few hours of instruction, there are few active researchers participating in undergraduate education, while mobility within Swedish higher education is low and incentives for interdisciplinary research across institutional boundaries are weak.

- We have concluded that the Government needs to guarantee that funding for our universities is at an internationally competitive level, at the same time as clear objectives and owner directives are established.

Digitalisation offers new opportunities – and challenges – for research and higher education.

- We believe that a national strategy is needed for digitised learning in higher education.

Universities have an important mission of collaboration with industry and other parts of society. When globalisation and digitalisation change the labour market, universities need to increasingly be able to offer frequent programs for academics.

- The discussion on how higher education should meet the talent and expertise needs of industry and the labour market in general must be developed.

INFRASTRUCTURE. Swedish transport infrastructure has been neglected and needs to be improved. Road and rail investments made over the past 25 years have not been sufficient to handle the increased traffic. We believe that new ways of quickly increasing the volume of investments should be tested.

- One way of doing this is through PPP (Public Private Partnerships) solutions designed so that Swedish private pension capital can be invested in these solutions.
- Sweden's digital infrastructure is internationally competitive, but there needs to be better coordination between the various authorities responsible for this area.

HOUSING AND LIVING ENVIRONMENT. The housing market is seriously out of balance. A shortage of homes is threatening to put the brakes on growth. The situation in metropolitan and growth areas is particularly serious. Few policy areas are as thoroughly analysed as the housing market and there are few areas where political

gridlock is as strong. At the same time, the need to stimulate new construction and mobility in the housing market is very substantial.

- We therefore propose a combination of measures to stimulate new construction, including changes in the tax code for housing in the existing housing stock.

CULTURE. The concept of culture is broad: everything from how people are treated on the street, relationships at the workplace, the quality of our artists of all kinds, and our cultural offering and heritage. We believe that equality, openness, non-hierarchical and democratic leadership and authorities that exercise their power while respecting citizens are important aspects of Swedish culture and also have a big impact on our attractiveness.

BUSINESS CONDITIONS. Competitive companies are distinguished by their ability to constantly evolve and offer products and services that the various markets demand. One key success factor is having talented and skilled employees. Today the talent supply is one of the most important issues facing Swedish businesses. Meanwhile, the labour market is going through rapid transition.

- We therefore propose various ways of increasing opportunities for lifelong learning, an improved validation system to facilitate a company's ability to assess an applicant's skills, and picking up the pace of efforts to develop and improve language instruction for immigrants coming to Sweden.

Designing the tax burden in a high-tax nation like Sweden is a balancing act. It is a case of generating enough tax revenue to finance education and the welfare system without threatening incentives for business growth and for individuals to educate themselves and take on new challenges. We also believe that it is important to understand that the tax code must be designed in such a way that it does not damage Sweden's international competitiveness.

- Our proposals primarily address taxes that specifically affect start-ups and growth companies.

INNOVATION-FRIENDLY PUBLIC SECTOR. The quality and accessibility of public services have a strong impact on our competitiveness and attractiveness. At the same time, the pressure on the public sector to transform itself is significant for reasons that are both demographic and financial in nature. We believe that there are three key forces of change for improving efficiency and developing a public sector that can continue to deliver welfare services with sufficient volume and quality:

- An efficient and systematic focus on innovation.
- Public procurement that stimulates new and better solutions.
- Exploiting the potential of digitalisation.

Our report concludes with an eight-point agenda for the future:

1. Safeguard the foundation for our prosperity by ensuring we have internationally competitive conditions for our businesses.
2. Ensure revenue for our welfare system – design the tax code so that it provides sufficient revenue for welfare without negatively affecting the desire of individuals and businesses to take on new challenges.
3. Equip individuals for change and lifelong learning.
4. Give teachers a real chance to improve instruction in schools – the classroom is the place where quality is determined.
5. Set clear goals for international competitiveness for Swedish universities.
6. Pay back the infrastructure debt with interest.
7. Break down old obstacles to solve the Swedish housing crisis.
8. Pick up the pace of development of an innovation-friendly public sector.

Ledande position i hårdnande konkurrens

Sverige har en stark internationell position. På drygt 150 år har vi gått från att vara ett av Europas fattigaste länder till ett av de tio rikaste i världen. Förutsättningarna har skiftat över tid. Idag påverkar tre genomgripande omvärldsförändringar oss: globaliseringen, digitaliseringen och de utmaningar som sammanfattas i kraven på en hållbar utveckling.

Sverige är ett exportberoende land. Vårt välstånd bygger på konkurrenskraftiga företag med förmågan att skapa internationellt efterfrågade produkter och tjänster. Våra största handelspartners finns idag i Europa

och Nordamerika. En utmaning är att bli lika framgångsrika i övriga delar av världen.

Sverige har en stark position inom många områden. Men andra länder utvecklas snabbare. Vår konkurrenskraft har minskat under de senaste fem åren även om vi är bland topp tio. Vi är bäst i Europa på innovation, men andra länder ökar sin innovationskraft snabbare.

Vår omvandlingsförmåga har varit avgörande för förvandlingen från ett fattigt land till ett rikt välfärdssamhälle. De samhällsutmaningar vi nu står inför kommer att kräva både kraftsamling och förnyelse.

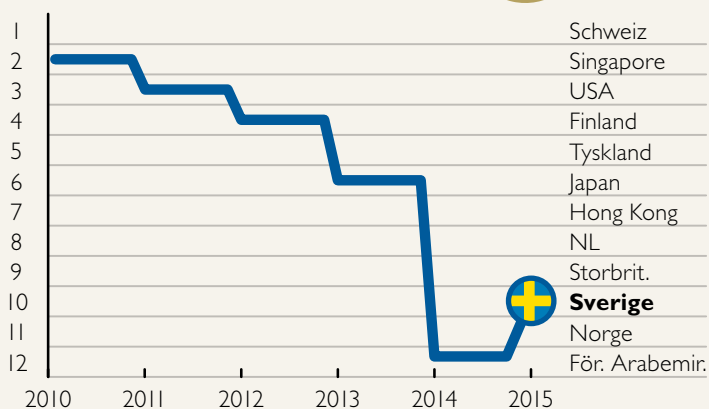
0,13%

En liten röst. Sverige motsvarar endast 1,3% av världens befolkning. Ett 25-tal städer i världen har större befolkning än hela vårt land.

SJUNKANDE KONKURRENSKRAFT

WEF Competitiveness Report Ranking.

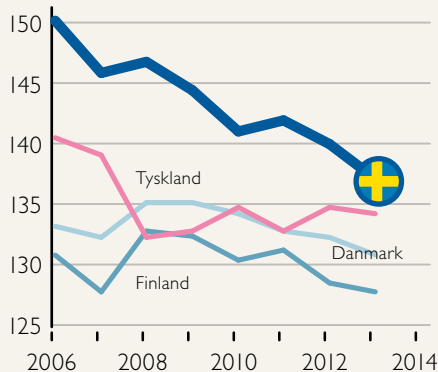
Position

Källa: World Economic Forum, Competitiveness Report 2009–2015

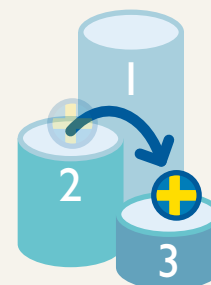
STARK INNOVATIONSKRAFT MEN ANDRA TAR IN PÅ SVERIGE

Innovationsförmåga relativt till EU.
(EU = 100)

Källa: Innovation Union Scoreboard

Global Innovation Index 2014.

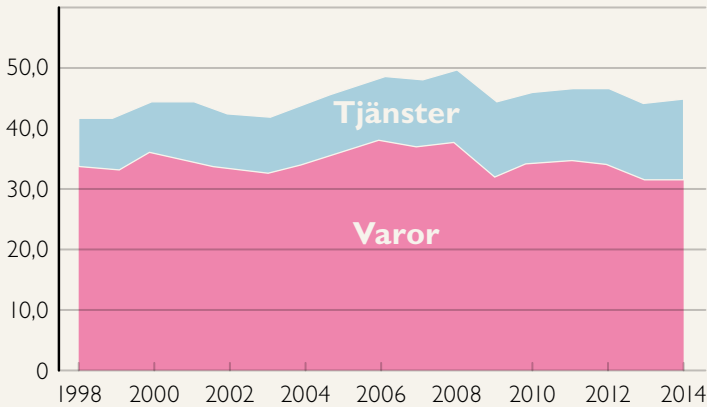

Källa: Global Innovation Index

EXPORTBEROENDE

VAROR DOMINERAR MEN TJÄNSTER ÖKAR SIN ANDEL

% av BNP

Källa: Ekonomifakta.se

VART GÅR EXPORTEN?

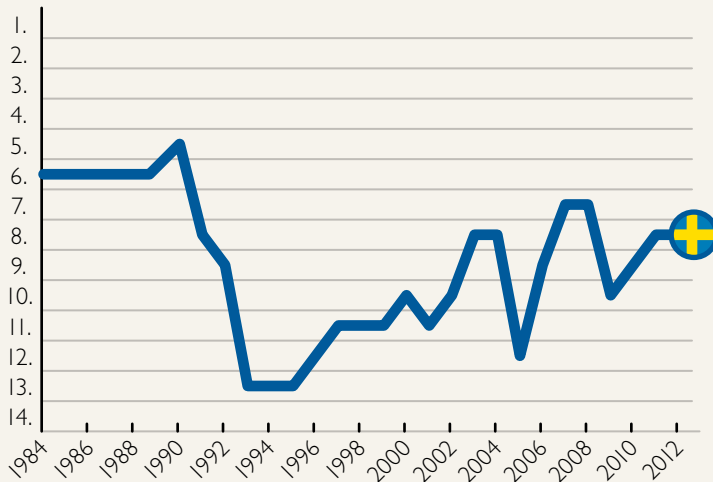
Varuexport per handelspartner; totala värden, bortfallsjusterat 2014 (mdr kr).

Källa: Ekonomifakta.se/SCB via Macrobond

ETT RIKT LAND

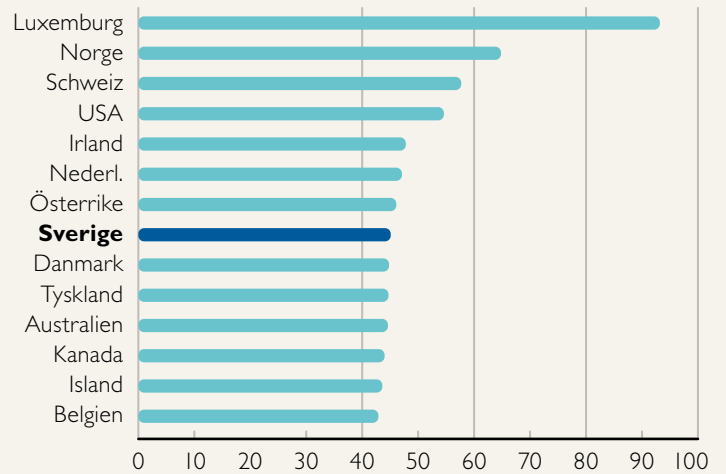
Position i OECDs välståndsliga.

Källa: OECD

BNP PER CAPITA 2014

USD tusental, köpkraftskorrigerat.

Källa: OECD

SVERIGE I TOPP PÅ VIKTIGA INDEX MEN TAPPAR POSITIONER I VISSA

Global Innovation Index

- Schweiz
- Storbritannien
- Sverige**

Global Democracy Index

- Norge
- Sverige**
- Island

Digital Evolution Index

- Singapore
- Sverige**
- Hongkong

Global Creativity Index

- Sverige**
- USA
- Finland

OECD Better Life Index

- Australien
- Sverige**
- Kanada

Global Competitive Index

- Schweiz
- Singapore
- Sverige**

LEDANDE POSITION I HÅRDNANDE KONKURRENS

Sverige har historiskt byggt goda positioner i världen. Vi har alltid konkurrerat med internationellt näringsliv. Dessutom är svenskar självgående och vana att befinna sig i ett internationella sammanhang. Vi är inte särskilt hierarkiska inom näringslivet, vi skapar inte så många chefsnivåer. Att kunna jobba decentraliserat med ansvar är en styrka.

Carl Bennet,
ordförande Carl
Bennet AB

AVGÖRANDE OMVANDLINGSFÖRMÅGA

Sveriges ekonomiska tillväxt och ökade välstånd bygger på förmågan till omvandling. (Schön 2014)

För företagen innebär detta en ständig anpassning till nya konkurrensförhållanden, för individen omställning till nya arbetsuppgifter, många gånger på nya arbetsplatser. Rörligheten är också viktig för innovationskapaciteten genom att individer tar med sig kunskap från tidigare verksamheter och tillämpar dessa i nya miljöer. (Entreprenörskapsforum 2014)

Historien om Sveriges väg till ett rikt välfärdsland är den om ständig omvandling och internationalisering.

Under 1800-talets andra hälft inleddes industrialiseringen. Tidigt blev exporten viktig. Efterfrågan, inte minst från Storbritannien, på svensk skog, järnmalm och spannmål steg snabbt. Mot slutet av 1800-talet växte ett antal tillverkande svenska exportföretag fram. Under 1900-talet ökade successivt produkter och tjänster sin andel av BNP medan råvaror minskade.

Efter en mycket snabb tillväxt under 1950- och 1960-talen drabbades Sverige av strukturer under 1970-talet. Textil- och varvsindustrier lades ned eller flyttade utomlands. Verkstadsindustrier i bruksorter med många hundra års historia tvingades stänga sin verksamhet samtidigt som många teknikföretag utvecklades till framgångsrika exportföretag.

En omfattande rationalisering och effektivisering skedde också i industri- och tjänsteföretag med tillräcklig utvecklingskraft för att möta den

nya situationen. Samtidigt genomfördes arbetsmarknadspolitiska insatser för att hantera individernas situation som krävde omställning till nytt arbete vilket många gånger innebar byte av bostadsort.

1990-talets kris innebar ytterligare strukturaliseringar. Det blev inledningen på en process där många svenska företag rationaliserades och ökade sin produktivitet och internationell konkurrenskraft starkt.

Stora flöden bakom omvandlingens nettoförändringar

För att dra nytta av omvandlingen krävs mycket goda förutsättningar för att nya jobb och företag skapas som kan kompensera för de som försvinner. Bakom relativt små nettoförändringar ligger stora flöden. Mats Essemyr har illustrerat detta i *Omställningskedjan – håller den?*

År 2003 minskade sysselsättningen med 40 000 personer. Men bakom denna nettosiffra döljer sig en komplex process där 470 000 arbeten försvann och 430 000 kom till. Av de nya arbetena kom drygt 300 000 i växande verksamheter, drygt 150 000 i helt eller relativt nya företag. Bland de arbeten som försvann fanns knappt 300 000 i krympande företag, cirka 170 000 i helt nedlagda verksamheter eller i företag som höll på att läggas ned. (Essemyr 2014)

GRUNDLÄGGANDE EKONOMISKA OCH SOCIALA FRÅGOR

Sverige historia som industrination är den om att hantera grundläggande ekonomiska och sociala frågor samtidigt. Många av dem känner vi igen från dagens debatt:

- **Migrationen.** Under 1800-talet utvandrade en miljon svenskar till Nordamerika. De hade rest sig ur fattigdomen hemma så mycket att det blev möjligt att ta steget över Atlanten till en ny tillvaro. Under 1900-talet skedde en stor arbetskraftsinvandring till Sverige från bland annat Finland och Sydeuropa. Politiska kriser i Europa, Afrika, Sydamerika har lett till stor flyktinginvandring. När vi skriver detta hösten 2015 står vi mitt uppe i de största flyktingströmmarna efter andra världskriget. Från att ha vara framgångsrika i integrationen på arbetsmarknaden tillhör vi idag de länder som lyckas sämre. Dagens situation innebär en stor utmaning. (OECD 2012)
- **Utbildning.** Tillkomsten av folkskolan år 1842 bidrog till att öka kunskapsnivån hos breda befolkningsgrupper. Olika utbildningsinitiativ togs för att lösa näringslivets kompetensbehov. Men det var först på 1960-talet som de stora utbildningsreformerna kom i och med införande enhetsskolan. Längre betraktades vår höga utbildningsnivå som en viktig konkurrensfaktor för Sverige. I dag har dåliga resultat i PISA-undersökningarna lett till en debatt om kvaliteten i den svenska skolan.
- **Infrastruktur.** Nyckeln till industrialiseringen var en snabb utbyggnad av järnvägen under 1800-talet, elektrifieringen och senare utbyggnad av vägnätet. Idag debatterar vi Sveriges infrastrukturens skuld och järnvägens kris.
- **Bostäder.** Under 1800-talet gick flyttströmmarna från landsbygden till de nya industriarbetena i städerna. Boendeförhållandena var ofta usla. Detta blev snart en viktig politisk fråga. Bostadskooperationen, allmännyttan och miljonprogrammet är exempel på initiativ och politiska program för att ge fler bostäder med god standard. Idag är standarden hög på våra bostäder. Men bostadsbristen är åter en utmaning.
- **Arbetsmarknaden.** Saltsjöbadsavtalet 1938 innebar en överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter om hur förhandlingar, konflikter och avtal mellan fackföreningar och arbetsgivare skulle hanteras. Därmed skapades en central del av den svenska modellen – att förhållanden och villkor på den svenska arbetsmarknaden bestäms i förhandlingar mellan parterna. Idag är förmågan att hantera kompetensförsörjning och matchningsproblem stora utmaningar, inte minst mot bakgrund av att den svenska arbetsmarknaden av bedömare som exempelvis OECD betraktas som stel. (OECD 2015:2, World Bank Group 2015)

Den dynamik som finns i Sverige är en stor fördel också för vår framtida internationella attraktionskraft. Vi är trots att vi är ett litet land relativt dynamiska på ett sätt som är positivt, exempelvis är vi duktiga på att ta till oss ny teknik och att ställa om. Sverige är icke-hierarkiskt, men vi måste ge möjlighet för personer på alla nivåer att tänka nytt och utmana.

Charlotte Brogren,
gd VINNOVA

Attraktionskraft

Attraktionskraft är ett nyckelbegrepp för att möta Sveriges framtidsutmaningar. Det understryker behovet av att vi lyfter blicken och jämför oss med andra länder.

Attraktionskraft sätter fokus på individer och företag som aktörer i ekonomin och deras relation till omvärlden:

- Vad attraherar individen att flytta till en ort eller att bli kvar?
- Vad ligger bakom företagets val av plats att verka på?

Attraktionskraften fokuserar därmed på hur aktörerna påverkas av och påverkar de strukturella faktorerna som står i centrum för frågor kring konkurrenskraften:

- Hur är tillgången på arbete?
- Hur bra är vår infrastruktur?

- Vilken är tillgången på bra boende?
- Vilken kvalitet har vår skola?
- Ger lagar, regler och skatter bra villkor för individer och företag?

Det är svårt att exakt mäta attraktionskraft. Men olika index och mätetal ger oss en uppfattning. Sverige finns med bland de tio främsta i index som mäter Sveriges varumärke som nation, hur attraktivt det är att bo och arbeta här, om vi ses som ett alternativ att investera i och som plats för innovation och forskning.

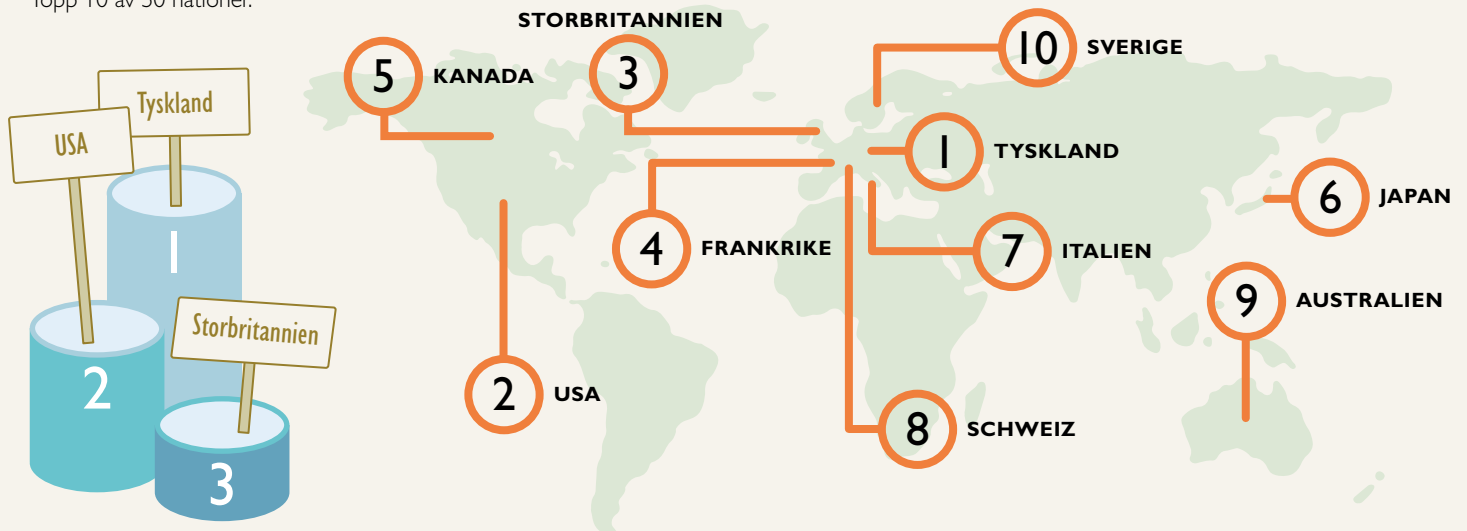
Andra mätningar skickar varningssignaler. Som litet land upplever vi stark internationell konkurrens om högt utbildad arbetskraft. Samtidigt sjunker de utländska direktinvesteringarna i Sverige.

har utländska direktinvesteringar sjunkit. Utländska direktinvesteringar till Sverige har sjunkit med cirka 41 procent mellan åren 2011–2013.

SVERIGES VARUMÄRKE ÄR BLAND DE 10 STARKASTE I VÄRLDEN

Topp 10 av 50 nationer:

PLATS ELVA FÖR SVERIGE I ATT STARTA OCH DRIVA FÖRETAG

Världsbanken sammanställer indexet "Ease of doing business". Det mäter hur lätt det är att starta och driva företag i olika länder. 2014 låg Sverige på plats elva med Singapore, Nya Zeeland och Hongkong på de tre första platserna.

Starta företag

Tillgång till el

Att få krediter

Skydd för minoritetsägare

Handel över gränser

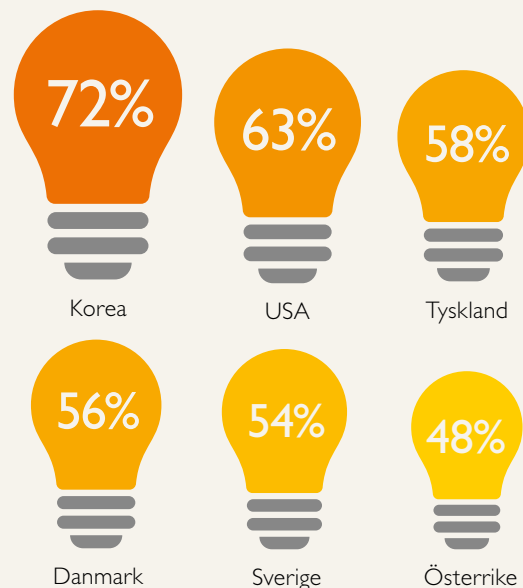
Hantera insolvens och konkurser

Källa: World Bank (2014), Ease of doing business index

SVERIGE KONKURRERAR OM ARBETSKRAFT MED AKADEMISK UTBILDNING

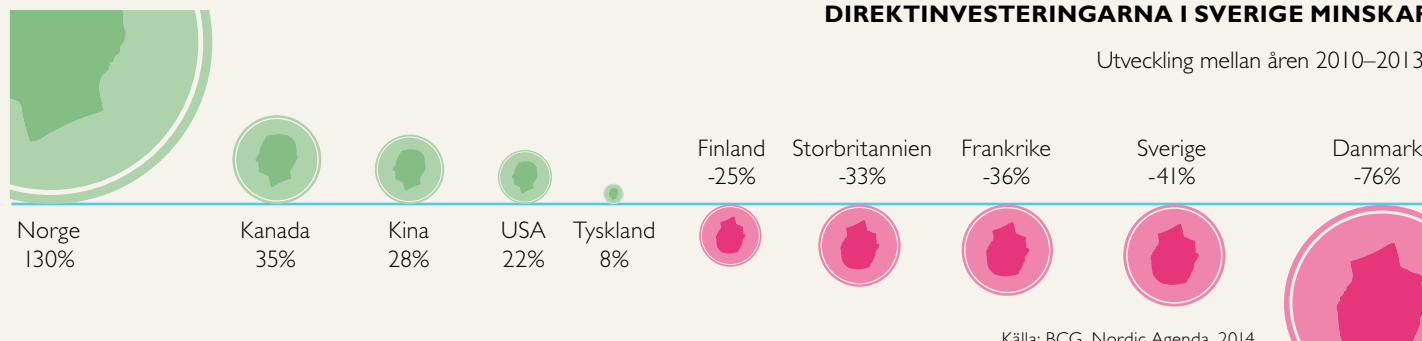
Andel individer med akademisk utbildning som kan tänka sig att flytta till ett land.

Källa: BCG, Nordic Agenda 2014

DIREKTINVESTERINGARNA I SVERIGE MINSKAR

Utveckling mellan åren 2010–2013.

Källa: BCG, Nordic Agenda. 2014

VAD TYCKER VÄRLDEN OM SVERIGE?

Kan tänka mig att bo och arbeta i landet en längre tid

1. Kanada
2. USA
3. Australien
-
-
9. Sverige

Bra land att investera i

1. USA
2. Tyskland
3. Japan
-
-
9. Sverige

Ett ledande land inom forskning och innovation

1. Japan
2. USA
3. Tyskland
-
-
10. Sverige

Källa: Nation Brands Index 2012

ATTRAKTIONSKRAFT

I globaliseringens tid tävlar vi med hela världen och det blir allt viktigare för Sverige att kunna attrahera människor och företag. Sverige kan inte välja, Sverige måste bli valt.

Carola Lemne, vd
Svenskt Näringsliv

TRE TYPER AV ATTRAKTIVITET

Ekonomer och historiker har sedan länge studerat migrationens drivkrafter utifrån frågeställningarna om betydelsen av push-faktorer (som driver individer från ett land) i relation till pull-faktorer (som lockar individer till sig). På motsvarande sätt har den ekonomisk-geografiska forskningen arbetat med frågor kring företagens lokalisering.

Forskningen skiljer på tre typer av attraktivitet:

- **Boendeattraktivitet** – en plats dit människor vill flytta eller bo kvar på.
- **Näringslivsattraktivitet** – en plats där företag vill vara lokaliserade.
- **Besöksattraktivitet** – en plats som människor vill besöka. (Tillväxtnalys 2014)

Individen i centrum

Forskning om svenska förhållanden visar ett tydligt mönster för boendeattraktiviteten:

- Situationen på arbetsmarknaden är avgörande.
 - Flyttströmmarna går till orter med ett mer diversifierat näringsliv och en bred arbetsmarknad.
 - Arbetslösa flyttar i större utsträckning än de som har arbete.
 - Pendlare är mer flyttbenägna. Speciellt gäller det dem som haft arbete som inneburit geografisk rörlighet.
- Flytten går i hög grad till orter med möjlighet till högskoleutbildning.

- Närhet till släkt och vänner tillsammans med faktorer som underlättar livet och ger nytta eller nöje är viktiga men i mindre utsträckning än faktorerna ovan.
- Samhällsservice och kulturutbud är viktiga men inte avgörande. (Tillväxtnalys 2014)

Mönstret för boendeattraktivitet på europeisk nivå ligger nära de svenska:

- Arbetsmarknaden är central. En stor regional arbetslöshet eller inriktning mot agrara näringar ger en negativ signal till inflyttare.
- Hög utbildningsnivå eller en region med stor högteknologisk verksamhet ökar boendeattraktiviteten.
- Bra transportmöjligheter och ett bra boende är viktigt.
- Även natur och klimat påverkar flyttströmmarna – varma vintrar, få mulna dagar och tillgång till naturreservat är positiva faktorer. (Tillväxtnalys 2014)

Företaget i centrum

I tidig ekonomisk-geografisk forskning pekades stordriftsfördelar och transportkostnader ut som avgörande för företagets lokalisering. Idag har kostnaderna för att transportera varor sjunkit men kostnaderna för persontransporter är fortfarande höga.

Näringslivsattraktiviteten varierar mellan olika branscher. Små koncentrationsfördelar och

spridda insatsvaror ger geografiskt utspridda företag, exempelvis inom jordbruk. För denna typ av branscher är regionens tillgångar (exempelvis bra åkerjord eller betesmarker i den amerikanska Mellanvästern) viktiga för attraktiviteten. Om en bransch har uppenbara koncentrationsfördelar (som den kemisk-tekniska industrin i Tyskland) kommer lokaliseringen att ske i branschgrupper.

För företag med stora koncentrationsfördelar och rörliga insatsfaktorer (som it- och spelbranschen) är lokaliseringen nära andra företag viktig. Silicon Valley och vårt eget Kista är exempel på detta. Vi kan också se hur lokaliseringen skapar nya förutsättningar för samspelet

REGIONAL ATTRAKTIONSKRAFT

I inledningen till avsnittet presenterades statistik och index som mäter Sveriges attraktionskraft. De sjunkande direktinvesteringarna är en varningsklocka på bristande attraktionskraft för företag. Att många växande företag inom it-sektorn köps upp för att utvecklas i Silicon Valley är ett annat. För individer lockar Sverige som välfärdsstat samtidigt som svårigheterna med integration på arbets- och bostadsmarknaderna påverkar flyttbeslut negativt.

I vår rapport diskuterar vi konkurrenskraft inom de 6+1 områden vi tar upp ur ett nationellt perspektiv.

För individer och företag är även ett regionalt

mellan stora och små företag kring innovationsarbetet. Det gäller exempelvis Ericsson i Kista och AstraZeneca i Mölndal. Framväxten av företag och samarbeten i Lund kring Medicon Village och Ideon är andra exempel.

Fokus på besökaren

Besöksattraktivitet kan ses som delmängder av boende och näringslivsattraktivitet. Kulturmiljö, natur, kulturbud och bra infrastruktur för transporter ökar besöksattraktiviteten. På motsvarande sätt bidrar en näringslivsstruktur som erbjuder ett attraktivt tjänsteutbud till besöksattraktiviteten.

perspektiv viktigt. Det är här man driver sin verksamhet och individer bor och verkar. För att Sverige som helhet ska bli framgångsrikt gäller det att summan av regional utveckling är så stor som möjligt.

Det är därför naturligt att fråga sig hur attraktionskraften varierar mellan olika regioner. Tillsammans med Boston Consulting Group har vi mätt attraktionskraften inom fyra områden:

- **Humankapital** – faktorer för att utveckla, attrahera och behålla de bästa talangerna nationellt och globalt.

De kluster av företag och forskningsinstitutioner som har vuxit upp kring exempelvis bilindustrin i Göteborg eller it- och kommunikationstekniken i Kista är viktiga för vår framtida attraktionskraft. I kluster händer spännande saker, finns arbetstillfällen, nätverk och många människor. Det är en stark drivkraft för topp-talanger och jag tror att det betyder särskilt mycket för yngre.

*Ulf Ewaldsson,
forsknings- och
utvecklingschef,
Ericsson*

Vi måste förstå vår attraktionskraft. Vi är hemmablinda. Vi underskattar vårt trygga, demokratiska samhälle, där korruptionen är en av de lägsta i världen. Vi tänker inte ens på det i Sverige.

*Björn O. Nilsson,
vd IVA*

- **Företagsklimat** – faktorer som mäter en plats egenskaper vilka påverkar ett företags tillväxtmöjligheter.
- **Kapital och innovation** – faktorer som bygger upp områden som ger konkurrensfördelar.
- **Infrastruktur** – fysisk och digital infrastruktur.

Underlaget bygger på offentlig data och statistik. Modellen har tidigare använts för internationella jämförelser där Stockholm ingått. Då ingick tretton storstäder i Europa och Nordamerika i jämförelsen. Stockholm hamnade på andra plats bland de europeiska städerna och plats sex bland de tretton jämförda städerna i Nordamerika och Europa. (Westrup, J. m.fl. 2014)

Vi har jämfört alla Sveriges regioner efter deras attraktionskraft, det vill säga en sammanvägning av alla 41 faktorer. Regionerna har sedan delats in i tre grupper efter befolkningsstorlek.

Vid första anblicken tycks attraktionskraften bestämmas av storlek på region. Men tar vi bort Stockholmsregionen – som är unik i Sverige både till storlek, näringslivsstruktur och genom att vara centrum för statlig förvaltning och många organisationer – framträder en mer balanserad bild. Den ger underlag för slutsatsen att det finns mycket goda förutsättningar för regionerna att utveckla attraktionskraften utifrån sina unika förutsättningar. Vi gör det baserat på följande iakttagelser:

- Ekonomin (företagande, tillväxt, sysselsättning) har ingen tydlig koppling till regionstorlek. Den för boendeattraktiviteten avgörande goda sysselsättningen finns i regioner i alla storleksklasser.
- Resultaten i grundskola och gymnasium skiljer sig inte åt mellan regioner av olika storlek. Oavsett denna kan en region utveckla bra utbildning, vilket har stor betydelse för attraktionskraften både för individer och företag. Detta gäller dock inte på högskolenivå där stora regioner lyckas bättre än små.
- Även om två regioner har samma totala attraktionskraft kan de faktorer som är avgörande skifta. Exempelvis Östergötland har en jämn profil och ligger strax över snittet på de flesta områden. Uppsala har en mer spetsig profil och ligger långt över snittet i utbildning, demografi och innovation.
- Vissa små och medelstora regioner har lyckats särskilt bra inom olika områden:
 - Västerbotten har bäst digitalinfrastruktur i hela landet och är nummer två inom transport, tåg- och flygförbindelser.
 - Uppsala är nummer två inom innovation.
 - Halland är nummer två inom fysisk infrastruktur.

Med andra ord har små och mellanstora regioner lyckats skapa styrkor inom områden som i första hand inte är länkade till deras storlek eller geografiska läge.

- Inom områden som demografisk sammansättning, ekonomi, digital infrastruktur och transporter finns det stor spridning i attraktionskraften bland de mindre regionerna. Denna spridning understryker möjligheten till hög attraktionskraft även hos mindre regioner.

Insatser för att öka regioners attraktionskraft

Ökad regional attraktionskraft är temat för den rapport – *Mobilisering för ökad regional attraktionskraft* – som vårt projekt lade fram i februari 2015. Fokus låg här på arbetet med att stärka regionernas konkurrens- och attraktionskraft.

Rapporten byggde på intervjuer med de utvecklings- och innovationsansvariga i alla svenska regioner. Den gav en bild av arbetet med en rad frågeställningar som aktualiseras i utformningen och implementeringen av regionala utvecklingsplaner och innovationsstrategier. Resultatet av intervjuerna redovisades i en SWOT-analys som pekade på fyra svagheter:

- Bristande insikter om omvärlden.
- Otydliga roller och beslutsmandat.
- Bristfällig koordinering av nationella insatser.
- Bristande nationell och internationell samverkan.

Slutsatsen drogs att det finns fyra områden – 4S – som är av speciell vikt för att öka den regionala konkurrens- och attraktionskraften:

- Koncentration på **spetsområden**.
- Insatser från **stödsystemet** med fokus på spetsområden.
- En bättre **strategisk omvärldsanalys** för att kunna bedöma vilka satsningar som är internationellt konkurrenskraftiga.
- **Samarbete och ledarskap** som möjliggör satsningar över regiongränserna.

Inom projektet bedriver vi fyra spetspiloter vars syfte är att ta fram en metod för att kunna identifiera behovet av gemensamma initiativ och insatser från stödsystemet inom ett spetsområde. Under våren 2016 kommer resultatet av arbetet att redovisas. Vi kommer också att fördjupa analyserna av hur svenska regioner kan utveckla sin attraktionskraft.

Sverige är ett litet land men vi har en tradition av att vara innovativa och vi är vana vid samarbeten mellan olika sektorer i näringsliv samt mellan näringsliv och kommuner. Vi har en öppen ekonomi och ligger fortfarande högt i rankingar som mäter innovation. Inom områden som infrastruktur, digitalisering och miljö är vi starka av tradition men vi behöver spetsa oss och jobba strategiskt.

Gunilla Nordlöf,
gd Tillväxtverket

Utvecklings- och innovationsansvarigas bild av regional konkurrens- och attraktionskraft

Styrkor

- Styrkeområden och spetskompetens
 - Naturtillgångar och klimat
 - Levnadsmiljö

Möjligheter

- Spetsområden
- Nationell och internationell samverkan
 - Effektivare stödsystem

Svagheter

- Förnöjsamhet och svag självkänsla
 - Kompetensförsörjning
 - Infrastruktur

Hot

- Bristande insikter om omvärlden
- Otydliga roller och beslutsmandat
- Bristfällig koordinering av nationella insatser

Tre genomgripande omvärldsförändringar

I fokus för vår rapport står frågan hur Sverige ska fortsätta att utvecklas som välfärds-samhälle genom innovationer och nytänkande i näringsliv och offentliga verksamheter. Tre genomgripande omvärldsförändringar kommer att starkt påverka vår utveckling:

I centrum för globaliseringen står en dramatisk ökning under de senaste decennierna av globala transaktioner samtidigt som allt fler länder deltar i den globala ekonomin. Detta innebär ökad internationell handel, migration, kapitalflöden och förändringar i kultur och attityder. Som ett litet, exportberoende land påverkas Sverige starkt. För oss innebär globaliseringen en ökad internationell konkurrens inom en rad områden. Men den ger också individer och företag helt nya möjligheter.

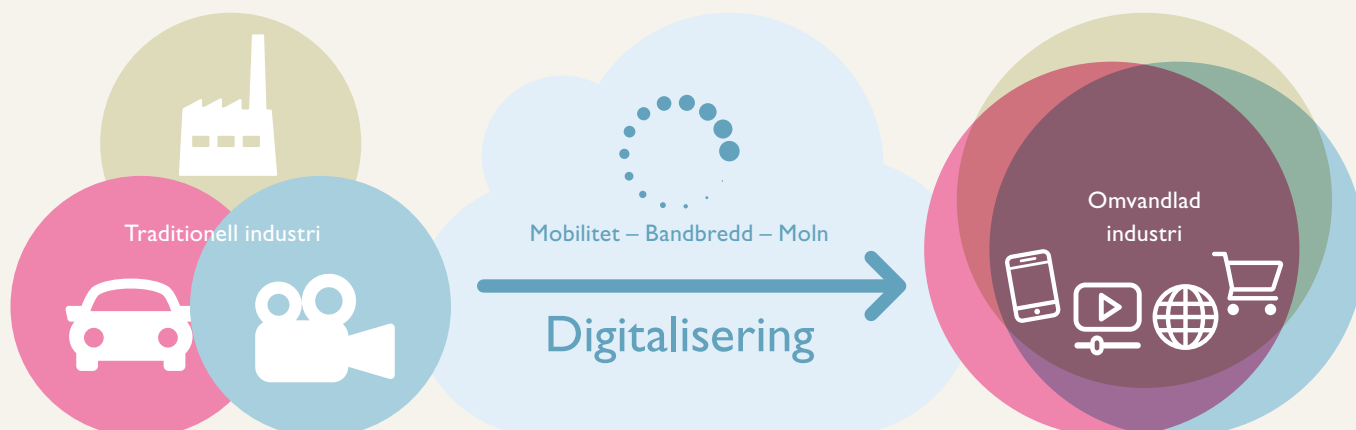
Digitaliseringen, tillsammans med automatisering och robotisering innebär genomgripande förändringar för företag och offentliga verksamheter. Digitaliseringen ger möjligheter att leverera helt nya produkter och tjänster, effektivisera processer i alla delar av verksamheten och börja arbeta i nya affärsmodeller. Samtidigt innebär den ett ökat tryck på vår omvandlingsförmåga.

Nödändigheten och kraven på hållbarhet sätter fokus på en rad globala samhällsutmaningar och vars lösningar kräver en hållbar tillväxt. Dessa utmaningar sammanfattas väl i FNs 17 hållbarhetsmål från 2015. Ett hållbart Sverige kommer att starkt bidra till vår attraktionskraft samtidigt som de globala samhällsutmaningarna innebär stora möjligheter för svenska innovativa företag.

delmål ingår i det historiska dokumentet Agenda 2030, som antogs av FN i september 2015.

NYA FÖRUTSÄTTNINGAR GENOM DIGITALISERINGEN

FÖRENTA NATIONERNAS GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

1 INGEN FATTIGDOM
Utrota fattigdom i alla former; överallt.

2 INGEN HUNGER
Utrota hunger; säkerställa tillgången till näringsrik mat och främja hållbara jordbruk.

3 GOD HÄLSA OCH VÄLMAENDE
Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för människor i alla åldrar.

4 BRA UTBILDNING
Säkerställa utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

5 JÄMSTÄLLDHET MELLAN KÖNEN
Uppnå jämställdhet för att alla kvinnor och flickor ska få större makt över sina liv.

6 RENT VATTEN OCH SANITET
Säkerställa att alla människor har tillgång till rent vatten och sanitet.

7 PRISVÄRD OCH REN ENERGI
Säkerställa att alla människor har tillgång till säker och hållbar energi som de har råd med.

8 EKONOMISK TILLVÄXT OCH SYSSELSÄTTNING
Främja hållbar ekonomisk tillväxt som kommer alla människor till del och produktiv sysselsättning och anständiga jobb för alla.

9 INDUSTRI, INNOVATION OCH INFRASTRUKTUR
Bygga upp hållbar infrastruktur; främja hållbar industrialisering som kommer alla människor till del och främjar innovation.

10 MINSKAD OJÄMLIKHET
Minska ojämlikheten inom och mellan länder.

11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN
Göra städer och samhällen trygga och hållbara.

12 HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION
Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

13 KLIMAT-ÅTGÄRDER
Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

14 LIVET UNDER VATTEN
Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt.

15 LIVET PÅ LAND
Skydda, återställa och främja hållbar användning av ekosystemen på land, hantera skogen hållbart, stoppa ökenspridning och markförstöring och hejda förlusten av biologisk mångfald.

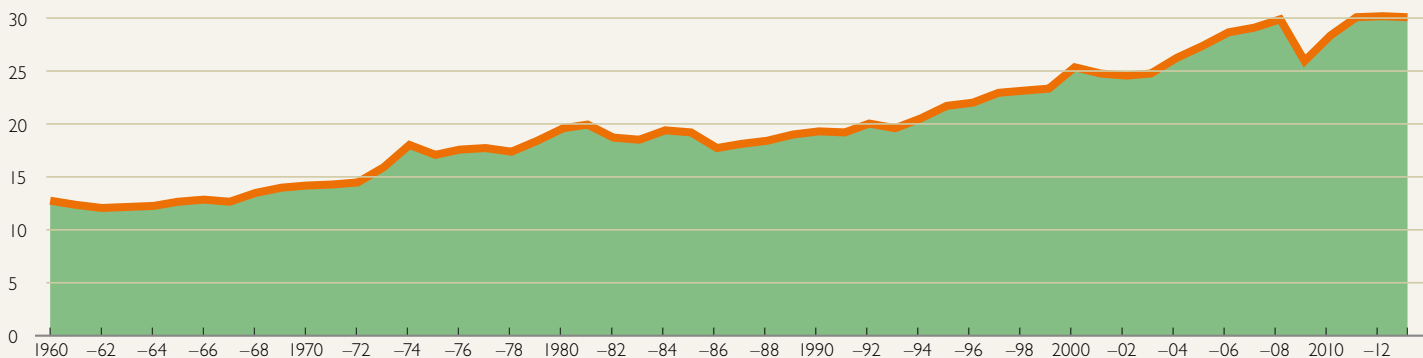
16 FRED OCH RÄTTVISA
Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, säkerställa rättvisa för alla och skapa effektiva, ansvarstagande och inkluderande institutioner på alla nivåer.

17 PARTNERSKAP FÖR MÅLEN
Stärka medlen för genomförande av hållbar utveckling och vitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

GLOBALISERINGEN HAR INNEBURIT FÖRDUBBLAD VÄRLDSHANDEL SEDAN 1960

Världens export som andel av världs-BNP (procent).

Källa: Världsbanken (WDI) via Macrobond

TRE GENOMGRIPANDE OMVÄRLDSFÖRÄNDRINGAR

Vi måste mobilisera inför att konkurrensen ökar. Globaliseringen har varit på vänt efter finanskrisen. När krisen är över kommer effekterna av globaliseringen att bli tydliga. Svenskar är i regel inte nervösa inför internationalisering och globalisering. Det finns en tradition. Vi började med det för 100 år sedan.

Pontus Braunerhjelm, professor KTH och Entreprenörskapsforum

GLOBALISERING

GLOBALISERINGEN är ett *sammanfattande begrepp* för gränsöverskridande flöden som handel, investeringar, migration, kapitalflöden, informationsutbyte och teknologiöverföring. Även faktorer som kultur, miljö, attityder och livsåskådning innefattas i begreppet.

Globaliseringen har framför allt möjliggjorts av *minskade kommunikations- och transportkostnader* till följd av teknologiska framsteg och politiska beslut.

Globaliseringen är *ingen ny företeelse*. Men den kraftiga minskningen av transport- och kommunikationskostnaderna under de senaste decennierna har lett till en dramatisk ökning av globala transaktioner samt att fler länder deltar i den globala ekonomin. Det är denna *intensifieringsfas* globaliseringsbegreppet täcker.

Globaliseringsutredningen drog slutsatsen att

om Sverige inte bara ska överleva, utan kunna fortsätta att utvecklas, växa och dra nytta av den intensiva internationalisering som globaliseringen innebär krävs stor utvecklingskraft:

- Samhället måste anpassas till de nya strukturer som utmejslas i den globala konkurrensen. Detta ställer nya och stora krav på vår omställningsförmåga.
- Anpassningen till de nya strukturerna kräver en stark omvandlingsförmåga för att utnyttja våra komparativa fördelar; det vill säga dra nytta av och utveckla våra styrkor som ekonomi och samhälle.
- Den ekonomiska politiken måste utformas för att möta de nya förutsättningarna. En väl utformad politik ökar Sveriges attraktionskraft genom att skapa en bra grund för en ekonomi där företag och individers innovationsförmåga och kreativitet kan bidra till ett fortsatt högt välbefinnande som omfattar hela samhället. (Braunerhjelm 2009)

DIGITALISERING

Digitaliseringen är ett teknikskifte med lika genomgripande konsekvenser som elektrifieringen, vilken tog sin början under slutet av 1800-talet.

Precis som digitaliseringen ändrade elektrifieringen produktionsförutsättningarna för många företag. Det nya energislaget medgav en helt ny flexibilitet i organisering av verksamheten, tillverkningsmetoder och lokalisering av produktionen. Yrkesgrupper försvann och nya kom till. Vardagen förändrades när det blev möjligt att få ljus efter mörkrets inbrott och elen gav förutsättningar för nya typer av kylskåp, spisar och olika köksmaskiner.

DIGITALISERINGEN, tillsammans med automatiseringen och robotiseringen, innebär genomgripande förändringar för företag, och även offentliga verksamheter genom de nya möjligheterna att:

- Ta fram nya typer innovativa produkter och tjänster.
- Effektivisera processer i alla delar av verksamheten.
- Börja arbeta efter nya affärsmodeller.

Digitaliseringen får olika effekter på ekonomin: (Breman m.fl. 2014)

- **Fysiska varor blir till digitala tjänster.** Det innebär lägre kostnader för att använda, kopiera, distribuera och transportera produkter. Inom media ersätter strömmad musik cd-skivor via tjänster som Spotify eller nedladdad musik från iTunes. Tryckta böcker och tidningar ersätts av e-tjänster som e-böcker som kan laddas ned från företag som Amazon och nyheter konsumeras via Internet. 3D-skrivare förändrar produktionstekniken, genom att exempelvis ersätta gjutmoment, och fysiska transporter blir onödiga när en digital fil skickas för "utskrift" av en produkt. Förändringarna inom tillverkningsindustrin sammanfattas ofta i begreppet "Industrie 4.0".
- **Digitala plattformar effektiviserar och internationaliserar tjänster som tidigare var lokala.** Det gäller allt från att boka flygresor på Internet till e-handelsplattformar. Mellanhänder slopas när efterfrågan och utbud möts på ett effektivare sätt som i uthyrningstjänsten Airbnb. Även arbete som tidigare begränsades till en lokal arbetsmarknad förändras genom digitala plattformar. Därmed kan nya värdekedjor skapas – och gamla raseras.
- **Förändrar och effektiviserar traditionell produktion.** Exempel på detta är när energiförbrukning anpassas mer exakt till behov, logistik förändras genom digital spårning eller att robotisering inom tillverkningsindustrin tas till en mer avancerad nivå tack vare artificiell intelligens.
- **Påverkar entreprenörens villkor.** Möjligheterna att snabbt gå från idé till produkt och nå en global marknad ökar. Det gör att det

uppstår nya företagsformer, så kallade micro-multinationals (små företag med låga produktionskostnader och låga inträdesbarriärer), som är internationella från starten.

- **Påverkar förutsättningarna för offentliga tjänster,** exempelvis genom att ge nya möjligheter för vård i hemmet eller hjälp av robotar för vissa vårdmoment. (Breman m.fl. 2014)

Undersökningsföretaget Gartner (Gartner 2014) har pekat ut områden där den digitala tekniken kommer att ha en stor påverkan under de kommande fem åren:

- Efterfrågan på individer med kompetens inom digital teknik kommer att öka kraftigt. Det gäller speciellt sociala medier och mobil teknik.

Digitaliseringen skapar även nya jobb

I en rapport från Stiftelsen för Strategisk Forskning har Stefan Fölster undersökt digitaliseringens och automatiseringens effekter i Sverige för perioden 2006–2011:

- Automatiseringen var under perioden mycket snabb och var orsaken till 15 procent av de jobb som försvann under perioden 2006–2011
- Sysselsättningsgraden har trots detta varit hög och bättre än i många andra länder
- De nya jobben har kommit genom digitaliseringen själv (exempelvis dataspecialister), arbeten som tillkommit för att hantera komplexiteten som digitaliseringen skapar (exempelvis jurister) samt arbeten som skapas till följd av att inkomstnivån generellt ökar (exempelvis inom besöksnäringarna). (Fölster 2015)

Det pågår ett paradigmskifte i teknikvärlden. Den har inte på länge varit under så stor förändring som nu. Vi lämnar det traditionella produktionskonsumtionsmiljöer och går till ett digitaliserat samhälle som bygger på tekniska framsteg. Det är en stor omställning för såväl samhälle som industri och därför måste industrin kunna attrahera svenska talanger.

*Ulf Ewaldsson,
forsknings- och
utvecklingschef,
Ericsson*

Allt tyder på att vi kommer att få fler klimatrelaterade, sociala och ekologiska chocker. För att klara det måste samhället vara mer hållbart, med mer flexibla och anpassningsbara affärsmodeller och samhällslösningar. Våra framgångar i framtiden avgörs av vår förmåga att transformera samhälle och näringsliv i hållbar riktning. Därför är frågan om Sveriges attraktionskraft extra viktig just nu.

Johan Rockström,
professor i miljövetenskap och chef för Stockholm Resilience Centre

- Olika applikationer inom eHälsa, exempelvis att individer med kroniska sjukdomar som diabetes följs via nätet. Behandlingen kan göras mer exakt utifrån informationen om patientens tillstånd.
- Kraftigt ökad efterfrågan på applikationer inom området "digitala assistenter", det vill säga tjänster som underlättar för individen att snabbt

komma åt nya kombinationer av tjänster och information på nätet (Apples Siri är ett exempel).

- Innovationer som bygger på interaktion med kunder ökar sin andel av investeringarna.
- Marknadsföringen blir allt mer individanpassad.

HÅLLBARHET

Projektets utgångspunkt är att stark svensk attraktionskraft måste bygga på en hållbar tillväxt.

En konsekvens av detta hållbarhetsperspektiv är ett synsätt där samhällsekonomins effektivitet bedöms efter dess förmåga att skapa resurser för ett bra välbefinnande på kort och lång sikt. Detta förutsätter företag med stark internationell konkurrenskraft.

Hållbarhetshänsyn ger ramvillkoren för ekonomisk tillväxt. Lagar, regler och överenskommelser på nationell och internationell nivå översätter ramvillkoren till spelregler för företag och konsumenter. Konsumenternas efterfrågan och värderingar kan också påverka ekonomin i hållbar riktning.

Hållbarhetsperspektivet sätter fokus på en rad globala samhällsutmaningar:

- Ökade utsläpp av växthusgaser leder till temperaturhöjningar med drastiskt förändrade förutsättningar för samhällen i olika delar av världen.
- Otillräcklig rening av utsläpp från jordbruk, produktion och samhällen försurar haven och

minskar den biologiska mångfalden. Utfiskning bidrar också till detta.

- Tillräcklig tillgång på livsmedel och vatten för att möta behoven hos en snabbt växande befolkning i världen.
- När en allt större del av världens befolkning får högre inkomster ökar kraven från dessa grupper på att få en materiell standard som hittills varit förbehållen invånarna i de rika länderna. Att tillfredsställa behoven genom att utnyttja ändliga/jungfruliga naturresurser på samma sätt som hittills är inte hållbart. Denna nya situation innebär risker för politiska konflikter mellan länder i olika utvecklingsskeden.

En hållbar tillväxt ställer krav inom olika samhällsområden:

- Politiken måste skapa regler och incitament som stimulerar produktionen (och konsumtionen) av varor och tjänster i en hållbar riktning. Utmaningen är att möta miljökrav och stimulera innovativa och kreativa lösningar och samtidigt stärka den svenska konkurrenskraften.

- Framtidens framgångsrika företag måste utveckla resurseffektiva produkter och affärsmodeller för att vara konkurrenskraftiga. Digitaliseringen kommer här att spela en nyckelroll.
- Energi- och transportsystem måste långsiktigt bygga på fossilfria lösningar och samtidigt vara stabila och pålitliga.
- Valfärdstjänsterna måste produceras på ett effektivt och hållbart sätt.
- Ekonomin måste skapa förutsättningar för en social hållbarhet, det vill säga dels en välfärd som innebär att individerna har en "hygglig tillvaro"

och att välfärden fördelas någorlunda rättvist, dels en tillräcklig problemlösningskapacitet på samhällsnivå.

- Det politiska samarbetet på internationell nivå för att möta de globala hållbarhetsutmaningarna måste öka.

Vår bedömning är att Sverige, tillsammans med de andra nordiska länderna, ligger i "pool position" för att lyckas med hållbar tillväxt. Vi har förutsättningarna att i mitten av detta sekel ha fossilfri energiförsörjning, hållbara städer, ren luft, produktiva hav tillsammans och ett fortsatt starkt välfärdssamhälle.

Resurseffektiva affärsmodeller – stärkt konkurrenskraft

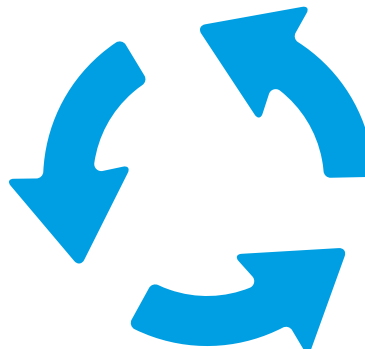
IVA driver projekt som fördjupar sig inom de områden som vi tar upp i Attraktionskraft för hållbar tillväxt.

Utgångspunkten för Resurseffektiva affärsmodeller – stärkt konkurrenskraft är att *den globala befolkningsökningen och en växande medelklass ökar trycket på att hantera jordens resurser på ett nytt sätt. Näringslivet har alla förutsättningar att spela en nyckelroll i denna förändringsprocess. Genom att utveckla resurseffektiva och lönsamma affärsmodeller bidrar de till uthållig, hållbar tillväxt.*

Projektet arbetar inom två huvudområden:

- Stimulera framväxten av nya affärsmodeller med inbyggd resurseffektivitet som maximerar resursernas värde. Projektet vill även lyfta fram exempel på affärsmodeller för resurseffektivitet inom olika branscher.
- Identifiera styrmedel som stimulerar utveckling av dessa nya affärsmodeller. Det gäller både typ och utformning av styrmedel. Projektet ska presentera förslag på åtgärder och policydirektiv för både näringsliv och stat som leder fram till att Sverige år 2050 ses som en global förebild för ett rent och resurseffektivt samhälle.

Projektet pågår 2014–2015.

Förändringar inom 6+1 områden

I de följande sju avsnitten tar vi upp utmaningar och förslag inom de sex områden vi menar är avgörande för ökad konkurrenskraft och därmed ökad attraktionskraft:

- Utbildning (vilken vi tar upp i avsnitten Skola samt Högre utbildning och forskning)
- Forskning
- Infrastruktur
- Boende och levnadsmiljö
- Kultur
- Företagens villkor

Vi tar också upp offentlig sektor. I den svenska modellen har vi valt att finansiera en stor del av välfärdstjänsterna via skatter och utför dem till stor del i offentlig regi. Vi menar att det här finns en stor utvecklingspotential och ett behov av att uppmärksamma de förändringsprocesser som pågår och initiera nya.

Karaktern i våra förslag varierar – från att uppmärksamma behovet av att stärka förändringsprocesser, förändra attityder till modeller och lösningar inom ett visst område.

Skola

En bra utbildning är en av de viktigaste förutsättningarna för ett lands eller regions attraktionskraft.

En skola med hög kvalitet – från förskola till gymnasium – spelar en viktig roll för ett flyttbeslut både för den som byter bostadsort inom ett land eller flyttar över nationsgränserna. Även ett företagsetableringsbeslut påverkas av utbildningsmöjligheter för de anställdas barn. Möjligheten att välja olika program och exempelvis undervisning på engelska, påverkar också valet.

En hög utbildningsnivå hos hela befolkningen har länge setts som en viktig förklaring till Sveriges ökade konkurrenskraft. Införandet av folkskolan 1842 blev en viktig byggsten för att höja kunskaperna inför Sveriges omvandling till industrisamhälle.

Det gamla parallellskolsystemet – där folkskolan och gymnasierna existerade sida vid sida – ersattes först av enhetsskolan och på 1960-talet med den gemensamma grundskolan. En rad reformer genomfördes sedan på 1990-talet, bland annat kommunalisering och det fria skolvalet. Idag har drygt 88 procent av Sveriges befolkning gymnasieutbildning.

För många länder har Sveriges utbildningssystem varit ett föredöme. Den positiva bilden har dock naggats i kanten. Resultaten av PISA-undersökningarna har förändrat vår självbild och omvärldens av oss.

Vår förmåga att kraftsamla för att hantera dagens situation kommer att bestämma hur morgondagens skola bidrar till ökad svensk attraktionskraft.

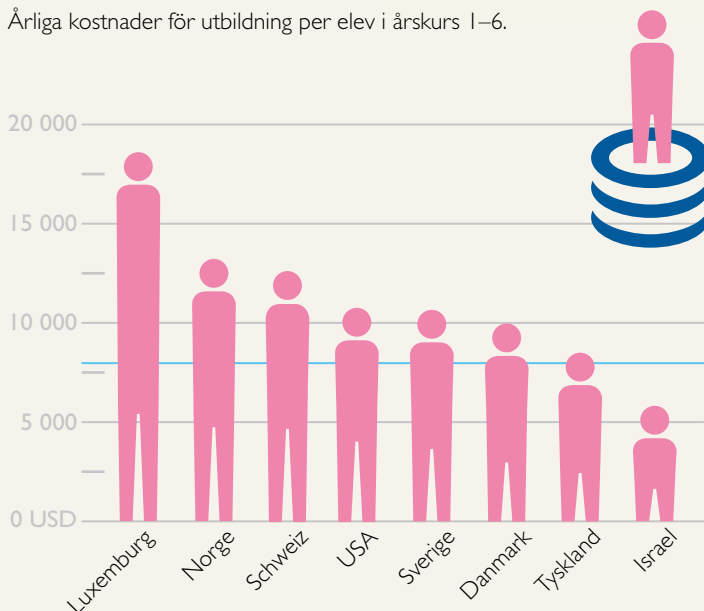

335 000

kronor var den genomsnittliga årslönen för grundskolelärare i Sverige år 2013.

BARA FEM LÄNDER INOM OECD SATSAR MER PÅ GRUNDSKOLAN ÄN SVERIGE

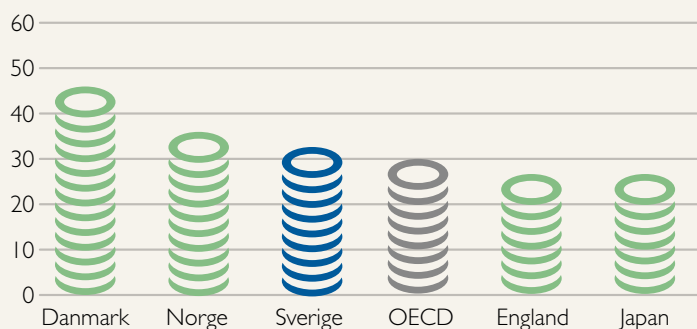
Årliga kostnader för utbildning per elev i årskurs 1–6.

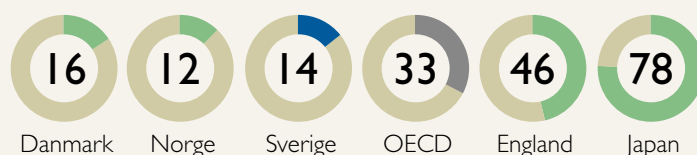
LÅNGSAM LÖNEUTVECKLING FÖR SVENSKA LÄRARE

Ingångslöner för lärare som undervisar i åk 1–6, 2014.

USD tusental (köpkraftskorrigerad)

PROCENTUELL ÖKNING AV LÄRARLÖNER EFTER 15 ÅR

HÖG ANDEL GYMNASIEUTBILDADE

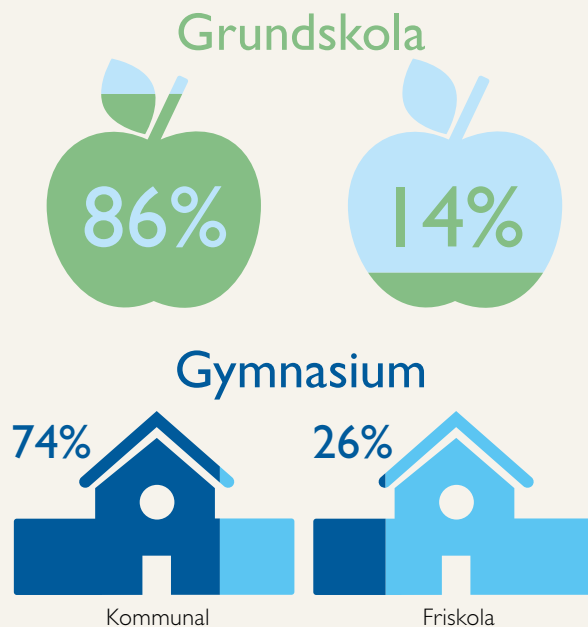
Andel av befolkningen, 25–64 år, med gymnasieutbildning.

Källa: Ekonomifakta.se

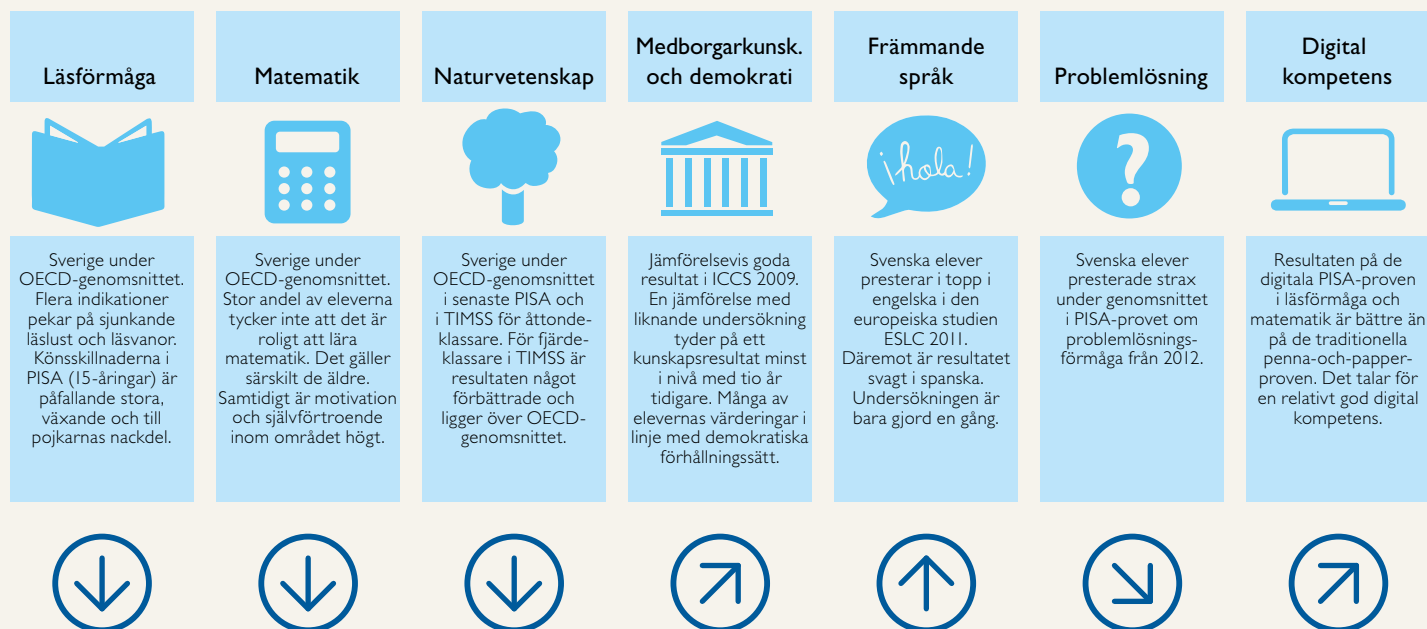
DE FLESTA GÅR I KOMMUNALA SKOLOR

Andel elever i kommunal respektive friskola.

Källa: Ekonomifakta.se

SVENSKA GRUNDSKOLEELEVERS KUNSKAPER I INTERNATIONELL JÄMFÖRELSE

Förklaringar till förkortningarna:

PISA – Programme for International Student Assessment, organiserat av OECD
TIMSS – Trends in International Mathematics and Science Study, organiserat av IEA, The International Association for the Evaluation of Educational Achievement

ICCS – International Civic and Citizenship Education Study, organiserat av IEA
ESLC – European Survey of Language Competences, initierat av EU-kommissionen

Källa: SKL 2015:1

SKOLA

Sverige och många andra länder blir allt mer fokuserade på kunskap. För att vara ett bra land för kunskap är utbildning A och O. Detta är dock ett av de områden där Sverige tappat mest de senaste åren. Men kunskap måste också löna sig och det är därför mycket olyckligt att Sverige har bland de högsta skatterna i världen på kunskap.

Tomas Billing,
vd Nordstjärnan

STOR FÖRBÄTTRINGSPOTENTIAL

Den svenska skolan presterar sämre än andra länders skolor. Att bryta denna utveckling är centralt för att öka svensk attraktions- och konkurrenskraft.

Det brister också i likvärdigheten mellan olika skolor vilket påverkar förutsättningarna för att ge alla barn en god kunskapsgrund. Vi menar att nycklarna till förändring ligger i att:

- Förbättra undervisningen genom att lärarnas ställning stärks.
- Förbättra styrningen av skolan.
- Utnyttja digitaliseringens möjligheter för pedagogisk utveckling och förnyelse.
- Öka kontakterna med det omgivande samhället, inte minst näringslivet.

Förbättrad undervisning genom att lärarnas ställning stärks

OECD konstaterar att lärarnas insatser är den absolut viktigaste faktorn bakom skolans kvalitet och resultat. (OECD 2015). Sett ur detta perspektiv är utvecklingen inom ett antal områden negativ.

- **Söktrycket** – som är en mycket tydlig indikator på läraryrkets attraktivitet – **har minskat** under många år, även om det ökat under de senaste. Det gäller både över tid i Sverige och i jämförelse med många länder. Minskningen är speciellt tydlig i naturvetenskapliga ämnen. (UKÄ 2014)
- **Läraryrkets status har minskat.** Den relativa löneutvecklingen för hela lärarkåren är sämre än för många andra akademikeryrken. (LR 2012)

Hög arbetsbelastning, samt dålig återkoppling på sitt arbete har försämrat bilden av yrket. Många vittnar också om föräldrars och politikernas sjunkande respekt för lärarnas professionalism. (OECD 2015:1)

- **Lärarna har fått allt större administrativa uppgifter som gått ut över undervisningen.** Även om undervisningstiden i stort sett är densamma som tidigare tar andra uppgifter allt mer tid i anspråk. Detta påverkar lärarnas arbetsmiljö samtidigt som behoven av att effektivisera arbetsätt och fördela arbetet på nya sätt ökar. (OECD 2015:1)
- **Få aktiva lärare har en forskarbakgrund** och en ännu mindre andel en aktiv koppling till forskning inom sitt fackområde, även om de forskarskolor som infördes 2011 sökte råda bot på detta genom att forskarutbilda 200 lärare. Alltför få får därmed den kompetensutveckling inom sitt fackområde och den stimulans som ett aktivt medverkan i en forskningsmiljö ger. (Lärarnas tidning 2011)

Det finns dock ett antal utvecklingstendenser som innebär möjligheter att förbättra situationen:

- **Det ökade fokuset på karriärutvecklingsmöjligheter.** Införandet av förstelärare är ett exempel.
- **Att den negativa relativa löneutvecklingen vänt.** Till detta har olika statliga initiativ att höja lönerna för vissa lärare bidragit. Ökad

konkurrens om lärarna har också lett till höjda löner. (Lärarnas tidning 2015)

- **Ett pågående och intensifierat arbete med att säkerställa skolan som en utvecklande arbetsplats**, genom exempelvis kollegialt lärande och fortbildning, är andra viktiga faktorer för att behålla lärare och öka incitamenten för blivande lärare och rektorer. Kollegialt lärande är också nyckeln till att åstadkomma en relativt snabb förändring eftersom den största kvalitetskillnaden idag är den mellan enskilda klassrum. Satsningar som Matematiklyftet och Läsflyftet är exempel på detta. (Lärarnas nyheter 2015)
- En **central roll för skolan i den politiska debatten** ger förutsättningar för förändringar.
- En **förbättrad statistik** ger möjligheter till detaljerade jämförelser av utvecklingen i olika skolor. (SKL 2015:1)

Styrning, ledarskap och utveckling

Förutsättningarna för styrningen av skolan har förändrats kraftigt under de senaste 30 åren.

Under 1990-talet genomfördes kommunaliseringen och det fria skolvalet. Därefter har en rad förändringar skett; två nya läroplaner som även inkluderar förskolan och fritidshemmen, ny skollag, målstyrt betygssystem som sedan har förändrats, förändringar av lärarutbildningen, förändringar i tillsyn och inspektion samt inrättande av nationella prov i olika omgångar.

OECDs slutsats är att det inte behövs fler organisatoriska reformer. För att genomföra nödvändiga förbättringar krävs istället ett utökat sam-

arbete mellan alla delar av skolans "styrkedja". (OECD 2015)

Det finns svagheter i kommunernas sätt att agera som huvudman för skolan. Nio av tio brister enligt Skolinspektionen (Skolinspektionen 2014) i sin roll att planera, följa upp och utveckla sina verksamheter systematiskt och kontinuerligt. Att dessutom kommunikationen mellan rektor och huvudmannen (de ansvariga inom kommunen) ofta brister och att tilliten mellan dessa är allt för låg påverkar förutsättningarna för ledarskapet negativt. Det behövs också kontinuitet i de statliga satsningarna inom området. (TALIS 2014, OECD 2015:1)

Ett tydligt och utvecklande **ledarskap** i det dagliga arbetet är centralt för det nödvändiga förändringsarbetet i dagens skola. Mot denna bakgrund är det allvarligt att Sverige i en internationell jämförelse avviker genom att svenska rektorer lägger mindre tid än sina utländska kollegor på det pedagogiska uppdraget. De svenska lärarna får också mindre återkoppling på sitt arbete än sina kollegor i andra länder. (TALIS 2014, OECD 2015)

Det forskas mycket om skolan. Men det är betydligt färre studier vars resultat direkt kan användas i skolans förändringsarbete, eller där resurser satsas på ett strukturerat utvecklingsarbete utifrån de forskningsresultat som finns (SOU 2014:02). Det av regeringen nyligen tillsatta Skolforskningsinstitutet har som en viktig uppgift att driva på sådan forskning.

Möjligheterna att **utnyttja näringslivskontakter** för att ge eleverna kunskaper om arbetslivet och inspiration till sitt yrkesval utnyttjas inte tillräckligt. Gästlektioner från personer verkamma i näringslivet är få liksom studiebesök

För oss i Spotify är det också ett problem att det är svårt att hitta bostäder för de ofta unga programmerare som rekryteras till företaget, då det byggs så lite bostäder. En annan viktig fråga är skolan. Jag tycker att läroplanerna ska ändras så att det blir mer matematik och programmering redan från årskurs ett.

*Martin Lorentzon,
grundare Spotify*

på företag. Det finns inte heller någon naturlig mötesplats mellan företrädare för skolan och näringslivet för idé- och erfarenhetsutbyte kring utveckling av skolan.

Digitalisering och ny teknik

Under senare år har allt fler skolor lyft in digitala hjälpmedel i undervisningen. Det är dock långt kvar till att denna är lika digitaliserad som elevernas vardag utanför skolan.

Forskningen visar att det är nödvändigt att utveckla undervisningen samtidigt som digitala hjälpmedel som datorer och läsplattor intro-

duceras. Annars får man ingen förbättring av resultaten.

Skolan har dock svårt att ligga i framkant i utvecklingen. Ännu vet man inte resultatet av många satsningar men pågående forskning försöker ge svar på frågan. (Aniika Agelii Genlott och Åke Grönlund pågående forskning, Grönlund m.fl. 2014)

Digitaliseringen kan också minska lärarnas administrativa uppgifter och ge dem mer tid att utveckla undervisningen. Att digitalisera rättningen av nationella prov är exempel på en sådan möjlighet att frigöra tid.

SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

- **Lägg huvudfokus på åtgärder som stärker lärarnas ställning.** Nyckeln till att öka skolans kvalitet är att stärka lärarnas ställning. Exempel på åtgärder för att göra detta är:
 - Frigör mer tid för undervisning genom att minska lärarnas administrativa uppgifter.
 - Öka arbetsfördelning mellan lärarna.
 - Stöd olika åtgärder för att karriär- och löneutveckling ska avspegla varandra.
 - Öka möjligheterna att ha aktiv kontakt med forskarmiljöer.
- **Stärk alla nivåer av ledarskapet i skolan**
Staten måste tillsammans med de kommunala och privata huvudmännen stödja rektorernas utbildning och utveckling för att möta de utmaningar det innebär att leda en skola.
- **Satsa i större utsträckning på skolforskning som kan användas för att utveckla undervisningen och andra delar av skolans verksamhet.**
- **Ta fram ett konkret åtgärdsprogram för att öka samverkan mellan olika nivåer i utbildningssystemet och näringslivet. Detta måste ske genom ett gemensamt initiativ från skola och näringsliv.**
- **Utveckla en nationell strategi för att utnyttja digitaliseringens möjligheter i skolan och avsätt resurser för att genomföra denna.**

Falkenberg först i landet med satsning på I-I

Jury för Guldrappan på Ljungbyskolan i en av de utvecklande lärmiljöer som Falkenberg satsar på.

Mona Yussuf och Tilda Carlsson, från Skogstorpsskolan i Falkenberg, en av de första skolor som gick in i projektet I-I.

Kerstin Angel (C), ordförande i Barn- och utbildningsnämnden i Falkenberg.

Samarbete på alla nivåer och uthållighet. Det är nyckelfrågan för ett långsiktigt arbete med digitalisering i skolan, menar Kerstin Angel (C), ordförande i Barn- och utbildningsnämnden i Falkenberg som var först i landet med sin satsning på I-I.

– Nu är inte utmaningen längre tekniken utan att få det att hända i klassrummen. Och likvärdigheten, att det inte hänger på den enskilde läraren utan att det genomsyrar hela organisationen, säger Kerstin Angel. När det gäller likvärdigheten hoppas Kerstin Angel också på en tydligare prioritering även på nationell nivå.

– En nationell digital agenda, som också tar upp frågor kring rektorsutbildningen och lärarutbildningen, både på grundnivå och när det gäller fortbildning. Det behövs kontinuerlig utbildning. Utvecklingen går snabbt. Men det går inte att vänta, vi måste jobba i små steg.

Artikeln är hämtad från Guldrappans 2015 prisbroschyr. Text och foto: Carina Näslundh

Högre utbildning och forskning

Internationellt konkurrenskraftiga svenska universitet och högskolor med hög kvalitet på forskning och utbildning är av central betydelse för svensk attraktions- och konkurrenskraft. De är en grundförutsättning för kompetensförsörjningen till allt mer kunskapsintensiva företag och verksamheter inom offentlig sektor. De är också centrala för utvecklingen av ny kunskap som bidrar till innovationer och samhällsutveckling.

Högre utbildning, forskning och utvecklingsverksamhet av hög kvalitet attraherar svensk-baserade företag att satsa här och utländska att förlägga sin verksamhet i Sverige.

Nyskapande forskningsmiljöer inom universitet, institut och företag är ett måste för att rekrytera välmeriterade forskare. Dessa miljöer är också en förutsättning för att forskare ska vilja arbeta i Sverige och att svensk-baserade forskargrupper ska delta i internationella projekt.

Sveriges industrialisering innebar nya behov av kunskap och yrkeskompetens inom teknik och ekonomi. Nya högskolor inom teknik och ekonomi växte fram under 1800-talet. Den stora utbyggnaden av universitet och högskolor började under 1960-talet och högskoleutbildningarna spreds över landet. Samtidigt gjorde studiemedelsreformen det möjligt att oavsett föräldrarnas ekonomi kunna bedriva högre studier. Resultatet blev en kraftig ökning av akademiskt utbildade. Idag har drygt 40 procent av svenskarna i åldern 25–34 år en högre utbildning.

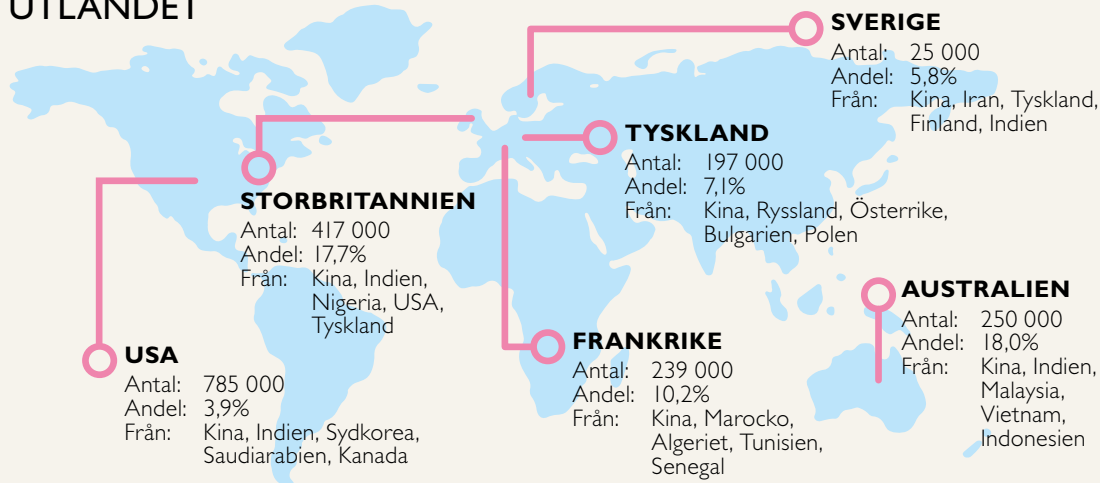
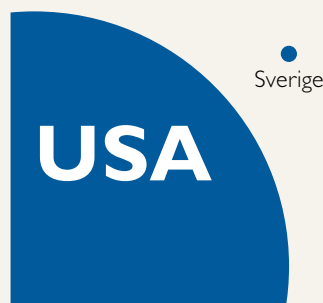
Universitet och högskolor blir allt mer internationella både i forskning och utbildning. I många utbildningar är en del av studierna förlagd till ett utländskt universitet. Drygt fyra procent av svenska studenter läser utomlands.

Svenskar tar sin examen sent. Genomsnittsåldern för att ta sin examen i Sverige ligger på 29,4 år. Jämfört med OECD-snittet på 26,4 år och Belgien på 22,1 år.

STUDENTER FRÅN UTLANDET

Antal utländska studenter i USA jämfört med Sverige.

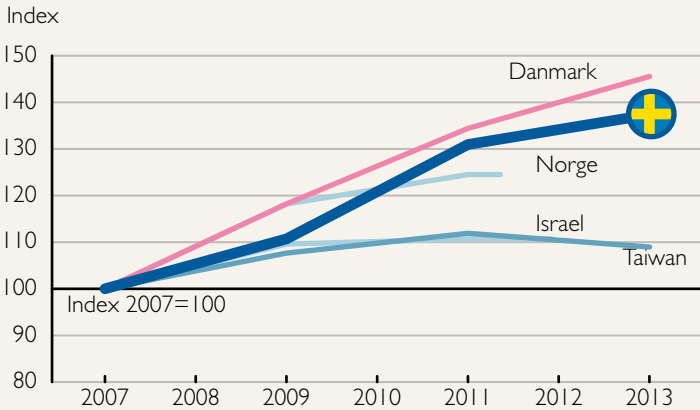
Antal: Utländska studenter i landet.

Andel: Utländska högskolestuderande i relation till det totala antalet.

Från: De fem länder varifrån flest utländska studenter kommer.

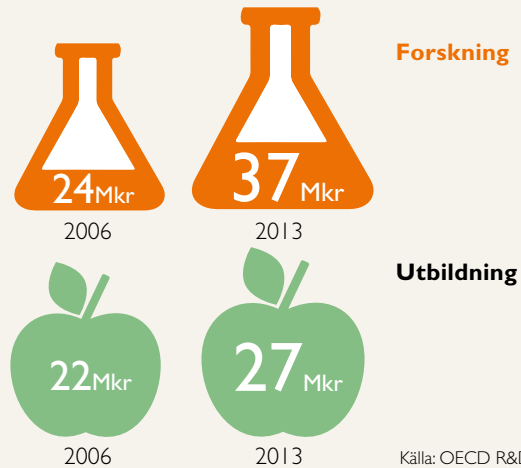
FINANSIERING AV UTBILDNING OCH FORSKNING

Statliga anslag till svensk forskning har ökat med 40 procent.

Källa: OECD R&D DATABASE

LÄGRE ÖKNING AV ANSLAGEN TILL UTBILDNING JÄMFÖRT MED FORSKNING

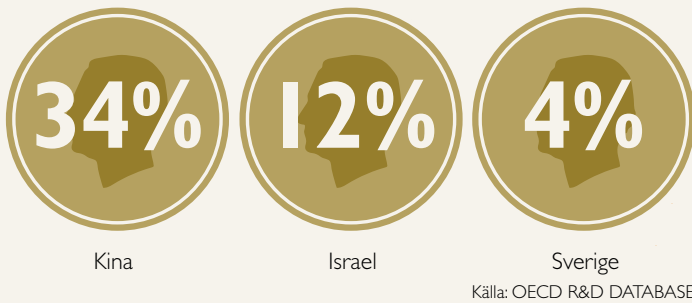

Forskning

Utbildning

Källa: OECD R&D DATABASE

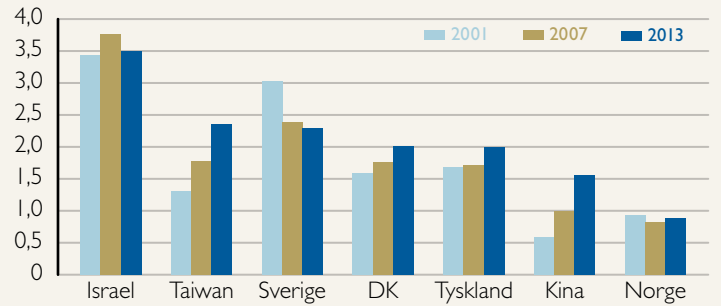
ANDEL AV UNIVERSITETENS INTÄKTER SOM KOMMER FRÅN NÄRINGSLIVET

Källa: OECD R&D DATABASE

NÄRINGSLIVETS FoU-INVESTERINGAR

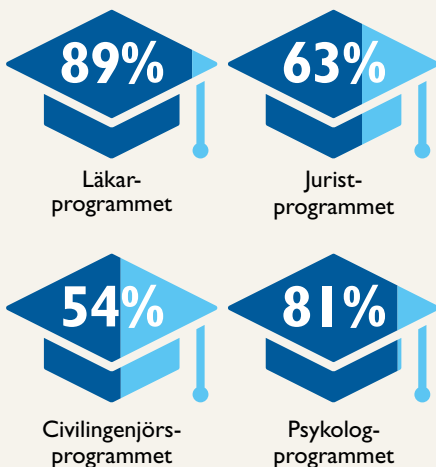
Procent av BNP

Källa: OECD, Main Science Technology Indicator

EXAMENSFREKVENSEN VARIERAR MELLAN OLIKA UTBILDNINGAR

Andel studenter som fullföljer sin utbildning.

Källa: OECD/Ekonomifakta.se

INDEX SOM MÄTER OLIKA ASPEKTER AV SVENSKA UoHs INTERNATIONELLA KONKURRENSKRAFT

Svenska UoH:s konkurrenskraft.

Universitas 21	Shanghai Ranking of World Universities	Leiden	Vetenskapsrådet
Universitets- och högskolesystem	Akademiska pris och citeringsgrad	Vetenskapligt inflytande	Högt citerade publikationer
2015: plats 5 2014: plats 2	4 svenska universitet bland topp 100	1 sv. UoH i topp 100, 5 bland topp 300	Plats 7
45 länder jämförs. Indexet väger samman resurser, resultat, internationella nätverk samt utbildnings- och forskningspolitik.	Indexet väger samman faktorer som akademiska pris (exempelvis Nobel-priset) och citering av forskarna.	Bibliometrisk indikatorer UoH:s vetenskapliga inflytande och deltagande i vetenskapliga samarbeten.	Fjärde plats för antal publicerade artiklar i relation till folkmängden. Låg andel ociterade artiklar.

HÖGRE UTBILDNING OCH FORSKNING

Universitetsvärlden är sedan länge global. Svenska lärosäten konkurrerar om studenter såväl som forskare från andra länder. Därför är Sveriges attraktionskraft en viktig fråga. Vi måste få människor att komma hit. Det förutsätter att vi har en bra utbildning och goda förutsättningar under studietiden. För den som vill stanna måste villkoren för att etablera sig efter studierna vara bra. Men vi ska också vara attraktiva för den som siktar på ett yrkesliv i hemlandet eller i ett internationellt företag. Oavsett vilket kommer de att ta med sig en positiv bild av Sverige och bli värdefulla internationella kontakter för oss. I många fall kan också studierna i Sverige bidra till utvecklingen och välbefinnande i hemlandet genom den kompetens individen för med sig.

Pam Fredman, rektor Göteborgs universitet

FÖRBÄTTRINGSMÖJLIGHETER*

Svenska universitet och högskolor har många styrkor. En öppen och icke-hierarkisk kultur bidrar till detta. Samtidigt finns det utrymme för förbättringar:

- Inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik har **vissa utbildningar mycket få undervisningstimmar**. Var femte samhällsvetare har fem timmar eller mindre per vecka (JUSEK 2015). En undersökning från 2013 visar att hälften av alla heltidsstudenter har mindre än nio timmars undervisning per vecka. Samtidigt har det skett en svag förbättring sedan 2009 då Sverige låg sist bland 22 länder i EU:s undersökning om lärarledd tid inom högre utbildning. (Bender 2013)
- Jämförelsevis **få aktiva forskare undervisar i grundutbildningen**. Till skillnad från exempelvis ledande universitet i USA är det inte självklart för denna grupp att undervisa på lägre nivåer. Orsaken är både attityder till undervisning och meritvärdet. (Wallberg 2015)
- **Svensk högskola präglas av låg rörlighet**. Svenska forskare stannar i stor utsträckning på sina moderinstitutioner efter doktorsexamen. Rekryteringar till olika tjänster sker ofta från det egna universitetet – i många andra länder är detta i praktiken omöjligt. Att rekrytera externt och internationellt är inte en självklar del av kulturen på institutionerna. (Högskoleverket 2011) Rörligheten är också låg mellan akademien och övriga delar av samhället.
- Svenska universitet har idag en hög grad av autonomi. **Men fortfarande är delar av medelstillelningen detaljerad**, framförallt till kortare satsningar. En hög detaljeringsgrad gäller också redovisningen och uppföljning av medelstillelningen.
- **Incitamenten för tvärvetenskaplig forskning över institutionsgränserna är svaga**. Detta är speciellt allvarligt mot bakgrund av att de stora samhällsutmaningar vi står inför kräver just sådant samarbete.
- **Anslagstillelningen till grundutbildningen vid universitet och högskolor är ryckig** vilket minskar möjligheterna att på allvar genomföra egna prioriteringar.
- Vid tilldelningen av basanslag är det framförallt forskningskvalitet som är avgörande. **Lärosätenas uppdrag inom samverkan och nyttiggörande har lågt genomslag i hur den konkurrensutsatta andelen av anslagen omfördelas**.
- Stipendier och arbetsmöjligheter efter examen är viktiga i konkurrensen om internationella studenter från länder utanför EU. Antalet stipendier – och utländska studenter – har nu ökat efter den stora nedgången när avgifter infördes samtidigt som möjligheterna att arbeta i Sverige efter examen förbättrats. Men fortfarande finns utrymme att **förbättra förutsättningarna för att öka den svenska attraktionskraften för internationella studenter**.

DIGITALISERINGEN GER STORA MÖJLIGHETER

Digitaliseringen innebär nya möjligheter för forskning och högre utbildning. Vi vill peka på ett antal sådana men också vilka utmaningar de innebär:

- Möjligheterna till **dagligt samarbete i forskargrupper med medlemmarna från forskningsinstitutioner över hela världen ökar**. Möjligheterna för forskare att utnyttja forskningsanläggningar på distans blir också större. Ett exempel är de nya anläggningarna MAX IV och ESS i Lund. Digitaliseringen ökar här kraven på att skapa attraktiva forskningsmiljöer runt anläggningarna så att tillräckligt många forskare kommer till Lund.
- Precis som i skolan ger digitaliseringen **nya möjligheter för mötet mellan student och lärare**. Föreläsningar kan ske via nätet. Mer tid kan användas för kontakter mellan lärare och studenter vid exempelvis övningar och laborationer. Pedagogiken kan utvecklas genom ökade

möjligheter att följa upp hur studenterna löser olika uppgifter. Inspiration och kunskap kan hämtas från en mycket större grupp forskare och lärare än de som finns på det egna lärosätet.

- Möjligheterna för **nya målgrupper att studera på universitet och högskolor ökar**. Utbildningar kan skräddarsys för olika fort- och vidareutbildningar.
- **Konkurrenssituationen mellan universiteten påverkas** genom Massively Open Online Courses (MOOC)-kurser och andra pedagogiska verktyg på nätet. Tillväxtanalys konstaterar att detta är ett ungt fenomen som väcker stort intresse. En utmaning är att MOOCs sällan ger formella poäng på ett lärosäte. Oavsett individens upplevda kompetensutveckling är meritvärdet på arbetsmarknaden därmed många gånger oklart. Ännu så länge har man inte heller lyckats rekrytera nya studentgrupper utan MOOCs används av dem som redan kommit i kontakt med högre utbildning. (Tillväxtanalys 2013)

Det är i ofta i gränsöverskridande möten som nya idéer föds. Det kan vara i möten mellan olika branscher, akademi och industri, när offentlig sektor möter privat eller när små och stora företag träffas. Tvärgående samarbeten är viktiga också för den framtida svenska konkurrenskraften. Idéer uppstår ofta när människor med olika bakgrunder och erfarenheter möts. I de tvärgående sektorerna sker mycket spännande.

Charlotte Brogren, gd VINNOVA

ÖKADE BEHOV AV SAMVERKAN

Universitet och högskolor har en viktig samverkansuppgift med näringslivet och övriga delar av samhället. De kan också stimulera medarbetarna inom skola, näringsliv och offentlig sektor genom att erbjuda kompetensutveckling på så sätt att en del av arbetstiden förläggs till

en institution vid ett universitet eller högskola. Examens- och doktorandarbeten samt praktik skapar också nya kunskapsutbyten. Adjungeringar är ytterligare ett sätt att ta in kunskap och kompetens från arbetslivet. Samtidigt kommer forskarna och lärarna vid institutionerna

*
2015 höll projektet en workshop i Göteborg där företrädare för universitet och högskolor deltog. När inte annat anges bygger bedömningar och slutsatser i detta avsnitt på diskussionen där.

att få ökade insikter om samhällsutvecklingen inom olika områden.

Globalisering och digitalisering förändrar arbetsmarknaden. Universitet och högskolor måste därför i allt högre utsträckning erbjuda återkommande utbildningar för akademiker. I avsnittet Företagens villkor (sid 56) tar vi upp det ökade behovet av denna typ av utbildningar för att stärka individers kompetens i olika faser av yrkeslivet.

Den allt snabbare förändringen på arbets-

marknaden gör det också svårare att veta exakt hur den kompetensprofil (och därmed utbildning) ska se ut som möter morgondagens krav. Vi menar att det därför kommer att krävas en tät, framåtblickande och perspektivrik dialog mellan akademien, näringsliv och offentlig sektor både om utbildningars utformning och om arbetsgivarnas efterfrågan av individer med de nya kombinationer av ämneskunskaper som krävs för morgondagens arbetsliv.

SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

- **Säkerställ att anslagen på universitet och högskola ligger på en internationellt konkurrenskraftig nivå samtidigt som tydliga mål och direktiv sätts upp:**

- Att de statliga basanslagen till forskning och inom universitet och högskola ligger på en internationellt konkurrenskraftig nivå är av central strategisk betydelse. Detsamma gäller anslagen till utbildning och samverkan, som jämfört med forskningsanslagen släpat efter under senare år.
- Det krävs också tydliga ägardirektiv och mål för forskning, utbildning och samverkan från Utbildningsdepartementet. Målen bör ange vad som förväntas av universitet och högskolor men inte hur de ska nås.

En transparent modell för fördelning av basanslagen som premierar kvalitet i lärosätenas tre uppgifter – forskning, utbildning och samverkan – kan bidra till att öka konkurrenskraften. Ett arbete inom detta område har påbörjats av Vetenskapsrådet, VINNOVA och UKÄ.

- Universitet och högskolor bör också kunna hantera anslagen för forskning och grundutbildning flexibla än idag givet att de uppfyller ställda mål.
- **Ge anställda i näringsliv och offentlig sektor incitament för att på deltid kunna knytas till universitet och högskolor. Ge också lärare och forskare vid universitet och högskolor motsvarande möjligheter att på deltid arbeta i näringsliv och offentlig sektor.**

- Utveckla dialogen kring hur den högre utbildningen ska bidra till att fylla näringslivets och den övriga arbetsmarknadens framtida kompetensbehov både genom grundutbildning och återkommande vidareutbildning vid universitet och högskolor. (Se också avsnittet Företagens villkor för förslag om universitet och högskolors roll för vidare- och återkommande utbildning.)
- Arbeta fram en nationell strategi för digitaliserat lärande inom den högre utbildningen.

Utsiktsplats forskning

IVA driver projekt som fördjupar sig inom de områden som vi tar upp i Attraktionskraft för hållbar tillväxt.

Utgångspunkten för Utsiktsplats forskning är att: *"Diskussionen om mål och medel för svensk forskningspolitik behöver stärkas. Genom att tillföra konkreta idéer och förslag på prioriterade åtgärder vill projektet ge nya perspektiv på den aktuella debatten."*

Utsiktsplats forskning, som till stora delar är en fortsättning på Agenda för forskning, fungerar som en "think tank". Genom att samla en bred gruppering av aktörer och behandla angelägna frågor med hjälp av kvalificerade studier, ska den forskningspolitiska debatten föras framåt. Projektet syftar att stärka svenska forskares möjligheter att:

- bedriva internationellt slagkraftig forskning
- bedriva högre utbildning på forskningsbaserad grund
- interagera med forskningsavnämare (allmänhet, media, näringsliv, förvaltning, osv) på basis av forskningsresultat och forskningskompetens.

Projektet pågår 2013–2016.

Infrastruktur

Bra infrastruktur i form av goda transportmöjligheter, god energiförsörjning och digital kommunikation är avgörande för ett lands eller en regions näringslivsattraktivitet. Den spelar också stor roll för företagens konkurrenskraft, speciellt i en ekonomi med så stor export som Sveriges.

Infrastrukturen är av stor betydelse för boendattraktiviteten. Säkra och snabba vägar, bra kollektivtrafik, väl fungerande VA-system påverkar vardagslivet för den som bor på en plats. För den som planerar att flytta har samma faktorer stor betydelse för valet av bostadsort.

Infrastrukturen påverkar också besöksattraktiviteten. Transportkapaciteten på vägar, järnväg och flyg är viktiga faktorer som starkt påverkar hur stora festivaler och konferenser en ort kan anordna. För den enskilde besökaren är möjligheterna att snabbt kunna ta sig till en ort viktigt för valet av besöksmål.

Sveriges industrialisering och snabba tillväxt är intimt förknippad med utvecklingen av infrastrukturen: utbyggnaden av järnvägar och

elektrifieringen inleddes under slutet av 1800-talet, telenätet växte på allvar fram på 1920-talet, vägnätet och trafikflyget efter andra världskriget och satsningarna på digital infrastruktur tog sin början mot slutet av 1900-talet.

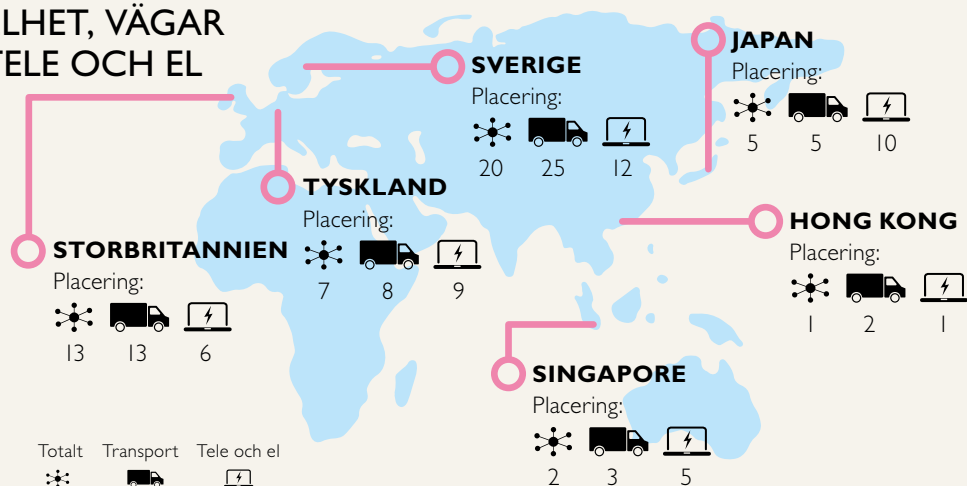
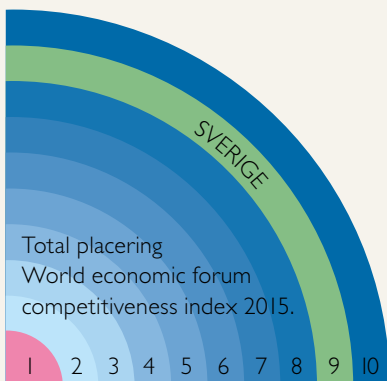
När infrastrukturen byggdes ut förändrades förutsättningarna för företagen dramatiskt. De var inte längre bundna till att ligga nära sin energikälla – vattendraget – eller råvaran. Lokaliseringen kunde nu bestämmas av verksamhetens specifika behov. Sveriges ekonomiska karta ritades nu om när gamla industricentra ersattes av nya.

Vår förmåga att underhålla befintlig infrastruktur och investera i ny kommer att spela en avgörande roll för Sveriges framtida attraktions- och konkurrenskraft. Järnvägarna står i fokus i dagens debatt. Men det finns också utmaningar – om än inte lika stora som för järnvägen – på vägsidan, energisystemet, flyg och utbyggnaden av fibernäten för digital kommunikation.

60%

ökning i godstrafik.
Sedan 1993 har investeringarna i godstrafik ökat med cirka 60 procent. Siffran för persontrafik på järnväg är cirka 70 procent.

RANGORDNINGEN AV LÄNDERNAS INFRASTRUKTUR SOM HELHET, VÄGAR OCH JÄRNVÄGAR SAMT TELE OCH EL

Källa: World economic forum competitiveness index 2015

SVERIGE LÅNGT FRAMME I ANVÄNDNING AV DIGITAL TEKNIK

Desi – Indexet för digital ekonomi och digitalt samhälle (Desi) – sammanställs av EU-kommissionen. Det bygger på över 30 faktorer. Uppkoppling och digitala färdigheter bidrar vardera med 25 procent av totalpoängen. Integringen av digital teknik står för 20 procent, och onlineverksamhet för 15 procent.
<https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/desi>

Digitala offentliga tjänster

Desi 2015 Sverige placering **5**
 Desi 2014 **5**

Integrering av digital teknik

Desi 2015 Sverige placering **2**
 Desi 2014 **1**

Uppkoppling

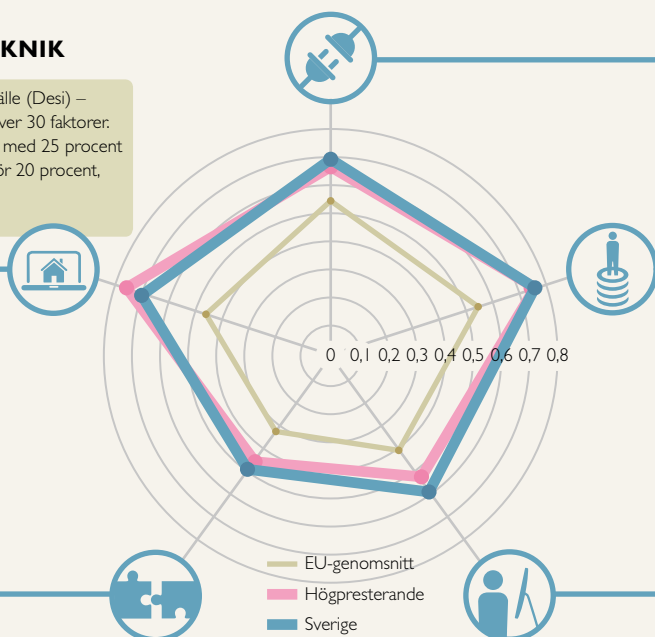
Desi 2015 Sverige placering **4**
 Desi 2014 **3**

Humankapital

Desi 2015 Sverige placering **2**
 Desi 2014 **2**

Användning av internet

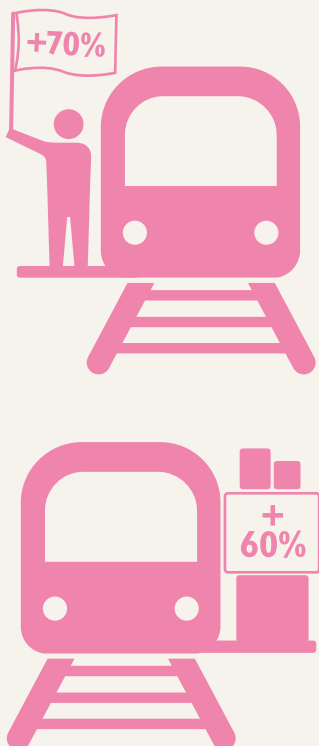
Desi 2015 Sverige placering **1**
 Desi 2014 **2**

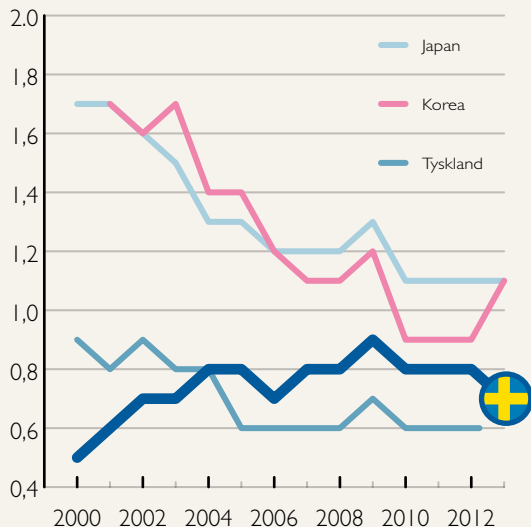
Källa: DESI 2015

INVESTERINGAR FÖR ATT MÖTA ÖKAT TRYCK PÅ INFRASTRUKTUREN

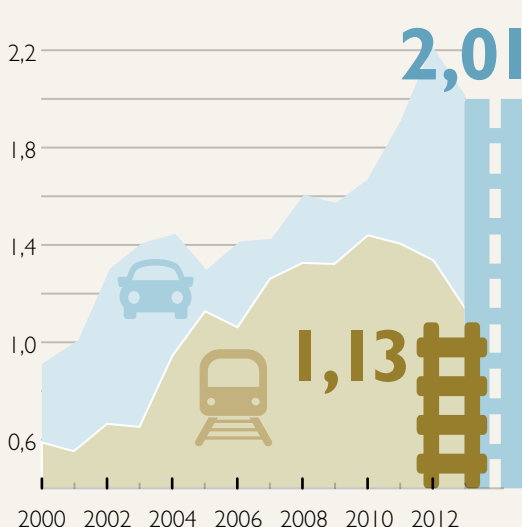
Kraftig ökning av person- och godstrafik sedan 1993.

Infrastruktursatsningarnas andel av BNP. Procent av BNP

Utbyggnad av vägar och järnvägar. Mdr E

114 000 000 000

Fördelning av 114 miljarder som investerades i infrastruktur 2011. En tredjedel till tåg och järnväg. Två tredjedelar till byggnader.

Källa: OECD Data, Transport infrastructure investment and maintenance spending

INFRASTRUKTUR

Kunskapsnivån hos befolkningen och hur bra samhällsorganisation i form av exempelvis skola, universitet och högskolor samt sjukvård fungerar är viktiga för den framtida attraktionskraften. De avgör i sin tur hur bra den viktiga fysiska infrastrukturen är, som bostäder, transporter och telekommunikation.

Anders Sundström,
ordförande Swedbank

INFRASTRUKTURINVESTERINGAR

Konjunkturinstitutet har analyserat infrastrukturinvesteringarnas utveckling sedan 1990 och drar två slutsatser:

- Investeringarna är lika viktiga för att öka produktionskapaciteten som för att öka invånarnas nytta genom exempelvis ökad framkomlighet och säkerhet.

"I ett utvecklat land som Sverige har förmodligen en del investeringar i infrastruktur en ganska liten effekt på produktionskapaciteten och BNP. Minst lika viktigt är att investeringarna bidrar till ökad nytta för invånarna i form av till exempel förbättrad komfort, framkomlighet och säkerhet. Många år av eftersatta investeringar ger dock negativa effekter på ekonomins potentiella produktionsförmåga."

- Vi har inte investerat tillräckligt mycket och kanske inte på rätt ställen för att klara de ökade trafikvolymerna på järnväg och vägar.

"Sammantaget talar de kapacitetsproblem som finns för att de väg- och järnvägsinvesteringar som har genomförts har varit nödvändiga men inte tillräckliga för att klara den ökade trafikmängden. Detta kan bero på att investeringarna inte företagits där de gjort mest nytta".
(Konjunkturinstitutet 2012)

Men även om investeringar i järnvägar och vägar varit otillräckliga finns andra områden där utvecklingen varit bättre.

Utbyggnaden av fiber för snabb digital kommunikation går snabbt. Trafikflyget lyckas trots svag lönsamhet ge kunderna ett flexibelt och effektivt utbud av resealternativ. (Konjunkturinstitutet 2012)

Har Sverige investerat tillräckligt?

Det råder en bred enighet om att den svenska transportinfrastrukturen är eftersatt och behöver rustas upp. Inom forskningen urskiljs två perspektiv på frågan. Vi menar att de kompletterar varandra.

I DET FÖRSTA PERSPEKTIVET är två frågor centrala: Hur stora investeringar har gjorts? Har de varit tillräckliga?

SNS konstaterade i sin Konjunkturrådsrapport 2012 att de svenska investeringarna i fastigheter och infrastruktur ligger på historiskt låg nivå. Den är också låg i förhållande till jämförbara länder. SNS pekar på att det finanspolitiska ramverket gett svaga drivkrafter för regeringen att prioritera tillräckliga offentliga investeringar. För att stärka drivkrafterna föreslogs att utgiftstaket kompletteras med ett investeringsgolv som anger den lägsta nivån för de offentliga investeringarna. (SNS 2012)

I DET ANDRA PERSPEKTIVET ställs frågan: Är oförmågan att välja de mest samhälls-ekonomiskt lönsamma projekten det stora problemet?

Finanspolitiska rådet hävdar i sin rapport 2015 att det inte med säkerhet går att avgöra om nivån på investeringar i infrastruktur har varit eller är för låga. Ett viktigt skäl är rådets bedömning att tillgänglig kunskap och statistik är undermålig. Huvudproblemet är att svenska regeringars investeringsbeslut sedan många år varit samhällsekonomiskt ineffektiva och stora resurser lagts på mindre lönsamma projekt. (Finanspolitiska rådet 2015)

Svenskt Näringsliv presenterade 2013 rap-

porten Infrastrukturskulden. Den tog upp infrastrukturinvesteringarna från 1950-talet fram till idag. Syftet var att undersöka om det finns ett uppdämt investeringsbehov och om en ekonomisk uppskattning av dess storlek är möjlig att göra.

Rapporten visar att under de senaste 50 åren har:

- Nivån på de samlade svenska investeringarna i infrastruktur mer än halverats som andel av BNP.
- Det samlade värdet av infrastrukturen (kapital-

stocken) har vuxit väsentligt långsammare än BNP.

- Förslitningen av kapitalstocken har varit snabbare än uppbyggnaden.
- En infrastrukturskuld på cirka 300 miljarder byggts upp.

Rapporten tar också upp statens ansvar för långsiktiga satsningar på infrastruktur och behovet av alternativa finansieringsmetoder för att amortera på den uppbyggda infrastrukturskulden. (Svenskt Näringsliv 2013)

NYA VÄGAR FÖR INFRASTRUKTURSATSNINGAR

Brister i det svenska järnvägssystemet är en följetong i media. Personer som fastnat på stationer till följd av kontaktledningar som fallit ned och orsakat tågstopp hör till vardagen. Rapporter om företag som får problem med att frakta varor på järnvägar till följd av kapacitetsbrist är också vanliga.

Sedan 2010 har Trafikverket ansvaret för planeringen av det samlade transportsystemet för järnvägar, vägar, sjöfart och luftfart. Verket ansvarar också för underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna.

För järnvägens del har detta enligt många bedömare och statliga utredningar lett till minskad kompetens, sämre analys av behov och därmed en sämre styrning (SOU 2015:14, SvD 21/4 2015). Detta innebär att det inte bara är mer pengar som kan lösa järnvägarnas problem. Det krävs systemförändringar. Att initiera sådana är ytterst ett politiskt ansvar.

När järnvägen diskuterats har behovet av fler innovationer och nytänkande påpekats. Det-

samma gäller självklart övriga infrastrukturområden. I avsnittet *En innovationsvänlig offentlig sektor* (sid 64) pekar vi ut innovationsvänlig upphandling som ett verktyg för att få till stånd innovationer och nytänkande.

Vi menar att innovationsvänligt utformade OPS-lösningar (Offentlig Privat Samverkan) kan vara ytterligare ett sätt att driva på utvecklingen.

Det finns många exempel när utformningen av projekt inneburit starka incitament för producenten att komma med innovativa lösningar eftersom dennes ansvar gäller för projektets hela livscykel. Samtidigt har frågor kring formerna för upphandlingen och projektens effektivitet i förhållande till finansieringen diskuterats både i Sverige och andra länder.

I Sverige har vi endast haft två större OPS-projekt – Arlandabanan och det pågående Nya Karolinska Sjukhuset. Storbritannien har använt OPS-lösningar i många projekt även om de fortfarande är en kontroversiell fråga. I USA

ökar intresset med motivet att få till stånd ökade investeringar trots ett begränsat budgetutrymme. I Sydkorea fanns år 2011 600 pågående OPS-projekt. Nederländerna använder systemet

i stor utsträckning och i Norge är OPS-lösningar en del av framtidsstrategin för den nya regeringen som tillträdde 2013. (Tillväxtanalys 2014)

TILLRÄCKLIG SVENSK KOMPETENS FÖR INFRASTRUKTURSATSNINGAR?

Historiskt har svenska infrastrukturinvesteringar inneburit ett intimt samarbete mellan staten och privata svenska företag, exempelvis mellan Televerket och LM Ericsson. De har därmed bidragit till kompetensuppbyggnad och ökad internationell konkurrenskraft inom området.

Idag är förutsättningarna andra i och med ökad internationell handel och konkurrens i kombination med statsstödsregler som sätter ramar för samarbetet mellan staten och enskilda företag. Men frågan hur vi ska utnyttja stora svenska investeringar för att också bygga upp och säkra svensk kompetens kvarstår.

När stambanorna byggdes ut på 1800-talet innebar de en kraftig injektion för svensk industri. Idag har planeringen av Sveriges nya stambanor för höghastighetståg börjat. Våra bristande satsningar inom området gör dock att det är tveksamt om vi har inhemsk kompetens för att i någon nämnvärd omfattning dra nytta av projektet för svensk del.

Andra länder har utarbetade strategier för att hantera denna typ av situationer. Ett exempel är USA där satsningar på försvaret och rymdindustri inneburit kraftiga stimulanser för inhemska företag, inte minst inom it-sektorn. (Se exempelvis Mazzucato 2013)

SVENSKT PENSIONS-KAPITAL FÖR ÖKADE SATSNINGAR PÅ INFRASTRUKTUR

Systemet med en enda statlig budget, ett utgiftstak och balansmål innebär restriktioner för långsiktiga investeringar. Infrastruktursatsningar under ett visst år kommer att ställas mot en rad andra områden och ytterst avgöras av budgetutrymmet.

Ett sätt att komma till rätta med detta är en särskild investeringsbudget. Förespråkare för en sådan menar att det då skulle bli lättare att politiskt motivera statlig upplåning till långsiktiga

projekt samtidigt och lättare att hitta former för privat engagemang i dessa. (Braunerhjelm m.fl. 2015, SNS 2012)

Möjligheterna för de svenska försäkringsbolagen, som förvaltar våra tjänstepensioner, att investera i svensk infrastruktur har hittills varit begränsade. Men Tjänstepensionsföretagsutredningen har föreslagit att Sverige ska införa en ny instituttsform – tjänstepensionsföretag. Reglerna för dessa ska baseras på EUs tjänstepensionsdi-

rektiv (IORP). I de flesta europeiska länder sker förvaltningen av tjänstepensionssparande i särskilda institut skilda från försäkringsbolagen. Utredningen föreslår ett regelverk som på ett bättre sätt avspeglar den underliggande risken i infrastrukturinvesteringar. Därmed blir det mer attraktivt för pensionskapitalet att investera i infrastruktur.

Beslut om den nya institutsformen planeras till 2016. Om den blir verklighet och företag som Alecta, KPA och Folksam Liv utnyttjar denna nya institutsform och dess regelverk skulle hälften av allt kapital i försäkringsbranschen (mer än 1000 miljarder kronor) flytta över till den nya tjänstepensionssektorn.

Tjänstepensionsdirektivet ger Sverige större möjligheter att anpassa regelverket till svenska förhållanden. Det gäller exempelvis nivån på kapitalkrav för infrastrukturinvesteringar. Denna typ av långsiktiga investeringar matchar också flödena i försäkrings- och pensionsrörelserna på ett bra sätt, precis som för fastigheter som sedan länge varit ett vanligt investeringsobjekt för bolagen.

I Sverige kan det i första hand bli fråga om vägar och järnvägar. För att investeringar ska bli möjliga krävs någon form av OPS-lösningar. Det kassaflöde som ligger till grund för avkastningen

på projekten kan komma från avgifter (för svensk del kan det handla om ytterst få projekt med sådan finansiering) eller från årliga betalningar via statliga eller kommunala budgetar. (Barr 2015)

Här öppnar sig alltså möjligheter att få nödvändiga infrastrukturinvesteringar gjorda genom att svenskt pensionssparande gör nytta i Sverige samtidigt som pensionsspararna får en god och trygg avkastning genom att i ett lågränteläge kunna investera i tillgångar som ger någon bättre avkastning än stats- och bostadsobligationer. För att systemet ska fungera menar vi att det krävs:

- Att tjänstepensionsbolagens kompetens att investera i infrastrukturprojekt blir större. Sedan länge är kunskapen om att hantera och sköta fastighetsinvesteringar stor. En motsvarande kompetens måste byggas upp inom infrastrukturområdet.
- Ett tillräckligt stort antal OPS-projekt så att det blir intressant för försäkringsbolagen att bygga upp kompetens och en organisation för dessa investeringar.
- Investeringarna måste vara konkurrenskraftiga gentemot andra långsiktiga placeringar och kunna stå på egna ben vad gäller risk och avkastning.

I tio svenska kommuner drivs ett pilotprojekt som går ut på att utveckla arbetssätt och metoder för att stärka kommunernas attraktionskraft, som stöds av Tillväxtverket. En viktig del är digitaliseringen. Vi behöver jobba brett, med utbildning och med att stödja små och medelstora företag att digitalisera. Det måste finnas bredband. Sen måste vi titta på hur vi kan utveckla regelverk, standard och säkerhetsfrågor.

Gunilla Nordlöf,
gd Tillväxtverket

DIGITAL INFRASTRUKTUR

Snabba fibernät är en förutsättning för att ge Sveriges invånare och företag tillgång till idag absolut nödvändiga snabba och säkra elektroniska kommunikationer.

På den avreglerade telemarknaden har staten en central roll genom att garantera en fri konkurrens och en effektivt fungerande marknad.

Staten ska bland annat se till och att alla operatörer kan använda det nationella fibernätet och andra offentligt ägda nät på lika villkor. Men ansvaret är fördelat på flera olika myndigheter och samordningen fungerar dåligt.

ENERGI

Efter 2020 kommer en stor del av dagens kärnkraft och vindkraftverk att närma sig slutet av sin ekonomiska livslängd. Om Sverige ska ha en konkurrenskraftig basindustri och samtidigt minska koldioxidutsläppen genom att låta bilarna gå på el krävs omfattande investeringar i ny kraftproduktion. Samtidigt öppnar den Europeiska energiunionen med en öppen, gemensam elmarknad nya möjligheter för Sverige.

För basindustrin är tillgången till el varje dag och timme året runt nödvändig. I det nuvarande systemet garanteras detta av en mix av vatten-, vind- och kärnkraft. Ett nytt system måste uppfylla tre krav:

- Systemet ska vara **stabilt med hög leveranssäkerhet**

- Produktionen av elektricitet ska ske med så **lite miljöpåverkan** som möjligt
- Systemkostnaden – summan av kostnaderna för att producera elen och för att via stämnät och distributionsnät föra den till brukare – ska vara **internationellt konkurrenskraftig**.

Energikommissionen ska börja sitt arbete med en bred genomgång av hur mycket el Sverige behöver och vilken energimix vårt land ska eftersträva. Ur ett konkurrenskraftsperspektiv är det väsentligt att slutsatserna verkligen kommer att följa av denna analys och inte färgas av förutfattade meningar om bra och dåliga energislag vilket präglade delar av energidebatten inför det senaste valet. (Byman 2014)

SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

Det är uppenbart att Sverige skött infrastrukturen illa under de senaste 20 åren. Även om vi exempelvis ligger över genomsnittet i EU vad gäller investeringar i vägar och järnvägar är det inte tillräckligt om vi vill vara ett land som konkurrerar bland världens främsta.

Det finns ingen enkel lösning för att förbättra infrastrukturen. Vi menar dock att det behövs en kombination av åtgärder och initiativ:

Pröva nya former för att öka infrastrukturinvesteringarna

Vi behöver investera mer i olika typer av infrastruktur och göra det snabbare. Exempel på åtgärder för att åstadkomma detta är:

- Utforma fler projekt som OPS-lösningar vilka gör det attraktivt för svenskt pensionskapital att investera i dessa.
- Utnyttja möjligheterna som EU ger genom att inrätta det nya institutet Tjänstepensionsföretag vars regelverk gör det möjligt för det privata pensionskapitalet att i större utsträckning än idag investera i nya infrastrukturprojekt. Sådana investeringar skulle göra det möjligt att en större del, jämfört med idag, av de anslag som ryms inom statsbudgeten skulle kunna användas till nödvändigt underhåll.

Genomför satsningarna på digital infrastruktur utifrån en helhetssyn

Sverige har en bra digital infrastruktur och bredbandsanvändning sett i ett internationellt perspektiv. När vi nu går vidare är behovet av en helhetssyn på satsningarna nödvändiga. Satsningarna bör innefatta åtgärder som:

- Att ansvaret för statlig bredbandsinfrastruktur samlas på en enda statlig organisation. Idag är ansvaret fördelat på flera myndigheter och samordningen fungerar dåligt.
- Bredbandsuppbyggnaden sker med en tillräcklig kapacitet uppströms från den enskilda brukaren som producerar via nätet och inte bara snabb mottagning.
- Ökade forskningssatsningarna på nya kunskapsområden som molnlagring och Big Data för att öka Sveriges konkurrenskraft.

Vägval el

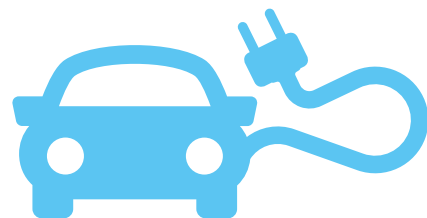
IVA driver projekt som fördjupar sig inom de områden som vi tar upp i Attraktionskraft för hållbar tillväxt.

Utgångspunkten för Vägval el är att Sverige behöver långsiktiga spelregler för energiförsörjningen. Bortom 2030 kommer de äldsta av dagens kärnkraftverk att vara mogna för pension, precis som första generationens vindkraftverk. Även elnätet behöver ny teknik och kapacitet. Dessa tunga investeringar tar tid och kräver framförhållning. Därför är det bråttom för våra politiker att ta beslut. Det handlar om vägval för Sveriges elförsörjning.

Vägval el ska:

- Ta fram underlag för Sveriges energipolitik
- Bidra till en ökad dialog mellan grupper med olika roller i förhållande till Sveriges elsystem ("Energisverige").
- Driva energidebatt med nya perspektiv.
- Bidra till ökad kunskap om elens roll i ett hållbart energisystem.

Projektet pågår 2014–2016.

Boende och levnadsmiljö

Människor flyttar för att få arbete eller utbilda sig. Hur attraktiv boende- och levnadsmiljön är i en stad eller stadsdel påverkar var man bosätter sig. En fungerande bostadsmarknad är därför en viktig förutsättning för en plats eller ett lands attraktionskraft.

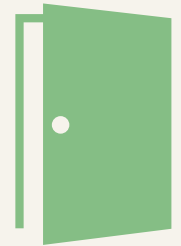
Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet satte den snabba urbaniseringen press på bostadsförsörjningen. Svåra bostadsförhållanden i städerna väckte stor uppmärksamhet. Funktionalismen, bostadskooperationen, allmännyttan, barnrikehus och miljöprogrammet är alla exempel på initiativ för att åstadkomma en god bostadsstandard och åtgärda bostadsbristen.

Idag är standarden på våra bostäder hög. Men bostadsmarknaden är i kraftig obalans. Bristande tillgång på bostäder hotar återigen att bromsa tillväxten. Situationen inom

storstads- och tillväxtområdena är särskilt allvarlig.

Bostadsfrågan måste ses ur ett attraktions- och konkurrenskraftsperspektiv. När Spotify lägger tid på att hitta hus för att få bostäder till sina utländska anställda är det en varnings-signal. På samma sätt som en allvarlig miljö-störning inte kan vänta på att åtgärdas så kan bostadsfrågan inte heller göra det. Om dagens utveckling med ökad bostadsbrist i storstadsregionerna fortsätter hotas Sveriges attraktions- och konkurrenskraft.

Få politikområden är så grundligt analyserade som bostadsmarknaden. Och inom få områden är de politiska lösningarna så starka. Samtidigt är behoven att stimulera nybyggnation och rörlighet på bostadsmarknaden mycket stora.

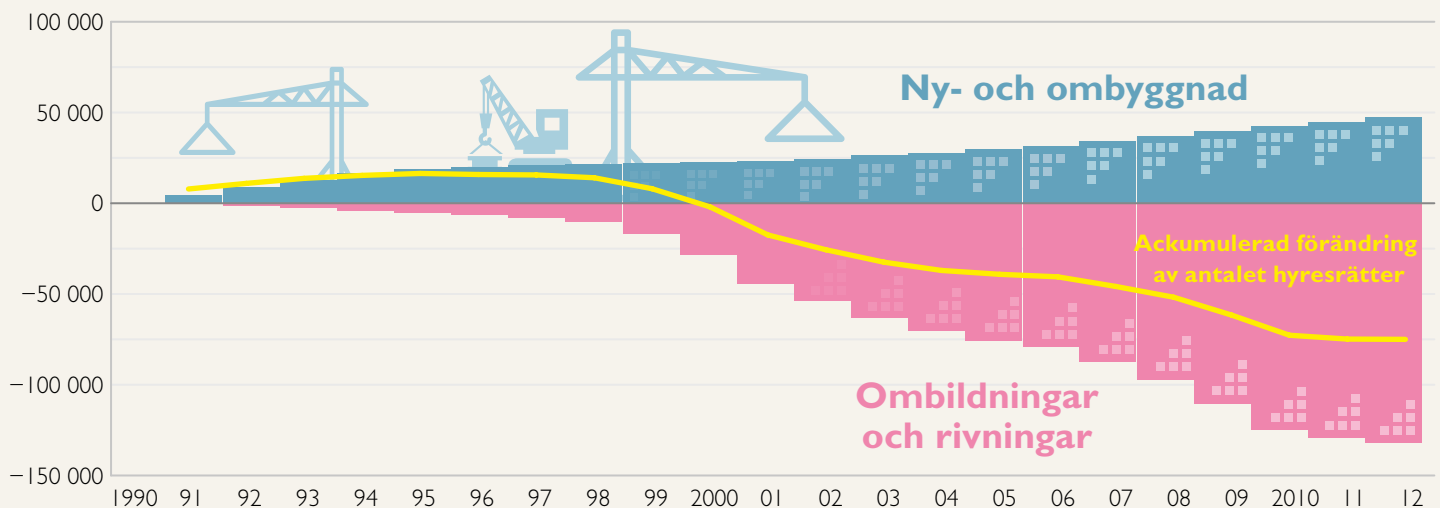
19%

Priserna på bostadsrätter ökar snabbt i universitetsorter i hela Sverige.

I Norrbotten drar Luleå upp priserna.

HYRESRÄTTERNA MINSKAR I STOCKHOLM

Förändring av antalet hyresrätter i Storstockholm 1990–2012.

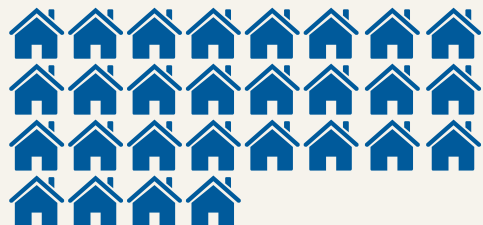

Källa: Boverket, Marknadsrapport maj 2014

FÄRDIGSTÄLLDA BOSTÄDER

Antal färdigställda bostäder i småhus respektive flerbostadshus.

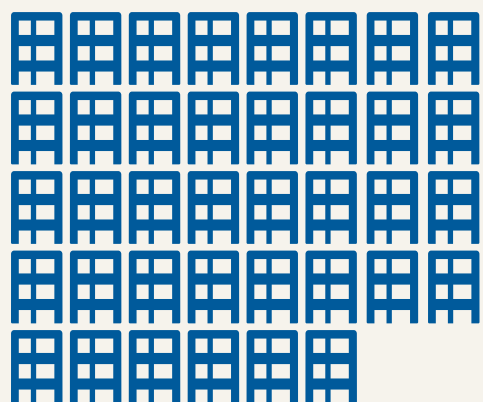
1991 28K SMÅHUS
38K FLERBOSTADSHUS

2008 12K SMÅHUS
20K FLERBOSTADSHUS

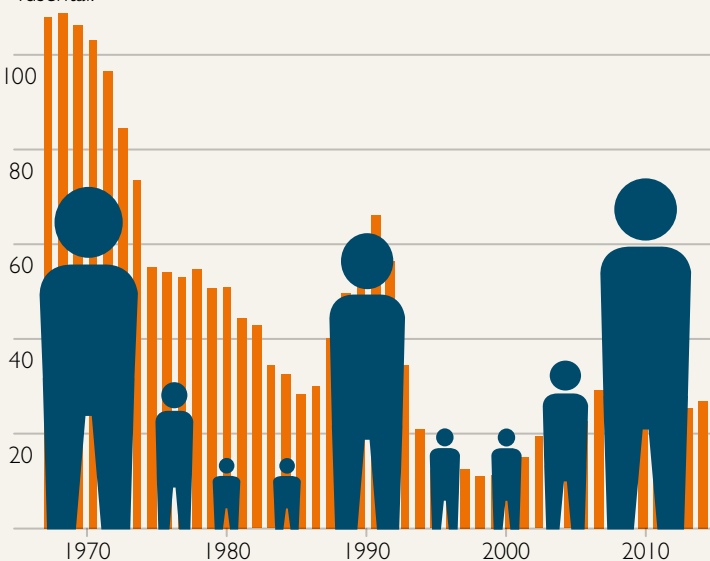
2014 8K SMÅHUS
21K FLERBOSTADSHUS

Källa: SCB

BOSTADSBYGGGÅNDE OCH BEFOLKNINGSÖKNING

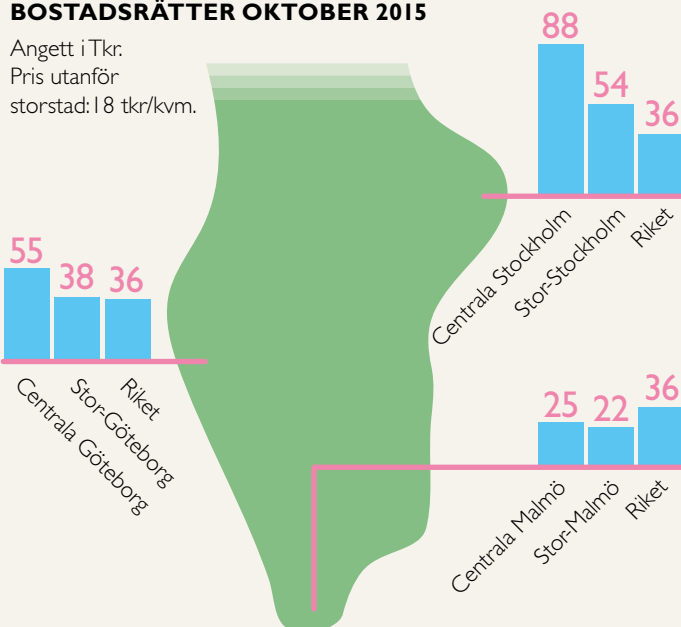
Tusental.

Källa: SCB, Befolkningsstatistik

KVADRATMETERPRISET FÖR BOSTADSRÄTTER OKTOBER 2015

Angett i Tkr.
Pris utanför storstad: 18 tkr/kvm.

Källa: Svensk Mäklarstatistik

BOENDE OCH LEVNADSMILJÖ

Brist på bostäder är ett hinder för att rekrytera rätt kompetens. Vi måste skapa en miljö som får människor att komma, stanna och trivas. Utmaningarna är olika på olika platser. I Stockholm byggs för lite bostäder. Det är ett minimum att vi vet att det är ett problem när man ska rekrytera, särskilt unga som inte har eget kapital för att köpa en lägenhet.

Björn O. Nilsson,
vd IVA

Under de senaste åren har en rad policyinriktade analyser av bostadsmarknaden genomförts. De ger en god beskrivning av nuläget och är också utgångspunkten för avsnittet.*

BOSTADSBRIST

Efterfrågan på bostäder har ökat drastiskt under det senaste decenniet, särskilt i direkt anslutning till stor- och residenstäderna samt högskoleorter och regionala tillväxtcentra.

Bakom ökningen ligger stigande inkomster, låga räntor, låga amorteringar och en snabb befolkningstillväxt. Sverige har också under lång tid haft en i internationell jämförelse mycket snabb urbanisering som bidragit till ett ökat tryck på städerna.

Byggandet av nya bostäder har inte motsvarat den allt större efterfrågan under senare år. Gapet mellan en växande folkmängd och bostadsbyggandet är särskilt påtagligt i storstäderna. I Stockholms län har befolkningen de senaste åren ökat med cirka 35 000 varje år medan antalet nyproducerade lägenheter endast varit cirka 7 000 per år.

Bostadsbristen är ett stort samhällsekonomiskt problem. Idag har alla sektorer i Stockholmsregionen rekryteringsproblem på grund av bostadsbristen. Det gäller sjukvård såväl som start-ups och etablerade mindre företag – den grupp av företag där de flesta nya jobb skapas.

Bostadsbristen slår därmed direkt mot samsättning och kompetensförsörjning. Också flytten till en mindre ”het” ort med en gynnsam bostadssituation kan hindras. En person från en storstad vågar helt enkelt inte ge upp sin position på bostadsmarknaden; kostnaderna för att åter etablera sig i storstaden är för stora.

DELAD BOSTADSMARKNAD

Sedan början av 1990-talet har antalet bostadsrätter ökat med 50 procent medan antalet hyresrätter stått still. Under det senaste decenniet har

gapet vidgats ytterligare och det absoluta antalet hyresrätter minskat.

Stora inlåsnings effekter på både ägar- och hyresmarknaden bidrar till att minska utbudet. Efter prisökningarna på bostäder de senaste decennierna har hushållen stora latent skulder som måste betalas om man flyttar från en ägd bostad. Men genom att bo kvar går det att undvika att betala skatt.

Det otillräckliga tillskottet av nya hyresrätter i kombination med snabbt ökande kostnader för att flytta till ett ägt boende har även lett till låg rörlighet på hyresmarknaden och uppskjutna bostadskarriärer bland dem som har en bostad. Resultatet är att hundratusentals som inte kan eller vill efterfråga en ägd bostad står i bostadskö; hyresrätterna räcker helt enkelt inte till.

Yngre och äldre dominerar bland de boende i hyresrätt. Denna upplåtelseform är fortfarande en viktig väg in på bostadsmarknaden. Samma sak gäller för den som kommer från utlandet till ett arbete eller till en forskningstjänst i exempelvis Stockholm då ett köp av en bostadsrätt i många fall inte är ett realistiskt alternativ.

EN MARKNAD I KRAFTIG OBALANS

Bostadsmarknaden lever under marknadsmässiga förutsättningar när det gäller byggande av bostäder, förändringar av bostadsbeståndet, finansiering av nya och fördelning av befintliga bostäder. Dock råder inte marknadsmässiga förutsättningar för hyressättningen.

Samhället har en viktig roll att få till stånd en väl fungerande bostadsmarknad och bostadsförsörjning. Men ansvaret är delat mellan kommunerna, staten och byggherrarna. Det är ett system med problem i många delar:

- **Produktion av tillräckligt många nya bostäder:** De ekonomiska förutsättningarna för bostadsbyggandet är otillräckliga särskilt för nyinvesteringar i mindre bostäder som kan erbjudas till rimliga kostnader. Fler finansieringsformer

* Dessa är Nybyggar-kommissionen (Nybyggar-kommissionen 2014), Bokris-kommittén (Eklund 2014), Boverkets rapport Låst läge på bostadsmarknaden (Boverket 2014), SKLs Ökat bostadsbyggande – delat ansvar (SKL 2014) och nu senast bilagan till Långtidsutredningen som tar upp bostadsmarknaden (SOU 2015:48).

behövs. Systemet med kreditgarantier behöver därför ses över.

- **Utformning av skatter:** Kombinationen av en ny utformning på reavinstskatten och avskaffad fastighetsskatt har permanentat en ineffektiv och ojämlig beskattning av olika boendeformer. Samtidigt har rörligheten på bostadsmarknaden försämrats påtagligt.
- **Prissättning på hyreslägenheter:** Dagens system förhindrar att konsumenternas efterfrågan i tillräcklig utsträckning slår igenom på hyran. Den bidrar därmed inte till att avspegla olika bostäders värde. Detta är ett viktigt skäl till de många ombildningarna till bostadsrätter.
- **Konkurrens och produktivitet:** Konkurrensen inom bygg- och anläggningsbranschen behöver förbättras och produktionsmetoderna utvecklas. Det finns ingen rimlig anledning till att byggkostnaderna i Sverige är cirka 40 procent högre än i exempelvis Tyskland. (Boverket 2014)
- **Infrastruktur:** Infrastrukturen är otillräckligt utbyggd och det brister i samordningen med bostadsplaneringen.
- **Regler och processer för planering:** Planerings- och överklagandeprocessen för byggandet behöver ytterligare effektiviseras. Förändringsarbetet involverar både kommunerna och de statliga myndigheterna. Exempelvis gör konflikter med "strandskyddet" eller "riksintressen" planering och byggande mer komplicerat och kostsamt.

SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

Den bostadspolitiska debatten fastnar lätt i frågor kring komplexa system och tekniska detaljer. Känslan av uppgivenhet om att förändring är möjlig ligger nära till hands.

Vår slutsats utifrån de många analyserna är att det finns några grundläggande förändringar som måste ske för att få en fungerande bostadsmarknad. Vi menar att det måste vara en kombination av åtgärder som stimulerar nybyggnation och ökar rörligheten i det befintliga bostadsbeståndet:

Förändra skatterna för att underlätta rörligheten på bostadsmarknaden.

- Förändra de skatter som påverkar individer vid en flytt för att öka rörligheten på bostadsmarknaden. Dessa skatter är i första hand reavinstskatten samt räntebeläggning i samband med att delar av reavinstskatten kan skjutas upp.
- Genomför en översyn med syftet att ta bort den olikformiga beskattningen av olika upplåtelseformer.

Stimulera nybyggnation genom att förändra hyresättningen så att hyrorna bättre speglar bostäders värde utifrån faktorer som läge och kvalitet.

Stärk svaga gruppers möjligheter att efterfråga bostäder genom:

- Ett väl avvägt system för bostadsbidrag.
- Att i större utsträckning än idag utnyttja hyresgarantierna.
- Överväga att skapa ett system för bolånegarantier.

Framja en fortsatt utveckling av kommunernas planeringsarbete och insatser för ett effektivt plangenomförande genom:

- Ekonomiska stimulanser.
- Kompetensutveckling och fördjupad samverkan med lokala aktörer som fastighetsägare och entreprenörer, banker och mäklare.

Se över plan- och bygglagen för att:

- Underlätta för kommunerna att ta fram flexibla detaljplaner.
- Öka möjligheterna att föra fler utformningsfrågor till bygglovskedet.
- I ett tidigt skede kunna kräva bindande besked av länsstyrelserna om tillräckliga hänsyn tagits till statliga intressen.

Effektivisera överklagandeprocessen genom att slopa länsstyrelserna som överprövningsinstans för detaljplanerärenden.

Kultur

Kultur är ett brett begrepp. Det innefattar allt från hur vi bemöts på gatan, relationerna i vardagslivet och på arbetsplatsen till omfattningen och kvaliteten i vårt kulturutbud tillsammans med kulturarvet.

Vi menar att den jämställdhet, öppenhet, det icke-hierarkiska och demokratiska ledarskapet tillsammans med respekten för medborgarna vid myndighetsutövning är viktiga delar av den svenska kultur som är av stor betydelse för vår attraktionskraft.

Vi menar också att de kulturer som präglar entreprenörskap och företagande i olika regioner – Gnosjöandan är ett exempel – är viktiga att uppmärksamma och bygga vidare på.

De kulturella och kreativa näringarna – som rymmer näringar som konst och underhållning, radio och tv, förlagsverksamhet, foto och design, arkitektföretag och inte minst spelindustrin – spelar en viktig roll för bilden av ett lands kultur. Bakom individers beslut om att besöka eller flytta till ett land finns ofta en blandning av hårda fakta och påverkan av kulturella yttringar som film, litteratur och konst.

Under senare år har många framgångar för svenska företag inom de kulturella och kreativa näringarna uppmärksammats. Det gäller dataspel som sysselsätter 2500 personer och produkter används av 700 miljoner över hela världen. Andra exempel är det svenska musikundret och de svenska deckarframgångarna som skapat en egen genre – ”Nordic Noir”.

Digitaliseringen skapar nya förutsättningar för många av de kulturella och kreativa

näringarna. Många företag är globala från start eftersom hemmamarknaden inte är tillräckligt stor. En effekt blir att de får en internationell snarare än en nationell identitet. För musikindustrin har det lett till av många av våra världskända artister inte spontant förknippas med Sverige.

Besöksnäringarna samspelar med utvecklingen av de kulturella och kreativa näringarna. Ett exempel är de evenemang och strömmar av besökare under året som kulturhuvudstad. Flera av våra större städer profilerar sig också som evenemangsstäder med årligt återkommande event. Detta förutsätter en regional gemensam kraftsamling för att bygga arenor och konsertlokaler, utveckla hotellkapaciteten och locka artister av tillräcklig hög klass. Staden eller regionen måste också marknadsföra sig på ett effektivt sätt i en allt hårdare internationell konkurrens (Rabe 2014).

Mötesindustrin bidrar till ökat utbyte av kunskaper, många gånger över nationsgränserna, och därmed till kunskapstillväxten i ett enskilt land. Den internationella konkurrensen om stora konferenser och kongresser är mycket skarp. I Sverige finns 22 Convention Bureaus som arbetar med att locka stora arrangemang till Sverige. De samarbetar i Swedish Network of Convention Bureaus (SNCVB). Just nu tas initiativ för att få till stånd en nationell kraftsamling. En sådan skulle innehålla både en ökad uppmärksamhet från departement och myndigheter om betydelsen av att arrangera stora möten i Sverige samt en gemensam resurs för att samordna och utveckla vår mötesindustri.

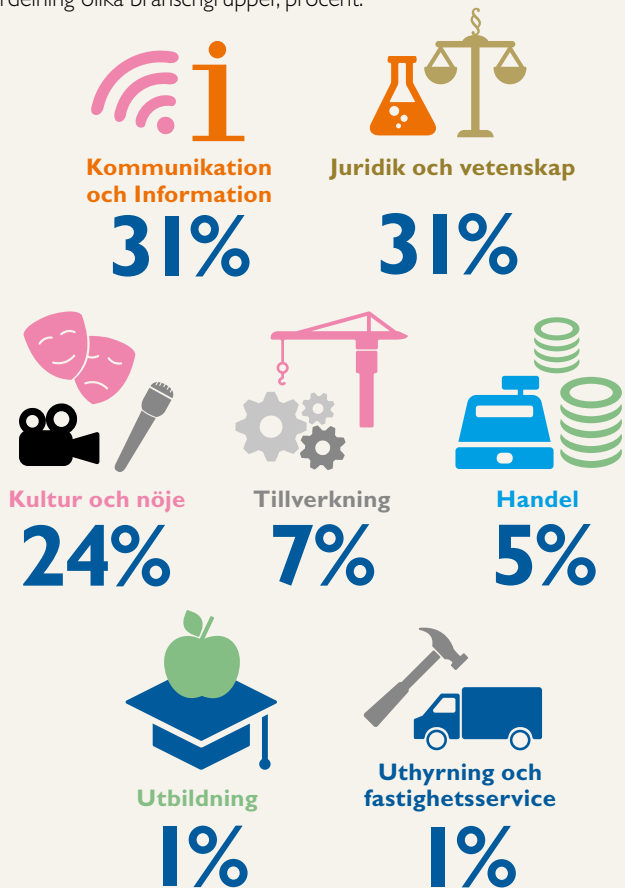

12%

Kulturella och kreativa näringar växer 12 procent snabbare än den övriga ekonomin i EUs medlemsstater.

KULTURELLA OCH KREATIVA FÖRETAG

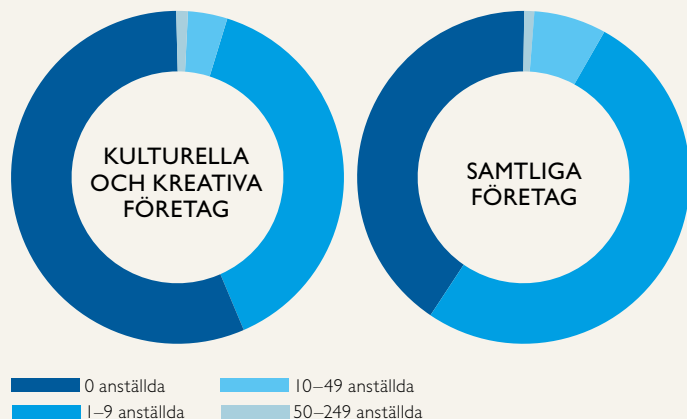
Fördelning olika branschgrupper, procent.

Källa: Tillväxtverket (2014)

FÖRETAG MED 0-9 ANSTÄLLDA DOMINERAR DE KULTURELLA OCH KREATIVA NÄRINGARNA

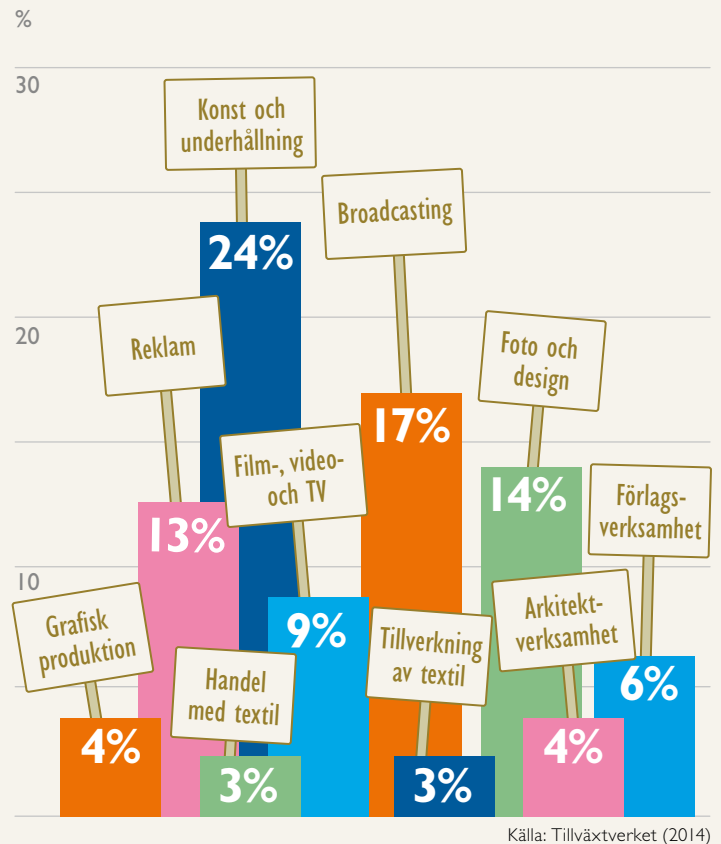
Andelar i procent.

Källa: Tillväxtverket (2014)

DELBRANSCHER

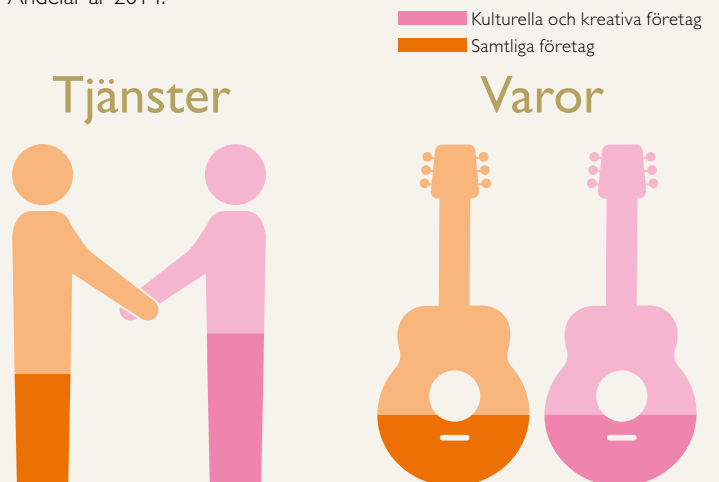
De kulturella och kreativa företagens fördelning på delbranscher.

Källa: Tillväxtverket (2014)

INNOVATION – ANDEL FÖRETAG SOM UTVECKLAT ELLER SÅLT NYA ELLER VÄSENTLIGT FÖRBÄTTRADE PRODUKTER UNDER DE SENASTE TRE ÅREN

Andelar år 2014.

Källa: Tillväxtverket (2014)

Företagens villkor

Sveriges konkurrenskraft bestäms av våra företags kompetens, innovationsförmåga och effektivitet tillsammans och de villkor Sverige som nation och den region företaget arbetar i kan erbjuda. Avgörande för vårt framtida välstånd är därför en hög näringslivsattraktivitet för att locka företag och en stark boendeattraktivitet för att locka kompetens.

Redan i början av 1800-talet förklarade ekonomerna att företagen förlägger sin verksamhet där förutsättningarna är bäst, det vill säga där de komparativa fördelarna är störst. Utvecklingen av infrastruktur, energiförsörjning och kommunikationer tillsammans med globaliseringen har gjort att företagen fått många fler alternativ var de ska förlägga sin verksamhet jämfört med den tidiga industrialiseringen. Samtidigt har kompetensförsörjningen blivit en allt viktigare fråga för företagen.

Under 1800-talet skapade förändringar i lagstiftning och regelverk förutsättningar för

det entreprenörskap och den näringslivsdynamik byggd på privata företag som är grunden för Sveriges industrialisering och välståndökning.

Storföretagen har spelat en viktig roll för Sveriges ekonomiska tillväxt under de senaste hundra åren. Vi har i förhållande till folkmängden ovanligt många internationella storföretag. Dessa och andra storföretag (över 250 anställda) svarar för 40 procent av förädlingsvärdet och sysselsätter en tredjedel av Sveriges arbetskraft.

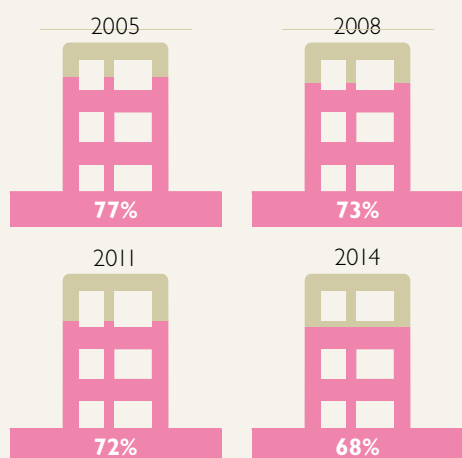
Storföretagen är fortfarande mycket viktiga för Sveriges ekonomi. Samtidigt kan vi se en förändring i storföretagens sätt att agera, inte minst kring samarbeten med mindre företag kring innovation och nya produkter. Digitaliseringen innebär också tillväxtföretag med nya affärsmodeller växer fram med utvecklingsmönster som skiljer sig från storföretagens.

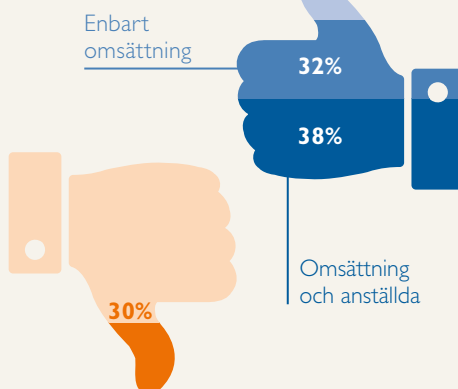
2,8%

av företagen finns inom restaurang och hotell år 2012.

ANDEL SMÅFÖRETAG SOM VILL VÄXA

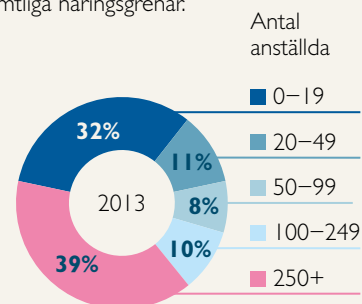

70 PROCENT AV FÖRETAGEN VILL VÄXA, MEN BARA 38 PROCENT TÄNKER ANSTÄLLA FLER

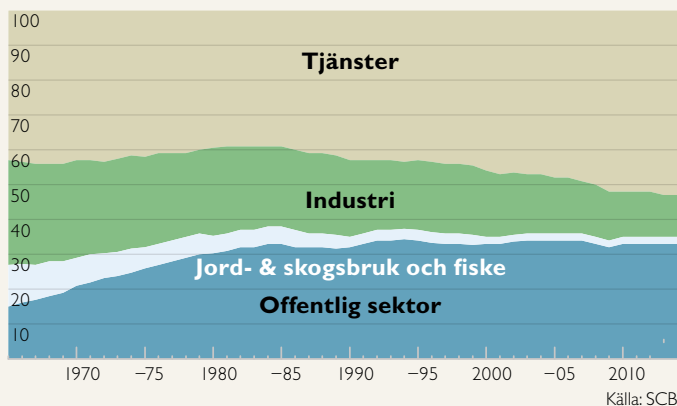
DE STÖRSTA FÖRETAGEN SVARAR FÖR 39 PROCENT AV FÖRÄDLINGSVÄRDET

Fördelning per storleksklass, samtliga näringsgrenar:

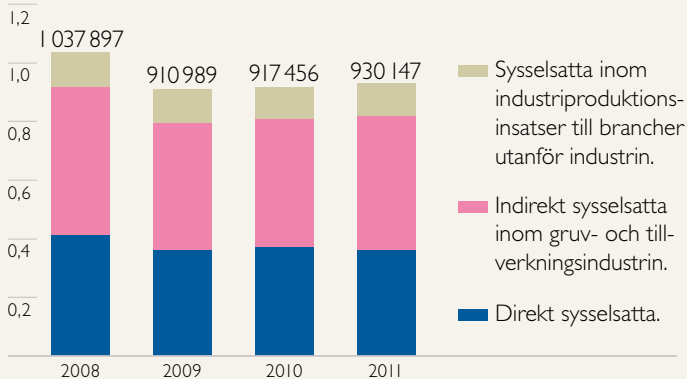
STRUKTURFÖRÄNDRINGAR

Procentuell andel av sysselsättningen, per sektor:

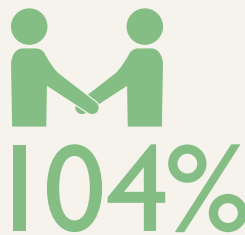
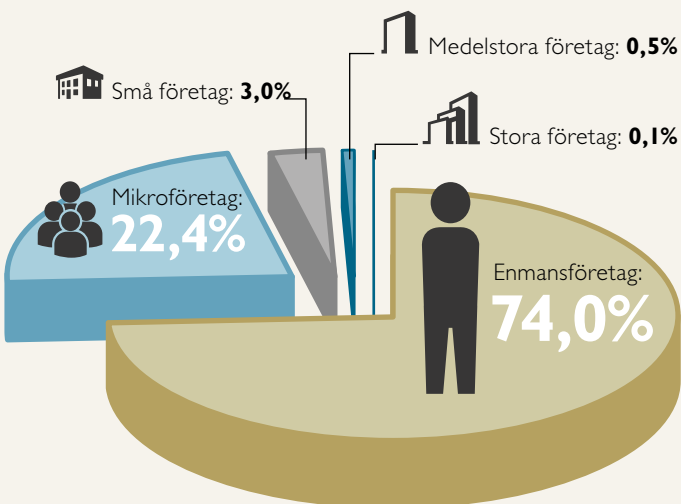
INDUSTRIN HAR STOR SAMPLAD EFFEKT PÅ SYSSELSÄTTNINGEN

Direkt, indirekt och totalt, antal sysselsatta personer (miljoner).

FÖRETAG PER STORLEKSKLASS

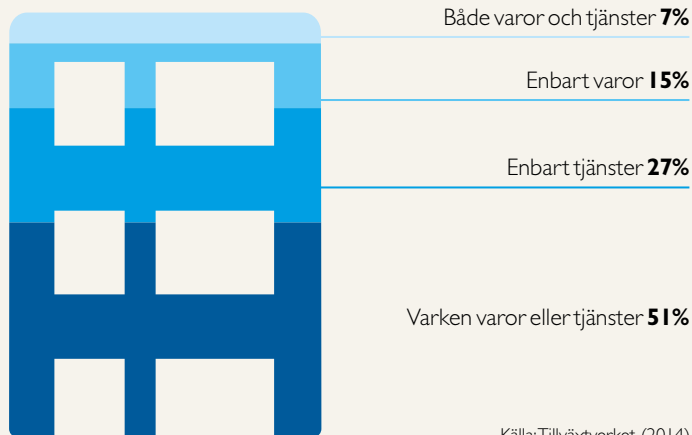
Andel företag 2014 (nov).

ANTALET NYSTARTADE TJÄNSTEFÖRETAG

Mellan åren 1994 och 2014 har antalet ökat med 104,4 procent. Inom industriella företag ligger ökningen på 66,3 procent.

ANDEL FÖRETAG SOM UTVECKLAT OCH SÅLT NYA ELLER VÄSENTLIGT FÖRBÄTTRADE PRODUKTER UNDER DE TRE SENASTE ÅREN

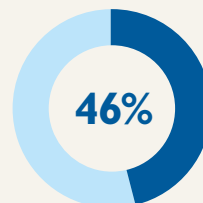

TILLGÅNG TILL ARBETSKRAFT

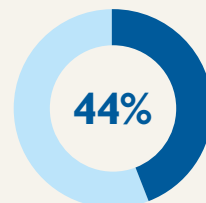
Lättast inom branscherna.

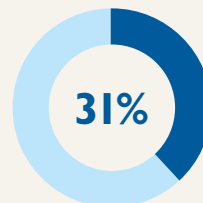
Andel företag som upplever olika faktorer som stort hinder för rekrytering.

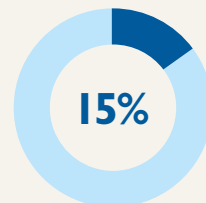
Sökande med tillräcklig yrkeserfarenhet.

Sökande med specifik kompetens/behörighet.

Sökande med rätt utbildning.

Sökande som kan tänka sig flytta till orten.

Källa: Tillväxtverket (2014)

FÖRETAGENS VILLKOR

Vi måste se till att Sverige-bilden präglas av att här finns dels stark kompetens och en pålitlig kompetensförsörjning, gärna med spets inom digitalisering och hållbarhet. Dels att vi uppmuntrar entreprenörskap, att det finns acceptans för misslyckande samt goda förutsättningar och stöd att ta idéer vidare och utveckla dem. Det vill säga visa att här finns en dynamisk miljö som lockar såväl nya som etablerade företag att välja Sverige för sin verksamhet.

Likaså måste det finnas utrymme och acceptans för mångfald som i regel är en förutsättning för kreativa miljöer. Inom en snar framtid kommer samhället att vara mer mångfacetterat med multietnicitet, olika religioner och traditioner. Kan vi hantera det kan vi bygga starka miljöer.

Pontus Braunerhjelm,
professor KTH
och Entreprenör-
skapsforum

Konkurrenskraftiga företag utmärks av förmågan att ständigt utvecklas och erbjuda produkter och tjänster som efterfrågas på olika marknader. Detta kräver en god innovationsförmåga och effektiva affärsmodeller.

En förutsättning för framgång är också med-

arbetare med hög kompetens. Därför tar kompetensförsörjningen en stor plats i detta avsnitt om företagens villkor. Vi tar också upp ett antal andra viktiga områden som bestämmer företagens villkor: skatter, kapitalförsörjning och regleringar.

KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Brist på arbetskraft med rätt kompetens är ett stort tillväxthinder för svenska företag. Det uppger 23 procent av företagen i undersökningen *Företagens villkor och verklighet 2014*. Problemet storlek varierar dock mellan olika branscher (Tillväxtverket 2014). Samtidigt finns det allt färre bland de arbetslösa som har kvalifikationerna att ta de mer kvalificerade jobben. (Essemyr 2015)

Företagen i Svenskt Näringslivs rekryteringsenkät från 2014 uppgav att vart femte rekryteringsförsök misslyckats (Svenskt Näringsliv 2014). Både Svenskt Näringslivs och Tillväxtverkets undersökningar visar att de viktigaste skälen till svårigheterna att rekrytera är:

- Otillräcklig yrkeserfarenhet hos de sökande.
- Avsaknad av specifik kompetens eller behörighet.
- Att utbildningen inte svarar mot kraven för jobbet.

Världsbanken pekar också på ett utbildningsglapp i Sverige. 77 procent av arbetena i de svenska företag som ingick i bankens undersökning krävde specialkunskaper. Men endast 14 procent av arbetskraften hade en grundexamen från högskola eller universitet. Men andra ord är det inte universitet och högskola som gett arbetskraften dessa kunskaper (World Bank Group 2015).

I debatten pekas ofta tre faktorer ut som avgörande för företagens svårigheter att hitta rätt arbetskraft:

- Bristande matchning.
- Brister i valideringen av utbildning och yrkeskompetens.
- Brist på utbildade inom området.

Matchningen på arbetsmarknaden

Sveriges tillväxt- och välfärdsmodell förutsätter en stor andel höglönearbeten i kunskapsintensiva verksamheter, särskilt som högutbildade bidrar mer till ekonomisk tillväxt än lågutbildade (Entreprenörskapsforum 2014).

Den svenska debatten om orsakerna till matchningsproblematiken för högutbildade och problemets storlek är intensiv. Daniel Berlin urskiljer två huvudförklaringar (Berlin 2014):

- **Dålig synkronisering mellan utbildningssystemet och arbetsmarknaden.** Individer utbildar sig inom områden där efterfrågan på kompetens och arbetskraft är svag, är överutbildade och inte tillräckligt väl förberedda för arbetslivet efter studierna. Lärosätena måste därför ta mer arbetsmarknadshänsyn i sitt utbud och utformningen av enskilda utbildningar.
- **Arbetsgivarna har för snäva kompetensprofiler när de söker medarbetare** samtidigt som det är omöjligt att skraddarsy utbildningar efter företagets kortsiktiga behov. De högre utbildningarna ger individerna förutsättningar att utvecklas till kritiskt och analytiskt tänkande individer med en bred, användbar kunskap som kan appliceras i flera olika sammanhang. Detta – och inte

snäva beskrivningar av bakgrund och utbildning – måste vara arbetsgivarnas utgångspunkt när de formulerar sina platsannonser.

Berlin konstaterar att fakta ger stöd för båda ståndpunkternas verklighetsbeskrivning. (Berlin 2014)

Nya behov av vidareutbildning för alla grupper på arbetsmarknaden

Utvecklingen på den framtida arbetsmarknaden ställer utbildningssystemet inför nya utmaningar. Det gäller inte minst universitet och högskolor.

Idag sägs **högutbildad arbetskraft** med 20–25 yrkesverksamma år kvar upp på grund av kompetensbrist. En vanlig orsak är ändrade kompetenskrav till följd av digitalisering och automatisering.

Det finns all anledning att tro att utvecklingen kommer att förstärkas. Universitetens och högskolornas uppgift bör därför utsträckas till att även vidareutbilda och ”uppgradera” yrkesverksamma med akademisk utbildning.

Men en aktuell kartläggning visar att högskolan idag erbjuder få platser på korta utbildningar, att utbudet på kväll, helg och sommar är ytterst litet och utbildningsplatser på deltid och distans minskar. (Bendar 2015)

Behovet av kompetensutveckling gäller självklart också **yrkesgrupper utan akademisk utbildning**. Den för högutbildade relativt nya situation att så direkt påverkas av strukturomvandlingen har länge gällt yrkesgrupper med lägre utbildning.

I den svenska modellen är utgångspunkten att individerna på olika sätt ska få ekonomisk och annan hjälp för att hantera konsekvenserna av strukturomvandlingen. Vid sidan av A-kassan finns idag också omställningsavtal mellan parterna på alla sektorer av arbetsmarknaden.

Den gemensamma nämnaren i dessa är att personer ges möjligheter att ställa om till nytt arbete eller utbildning, innan man blir öppet arbetslös.

I dag får dock endast tillsvidareanställda som blir eller riskerar att bli övertaliga tillgång till insatser via omställningsavtalen. Visstidsanställda och sjukskrivna har inte dessa möjligheter överhuvudtaget (Sjöberg m.fl. 2015). Detta försvårar

för individen att satsa på nya branscher och yrken innan krisen i den egna är ett faktum.

Arbetsförmedlingens insatser kan också utvecklas. För den som hamnar i arbetslöshet bör insatserna i högre grad än idag handla om kompetenshöjande åtgärder, exempelvis yrkesutbildningar eller stimulans till egenföretagande. 20 000 personer har anmält till Arbetsförmedlingen att de vill ha ett annat arbete, så kallade ombyttessökande. Idag har arbetsmarknadspolitiken inget att erbjuda denna grupp. (Essemyr 2015)

Dagens svenska valideringsystem

Validering är en hett debatterad fråga som orsak till brister i företagets kompetensförsörjning. Frågan är också central när det gäller välutbildade invandras integration på svensk arbetsmarknad. Krav på bättre överblickbarhet, samordning och snabbhet i hanteringen har förts fram, bland annat från IVA. (IVA 2011)

Regeringen tillsatte 2014 Elin Landell som utredare för att föreslå överblickbara system för validering (U 2014:6). Utredningen ger följande bild av valideringsproblematiken i Sverige idag:

- **Universitet och högskolor**, med staten som huvudman, har i uppgift att validera reell kompetens inför antagandet till en utbildning och för den som redan är antagen. Men så sker i mycket begränsad omfattning. Vi skiljer oss därmed från exempelvis Norge som arbetar mycket aktivt inom området. Även processen för tillgodoräkningen (meritvärdet av den kompetens individen tillägnat sig genom tidigare utbildning eller yrkesverksamhet) fungerar dåligt i dagens svenska system.
- **Socialstyrelsen** har i uppdrag att bedöma utbildning och färdigheter för reglerade yrken (exempelvis läkare) inom hälso- och sjukvård. Väntetiderna är i dagsläget mycket långa. Universitets- och högskolerådet har motsvarande ansvar för utländska utbildningar för övriga områden. Bristfällig dokumentation om innehållet i kurser och studier försvårar arbetet. Ett skäl

Företagen måste ha kompetenta medarbetare med bra grundutbildning och möjlighet till vidareutbildning hela livet. Välutbildade akademiker behöver också förnya sin utbildning, lägga till kurser eller omskola sig. Även arbetsmarknadspolitiken måste riktas också till välutbildade. Det är inte bara enkla jobb som slås ut. I dag satsar vi på de som är långt ifrån arbetsmarknaden. Men vi måste se att det lönar sig att också satsa på yrkesverksamma. När de byter jobb skapar det möjligheter också för dem som är långt ifrån arbetsmarknaden.

Eva Nordmark,
ordförande TCO

Vi saknade arbetskraft i Sverige på 1940-talet och behövde se till att de mest olönsamma företagen slogs ut genom att höja lönerna. Det är en ständigt utveckling jämfört med andra länder som har gjort att vi har en modern industriflotta i Sverige. Det finns ett bra omställningsskydd och förmåga. Jag ser inga tecken på att den svenska modellen är på väg att försvinna.

Karl-Petter Thorwaldsson, ordförande LO

är att många helt enkelt inte kunnat få med sig efterfrågade dokument vid sin flykt.

- **Arbetsförmedlingen** ska erbjuda insatser för bedömning av individers reella kompetens. Den rena valideringsverksamheten är dock relativt begränsad idag.
- **Tjugofem branscher** utvecklade i samband med *Valideringsdelegationen 2004–2007* modeller för valideringar och bedömningar av yrkeskompetens. Ungefär hälften av dessa används idag. Att de inte tillämpas i vissa branscher beror bland annat på en låg efterfrågan från offentliga aktörer som Arbetsförmedlingen och vuxenutbildningen.
- Inom den **kommunala vuxenutbildningen** kan elever få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Systemet fungerar idag relativt bra inom omvårdnadsområdet, men sämre inom andra yrkesområden.

Utredaren Elin Landells slutsatser är att ett effektivt valideringssystem kräver åtgärder på flera nivåer:

- En rensad begreppsflora där man skiljer på validering av reell kompetens och utbildningar.
- Tydliga och permanenta strukturer för validering inom utbildnings- och arbetsmarknadsområdet.
- En sammanhållen valideringsprocess för hälso- och sjukvårdsyrken.
- Nationell samordning och utveckling.

Brister i valideringen försvårar integrationspolitiken

Idag ökar kraven på en effektiv integrationspolitik som underlättar för alla individer som invandrar till Sverige att, utifrån sina specifika förutsättningar, göra yrkeskarriärer inte minst i nya och växande företag. Uppgiften är att ge-

nom utbildning och praktik komplettera utbildning och yrkeserfarenhet. Att på ett effektivt sätt snabbt öka språkkunskaperna är också en central uppgift.

Snabbare tillträde till arbetsmarknaden ger inte bara ökade skatteintäkter till följd av högre sysselsättning utan skickar också tydliga signaler om att Sverige är ett attraktivt land som erbjuder möjligheter för företag och individer från olika länder. Att utnyttja kompetensen hos individer som invandrat är också en nyckelfaktor för att komma in på internationella tillväxtmarknader, särskilt för små och medelstora företag.

Trycket på en effektivare integrationspolitik ska också ses mot bakgrund att den svenska arbetsmarknaden går i otakt. De flesta som har jobb, får snabbt ett nytt om de blir arbetslösa. Men en ökande grupp långtidsarbetslösa med enbart förgymnasial utbildning kommer inte in på arbetsmarknaden. I denna utgör individer med utländsk bakgrund en allt större andel.

Men även för högutbildade individer som invandrat till Sverige är det svårt att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Trots att många har gedigen yrkeserfarenhet och akademisk utbildning inom efterfrågade områden tar det i genomsnitt sju till tio år att etablera sig på arbetsmarknaden. (Bevelander m.fl. 2014)

En förklaring till detta är lång hanteringstid för att validera utbildningarna, exempelvis inom vårdirken. Att det går så långsamt innebär att vi går miste om den samhällsekonomiska vinst till följd av tillskottet av kompetens som invandring innebär. (SACO 2015)

Det finns också svårigheter i Migrationsverkets arbete med att differentiera sin handläggning av invandrade individer med olika yrkes- och kompetensbakgrund. Detta bidrar till att Sverige tillhör ett av de länder som har svårast att ta tillvara invandrad arbetskrafts kompetens (BCG 2014). Den stora mängden invandrade till följd av flyktingssituationen 2015 ökar på ett dramatiskt sätt kraven på att snabbare integrera de invandrade på arbetsmarknaden.

SKATTER

Vi har tidigare konstaterat att skattetrycket i Sverige tillhör ett av de högsta inom OECD. Ett relativt högt skatteuttag är en förutsättning för ett offentligt finansierat välfärdssystem som Sveriges, även om synen på den nödvändiga och önskvärda nivån skiljer sig mellan olika politiska partier.

Att utforma skattesystemet i ett högskatteland som Sverige är en balansgång. Det gäller att få in tillräckligt med skatt utan att hota incitamenten för företag att utvecklas och för individer att utbilda sig och ta sig an nya yrkesutmaningar. Det gäller med andra ord att skapa ett hållbart skattesystem med ett rimligt totalt skatteuttag genom en kombination av skattebaser som inte skadar entreprenörskap och näringslivsdynamik och som står sig väl i jämförelse med omvärlden.

Från utgångspunkten att Sverige behöver växande företag är de svaga incitamenten för aktivt ägande i skattesystemet ett problem. Passiva investeringar beskattas i normalfallet lägre än aktiva. För den som samtidigt vill engagera sig direkt i en verksamhet och investera i denna är

KAPITALFÖRSÖRJNING

En väl fungerande kapital- och kreditmarknad är en förutsättning för företagens tillväxt. Det gäller också marknaden för riskkapital. Statliga interventioner kan i dessa sammanhang enligt ekonomisk teori motiveras av möjligheten att rätta till marknadsmisslyckanden.

Företag som växer behöver kapitaltillskott i alla tillväxtfaser. I de tidiga skedena är utmaningarna speciella. Det mest gynnsamma är därför om investerare i tidiga skeden kan bidra med både kompetens och kapital. (IVA 2011)

Hans Rydstad lade i juni 2015 fram en statlig utredning kring statens engagemang i kapitalförsörjningen (Rydstad 2015). Hans slutsats är att Sverige i en internationell jämförelse har ett

skatteincitamenten därför svaga. Detta påverkar på ett negativt sätt utveckling av företagens tillväxt samt dynamik och konkurrenskraft i samhällsekonomin. (IVA 2013)

En förändring av skatten på optioner är ett effektivt sätt för nya snabbväxande företag att koppla till sig nyckelpersoner utan att ägaren eller företagsgrundaren tappar kontrollen över sitt företag. I Sverige används inte optionsinstrumentet för att lösa transaktionsproblem i tidiga skeden (det vill säga att medarbetaren får del av värdetillväxt utan att i detta tidiga skede ta ut hög lön) inte använts i någon större omfattning. Huvudskälet är att optionerna beskattas som inkomst av tjänst. En statlig utredning ska komma med förslag inom området under våren 2016. (IVA 2013)

Idag är eget kapital i ett företag dubbelbeskattat medan lånat är enkelbeskattat genom att räntan är avdragsgill men inte utdelningen. För nystartade företag som i många fall måste finansieras med eget kapital är detta speciellt negativt.

gott läge när det gäller företagens finansiering och tillgång på kapital. Detta bekräftas också i Tillväxtverkets undersökning *Företagens villkor* där tillgång till krediter respektive tillgång till externt ägarkapital kommer långt ned på listan över hinder för tillväxt som upplevs som stora, även om 25 procent av SME-företagen anger detta som ett lika stort hinder som kompetensförsörjningen. (Tillväxtverket 2014)

Rydstads slutsats är att det behövs ett förstärkt finansieringsstöd i mycket tidiga faser i form av bidrag, lån och ägarkapital. Därutöver behövs finansieringsinsatser i kapitalintervallet 5–50 miljoner kronor. Rydstad menar också att det behövs åtgärder för att förbättra lånekapital

Sverige är fantastiskt. Värdet är inte så bra jämfört med Kalifornien eller Barcelona men vi kan attrahera världens bästa mjukvaruutvecklare. Men några saker måste förändras för att öka svensk attraktionskraft i framtiden. Det viktigast just nu är att förenkla deläggande. Intäkter från optioner för personalen beskattas i Sverige som inkomst av tjänst med upp till 70 procent skatt. I USA är skatten 15-20 procent. För arbetsgivaren i USA är det ingen skatt på optionerna medan i Sverige är det arbetsgivaravgifter och sociala avgifter.

Martin Lorentzon, grundare Spotify

Jag är inte säker på att det finns en medvetenhet om hur stort trycket på Sverige är. Man måste inse utmaningen och stärka konkurrenskraften. Då måste också sådant som skattesystemet vara konkurrenskraftigt mot omvärlden.

Carola Lemne, vd
Svenskt Näringsliv

till små och medelstora företag. Hans grundförslag är en ny fond för statliga riskkapitalinveste-

ringar där en statlig investering alltid förutsätter en privat saminvestering. (Rydstad 2015)

REGLERINGSTRYCK

Väl utformade och tillämpade regler fungerar som effektiva styrmedel för att uppnå en hållbar samhällsutveckling. Regleringar inom olika områden är också viktiga delar av företagens villkor. Det gäller en mängd olika områden som arbetsmarknad, miljö och byggande.

Vid millennieskiftet var Sverige bland de bästa på att undanröja produktmarknadsregleringar. Sedan dess har ett antal länder passerat oss. Det innebär att förändringstakten i andra länder är högre när det gäller att ta bort regleringar som begränsar inträde på marknaden och därmed dämpar produktivitetens utvecklingen. (Braunerhjelm m.fl. 2012)

Företagen upplever också lagar och myndighetsregler som ett av de större hindren för tillväxt

(Tillväxtverket 2014). Från den 1 januari 2015 är Regelrådet ett särskilt beslutsorgan inom Tillväxtverket. Regelrådets uppgift är att granska och yttra sig över kvaliteten på konsekvensutredningar till författningsförslags effekter för företag. Rådet ska också på begäran från regelgivare granska konsekvensutredningar till förslag från EU som bedöms få stor påverkan för företag i Sverige.

I Tyskland har man tagit ett steg längre när regeringen 2015 beslutat om en så kallad ”One in One out”-regel. Denna grundregel ska gälla för alla lagstiftningsförslag som medför kostnader för företag. Alla ekonomiska bördor som tillkommer för företagen ska kompenseras av lagstiftningsåtgärder som minskar kostnader i samma storleksordning. (Regelrådet 2015)

SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

Förutom att arbetet med att ständigt förbättra utbildningen inom skola och högskola menar vi att det nu krävs fokus på ett begränsat antal områden för att förbättra förutsättningarna för företagens kompetensförsörjning:

Rusta individerna för arbetsmarknadens allt snabbare omvandling – öka möjligheterna till livslångt lärande

Den snabba strukturomvandlingen gör att allt fler individer måste räkna med helt ny yrkesinriktning eller arbetsuppgifter med nya krav på kompetens. Vi menar att befintliga åtgärder behöver kompletteras med sådana som underlättar

både för anställda och entreprenörer. Exempel är:

- Ge universitetsutbildade möjlighet till 6–12 månaders vidareutbildning på akademisk nivå. För att utbildningen verkligen ska bidra till en stärkt ställning på arbetsmarknaden bör kostnaden bäras gemensamt av samhället, individen och företaget.
- Gör yrkesutbildningarna till ett effektivt verktyg för arbetsmarknadspolitiska omställningsåtgärder.
- Utveckla A-kassan så att dess karaktär av verklig omställningsförsäkring stärks. Detta förutsätter att en hög nivå kombineras med en tydlig avgränsning för hur lång period försäkringen ska gälla. Det innebär att staten åter tar ett större

ansvar för de arbetslösas inkomstrygghet, vilket underlättar för arbetsmarknadens parter att utveckla sina omställningsavtal.

- Fortsätt att utveckla försäkringslösningar som ger entreprenörer och egna företagare villkor som liknar anställdas. Det gäller sjukförsäkring, arbetslöshet och pension.

Förbättra valideringssystemet för att underlätta företagens bedömningar av sökandes kompetens

Det samlade svenska valideringssystemet måste effektiviseras. Det innebär både förbättringar av enskilda aktörers sätt att arbeta och samspelet dem emellan. Ett effektivare valideringssystem underlättar matchningen för dem som ska byta arbete på den svenska arbetsmarknaden och den som ska ta sig in, exempelvis invandrare. Exempel på åtgärder är:

- Tillför mer administrativa resurser för att korta handläggningstiderna för invandrare med en högre utbildning.
- Intensifiera arbetet med att förbättra och samordna valideringssystemen i Sverige.

Öka tempot för att utveckla och förbättra språkutbildningen för individer som invandrat till Sverige

Språkutbildningen är nyckeln för att individer som invandrat till Sverige ska kunna utnyttja sin fulla kompetens på den svenska arbetsmarknaden. Det finns idag en mycket stor förbättringspotential i språkutbildningen för dessa. Exempel på åtgärder är:

- Genomför fler utbildningsinitiativ där språkutbildningen inom sfi (svenska för invandrare) skräddarsys för att uppnå en viss yrkeskompetens. Detta kommer att kräva samarbeten över kommungränserna eftersom utbildningsunderlaget många gånger är för litet i en enskild kommun.
- Främja innovation inom svenska för nyanlända. Det kan exempelvis handla om att utveckla nya arbetssätt för ökad arbetsmarknadskoppling, validering, studiehandledning på modersmålet, regionalt samarbete, tolkning

och alfabetisering. Nya arbetssätt är speciellt viktiga för kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden.

- Stärk kompetensförsörjningen till sfi och sas (svenska som andra språk). För att locka duktiga lärare krävs gemensamma satsningar från såväl huvudmännen som staten för att öka intresset för yrket. Det kan handla om att utbilda fler lärare, utveckla högskoleutbildningarna för lärare i svenska för nyanlända vuxna samt skapa flexibla möjligheter för kompetensutveckling av befintliga lärare.

Förändra skatter som är speciellt viktiga för nystartade och växande företag

Företagsskatteutredningen är nu färdigbehandlad. Utformningen av vårt skattesystem påverkar Sveriges konkurrens- och attraktionskraft. Sverige har idag en internationellt sett hög beskattning av arbete. Samtidigt är exempelvis fastighetsskatten låg. Vi menar att det faktum att globaliseringen med ökad rörlighet på arbete och kapital tillsammans med konsekvenserna av digitaliseringen kommer att göra det nödvändigt att ompröva balansen mellan olika skattebaser.

I våra förslag har vi dock valt att begränsa oss till sådana skatter som är av speciell vikt för nystartade och växande företag.

Skattedebatten har också en rad förslag förts fram. Några av dessa är av speciell vikt för de nystartade och växande företagens villkor ur ett attraktions- och konkurrenskraftsperspektiv. Exempel på önskvärda skatteförändringar för denna kategori företag är:

- Att i möjligaste mån likställa skatten på lånat och eget kapital samt att samtidigt aktivt bidra till att utveckla en obligationsmarknad för mindre och medelstora företag.
- Införa möjligheter till personaloptioner i nya och mindre företag vilka beskattas som inkomst av kapital. (En utredning arbetar just nu med frågor kring begränsningar i omfattning av tilldelning, typ av företag och fas i företagandet som ska omfattas.)
- Ägar- och entreprenörsskatter anpassas så att de inte i för hög utsträckning avviker från de i våra främsta konkurrentländer.
- Finansieringen av de förändrade skatterna kan ske exempelvis genom ändrade ränteavdrag och höjd fastighetsskatt samt förändringar av momsen.

En innovationsvänlig offentlig sektor

Vårt välfärdssystem påverkar Sveriges attraktionskraft starkt. Det gäller både trygghetssystemens och välfärdstjänsternas omfattning och kvalitet.

Den offentliga sektorn är stor i en internationell jämförelse och motsvarar cirka hälften av Sveriges BNP. Frågan om vår framtida välfärd är därför starkt kopplad till skatter och offentliga finanser.

Produktionen av de offentligt finansierade tjänsterna – som skola, vård och omsorg – sker i huvudsak i kommuner och landsting i egen regi eller av privata utförare. Kommuner, landsting och regioner står inför stora utmaningar med ett ökat kostnadstryck, ändrad demografi och förändrade krav från olika brukargrupper. Därtill krävs omfattande insatser för kompetensförsörjning och rekrytering av framtida medarbetare.

Dessa utmaningar ställer krav på radikalt nytänkande när det gäller utformningen av framtidens offentligt finansierade tjänster.

Inom många av de sex områden vi ser som nycklar för ökad attraktions- och konkurrenskraft tar vi upp offentligt finansierade tjänster – både deras betydelse och förbättringspotentialen. I detta avsnitt vänder vi på perspektivet.

Vi sätter fokus på hur de offentliga finansierade verksamheterna genom innovation och utnyttjande av digitaliseringens möjligheter kan utvecklas för att kunna fortsätta att spela en viktig roll för att bidra till ökad välfärd och attraktionskraft.

För realisera dessa möjligheter krävs kunskap, genuint intresse och vilja att samarbeta över gränserna mellan privat näringsliv och offentliga verksamheter.

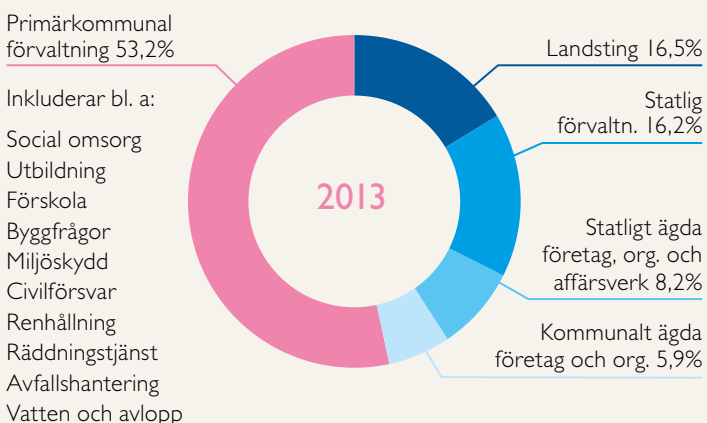
42%

går till socialt skydd.

Av offentliga sektorns utgifter under 2013 gick cirka 42 procent till socialt skydd.

SYSELSÄTTNING I OFFENTLIG SEKTOR

Andel av total offentliga sysselsättningen, 2013, 16–74 år.

Källa: SCB

MELLAN 11–14 PROCENT SKER AV PRIVATA UTFÖRARE

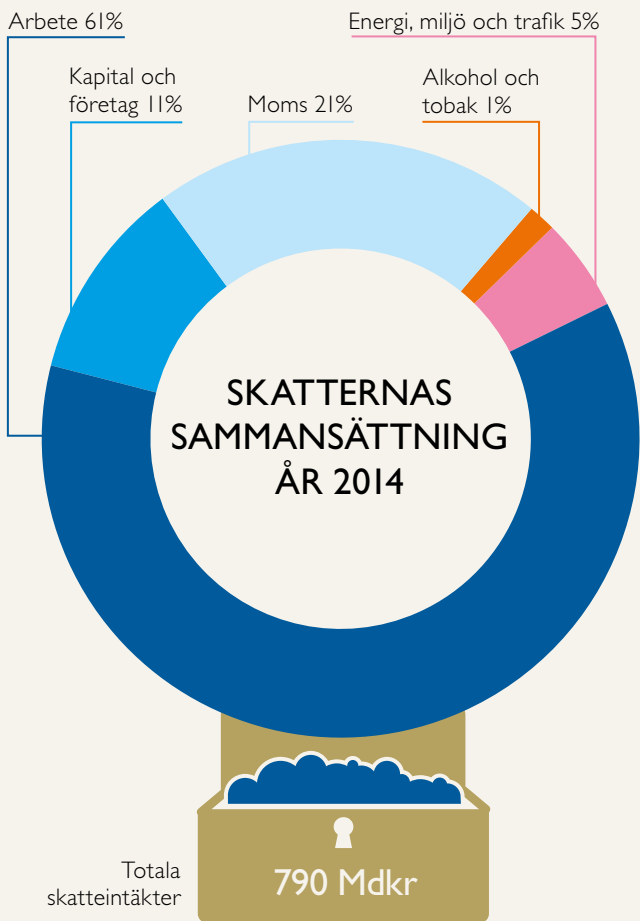
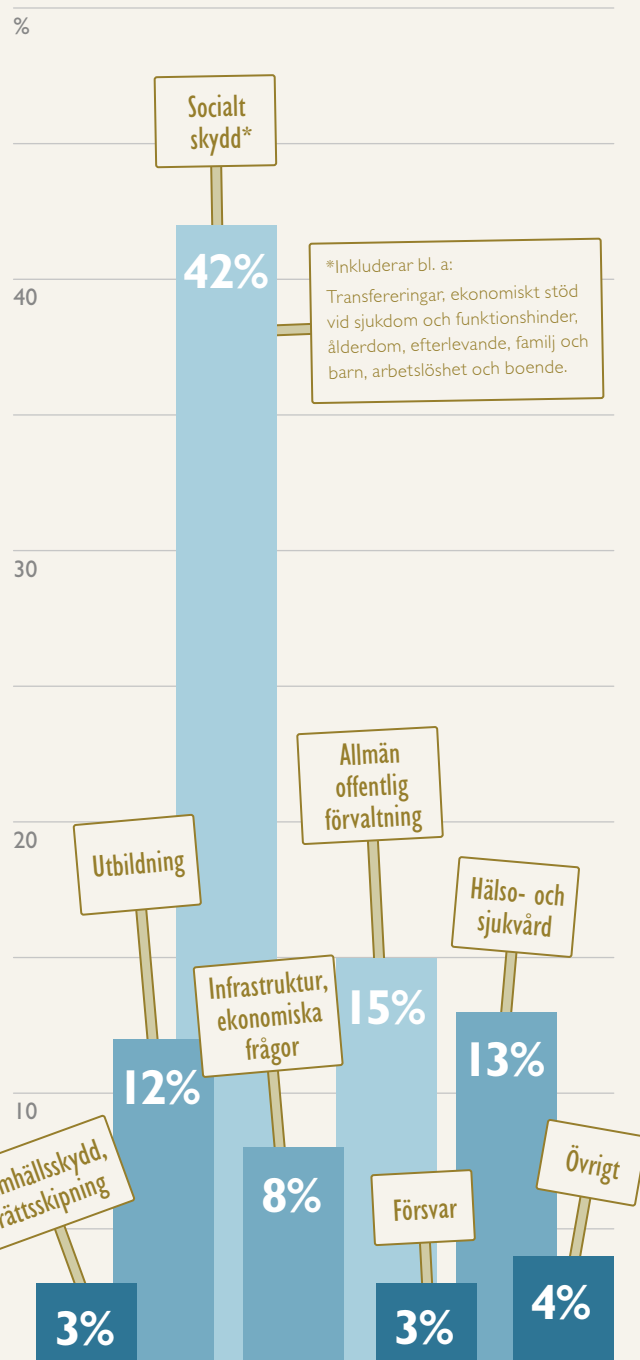
Köp av verksamhet från privata utförare som andel av den totala kostnaden inom kommun och landsting.

Källa: SKL och SCB samt beräkningar av Ekonomifakta

TRANSFERERINGAR OCH OFFENTLIGT STÖD STÅR FÖR DRYGT 40 PROCENT AV DE OFFENTLIGA UTGIFTERNA

Offentliga sektorns utgifter per ändamål
Andel av totala utgifter; 2013.

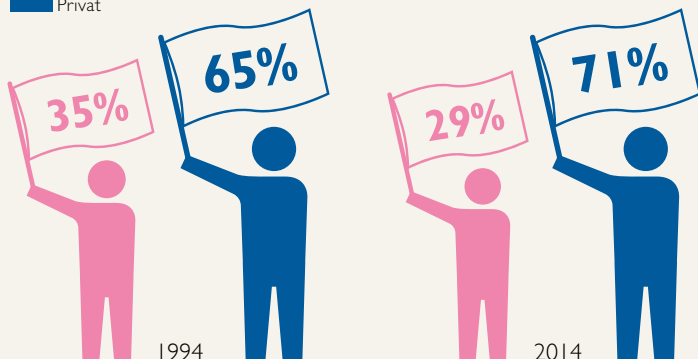

Källa: Ekonomifakta.se

TRE AV TIO ÄR SYSSELSATTA I OFFENTLIG SEKTOR

Andel av sysselsatta mellan åldrarna 16–64 år i offentlig respektive privat sektor.

Offentlig
Privat

Källa: AKU, SCB

Källa: ESV/Ekonomifakta.se

EN INNOVATIONSVÄNLIG OFFENTLIG SEKTOR

En fördel för Sverige är vår förmåga till omvandling både inom näringslivet och den offentliga sektorn. Det handlar om att förstå kunder och omvärld, att bryta mönster och pröva nya lösningar. Sen kan vi också bli bättre på att lyfta fram alla de innovativa miljöer som finns i landet och som drar till sig talanger, från datacenter i norr, testcenter för IT i vården i väster till ESS i söder.

Håkan Sörman,
vd SKL

SEKTOR UNDER STARKT OMVANDLINGSTRYCK

Kommuner och landsting har ett stort mått av självbestämmande inte minst genom rättigheten att ta ut skatt. Samtidigt ålägger staten dem en rad uppgifter med bestämmelser för hur de ska utföras.

Balansen mellan finansiering genom statliga bidrag och egna skatteintäkter för att utföra sina lagstadgade och andra uppgifter är därför av lätt förklarliga skäl föremål för en ständigt pågående debatt mellan staten, landstingen och kommunerna.

De offentligt finansierade tjänsternas kvalitet och tillgänglighet påverkar starkt vår konkurrens- och attraktionskraft. Samtidigt är omvandlingstrycket på den offentliga sektorn stort:

- En **åldrande befolkning** ökar trycket på sjukvård och äldreomsorg.
- För att finansiera ökad vård och omsorg är **kraftigt höjda skatter inte ett alternativ**. En starkt bidragande orsak till detta är globaliseringen med ökad rörlighet för individer och företag. Detta begränsar möjligheterna till ett skatteuttag som radikalt skiljer

sig från omvärldens. Fokus måste därför ligga på effektiviseringar av offentlig tjänsteproduktion.

- **Behovet av ny arbetskraft är stort** till följd av pensionsavgångar. Under den närmaste tioårsperioden behöver kommun- och landstingssektorn nyrekrytera 530 000 medarbetare.
- Den **snabba urbaniseringen** ökar trycket på att de offentliga tjänsterna ska möta behovet från allt fler stadsbor samtidigt som många små glesbygdskommuner med krympande skatteintäkter till följd av minskad befolkning ska klara sina åtaganden.

Vi menar att det finns tre viktiga förändringskrafter som är nycklar till att effektivisera och utveckla en offentlig sektor som fortsatt kan leverera välfärdstjänster med tillräcklig volym och kvalitet. Dessa är:

- Ett intensivt och systematiskt **innovationsarbete**.
- **Offentlig upphandling** som stimulerar nya och bättre lösningar.
- Utnyttjande av **digitaliseringens möjligheter**.

FÖRNYELSE OCH INNOVATION

Kommuner, landsting och regioner har, inom ramarna för närings- och regional tillväxtpolitik, stimulerat innovationer i nya och växande företag. Men initiativ och stöd bör också riktas till de offentliga verksamheterna själva.

Det finns flera viktiga perspektiv som bör utvecklas för att stärka innovationsklimatet i den offentliga verksamheten:

- **Stärka innovationsledning** genom att utveckla ledarskapet och de organisatoriska förutsättningarna för innovation.
- **Främja kapaciteten för innovation** genom att stimulera utvecklingen av starka offentliga innovationsmiljöer för utveckling, test och demonstration.

- **Snabbare implementering** av smarta effektiva lösningar inom fler verksamheter.
- **Ökad uppmärksamhet** kring och stöd till vardags-

innovationer i olika verksamheter på motsvarande sätt som många företag arbetar med system för ständiga förbättringar.

Vi har alltid varit ett öppet land och är vana att leva i en konkurrensutsatt värld. Vi är också duktiga på att organisera privat och offentlig sektor. Dessutom har vi en växande befolkning vilket också driver tillväxt.

*Anders Sundström,
ordförande Swedbank*

OFFENTLIG UPPHANDLING SOM STIMULERAR NYA BÄTTRE LÖSNINGAR

En viktig förutsättning för att skapa ett bättre innovationsklimat i offentlig sektor är bättre kontakter mellan å ena sidan offentlig sektor och å den andra det privata näringslivet och andra delar av samhället.

Många menar att kontakterna är allt för få idag. En orsak är farhågor för att sådana kan påverka framtida affärskontakter negativt genom en möjlig risk för jäv.

Ett nära samarbete mellan företag och offentliga verksamheter kan ge svenska företag en nödvändig testmarknad eller första kund. Detta är en förutsättning för att vidareutveckla och kommersialisera en produkt eller tjänst. Idag upplever många företag svårigheter i detta samarbete.

Många företag saknar också kunskaper om den offentliga sektorns sätt att arbeta. Det råder även missuppfattningar och okunskap om vilka möjligheter Lagen om offentlig upphandling egentligen ger. Den upphandlingslagstiftning som införs 2016 innebär bland annat nya möjligheter till samarbete mellan leverantörer och beställare genom så kallat innovationspartnerskap.

En annan möjlighet är beställargrupper där gemensamma behov hos flera offentliga aktörer kan kanaliseras till marknaden. I Sverige finns framgångsrika exempel på detta arbetsätt inom energieffektiviseringsområdet. Det

finns goda möjligheter att utveckla motsvarande grupper inom till exempel välfärdsteknologi och samhällsbyggnad.

Arbetet för att få till stånd fler innovationsupphandlingar har intensifierats under de senaste åren. IVA har i olika projekt arbetat med frågan (IVA 2011, IVA 2013). I flera sammanhang har det norska ”Nasjonalt program for leverandørutvikling” (<http://leverandørutvikling.no/om-programmet/>) lyfts fram som en viktig inspiration till konkreta insatser som leder till bättre upphandlingar. Teknikföretagen och SKL med flera har medverkat till att ett motsvarande svenskt initiativ startas 2016 genom den nya Upphandlingsmyndigheten.

IVA-projektet Innovationskraft Sverige slog i sin slutrapport fast att det behövs åtgärder inom fyra områden för att utveckla innovationsupphandlingen:

- Fokus inom myndigheter på upphandling som ett strategiskt verktyg.
- Kompetensutveckla beslutsfattare, upphandlare och leverantörer.
- Skapa arenor för ökad dialog och innovation.
- Tydliggöra regelverket för upphandling. (IVA 2013)

DIGITALISERINGENS MÖJLIGHETER

Digitaliseringen förändrar i grunden förutsättningarna för många tjänster, inte minst de offentligt finansierade. Inom den privat finansierade tjänstesektorn bedömer SCB att produktivitet utvecklingen i snitt varit 1,5 procent per år under de senaste decennierna. Undersökningar tyder på att användning av it tillsammans med ökad konkurrens har legat bakom utvecklingen. (Felländer 2015)

Digitaliseringen kan påverka och utveckla de offentliga tjänsterna på ett positivt sätt. Detta förutsätter att välfärdsteknologi och digitalisering ses som kärnprocesser i tjänsteutveckling och att gemensamma satsningar görs inom en rad områden:

- Nya lösningar inom **eHälsa** bidrar redan idag till ökad effektivisering och patientsäkerhet. Lösningar med ny "välfärdsteknologi" kan också öka egenmakten i omsorgen och frigöra resurser.
- **Digitala lärmiljöer** inom skolan som ger eleverna mer individuellt anpassat stöd.
- **Effektiva administrativa lösningar** ger olika yrkesgrupper mer tid för kärnverksamheten. Det gäller särskilt tjänsteintensiva verksamheter med höga krav på rapportering som till exempel omsorg och sjukvård, polisen och skolan.
- Utvecklingen av **smartare städer** skyndas på genom att ta tillvara digitaliseringens möjligheter för hållbar stadsutveckling och trafikplanering.
- Smartare **digitala tjänster för företagarna** minskar den administrativa bördan för tillstånd och inrapportering.

AGENDA FÖR EN INNOVATIONSVÄNLIG OFFENTLIG SEKTOR

SKL har lagt förslag till ett femårsprogram för en innovationsvänlig offentlig sektor. Det innefattar insatser från kommun- och landstingssektorn och staten. Syftet är att öka innovationsförmåga i offentlig verksamhet. Programmet föreslås ha en statlig grundfinansiering på 200 miljoner kronor per år. (SKL 2015:2)

Vi menar att förslaget är en bra utgångspunkt för att intensifiera arbetet med att skapa en mer innovationsvänlig offentlig sektor. Grunddragen i programmet är:

- När offentligt finansierade tjänster kundanpassas blir de värdeskapande genom att bidra till att företag och individer når sina mål. Därför måste de **offentliga verksamheterna utvecklas för att i ännu större utsträckning än idag utgå från medborgarnas och företagets behov.**
- Staten bör tillsammans med kommuner, landsting, näringsliv och ideell sektor skapa **forum där nya verktyg och metoder för samhällsutveckling** kan diskuteras, testas, utvecklas och spridas.

- **Samarbetet mellan kommuner, landsting, regioner och kunskapsmiljöer inom akademien, science-parks och innovativa företag måste öka.** Satsningar bör ske med stöd av regionala tillväxtmedel, EU:s strukturfonder och forskningsprogram.
- **Fler test- och demonstrationsmiljöer** i kommuner, landsting och regioner ger innovativa företag möjlighet att utveckla produkter och tjänster tillsammans med behovsägare.
- **Staten bör medverka till samarbetsstrukturer** som möjliggör kompetensuppbyggnad och riskdelning vid innovationsupphandling.
- **Arbetsgivarpolitiken inom offentlig sektor** bör utvecklas för att ytterligare motivera anställda att aktivt bidra till förnyelse och utveckling av verksamheter.

Framtidens goda stad

IVA driver projekt som fördjupar sig inom de områden som vi tar upp i Attraktionskraft för hållbar tillväxt. Ett av dessa är Framtidens goda stad.

Attraktiva urbana miljöer lockar talanger, företag och investeringar och är därför viktiga för Sveriges konkurrenskraft. Det är utgångspunkten för IVAs nystartade projekt Framtidens goda stad. Projektet ska verka för att ge en ökande befolkning förutsättningar att bo och verka i attraktiva livsmiljöer – både i växande och krympande regioner. Planerings- och beslutsprocesser ska ses över, positiva exempel ska lyftas fram och urbaniseringens drivkrafter ska analyseras. Framtidens goda stad riktar sig till politiker och tjänstemän med ansvar för samhällsutveckling, företagsledare och forskare inom samhällsutveckling.

Framtidens goda stad ska:

- Föreslå förbättringar av existerande planeringsprocesser för städer och regioner.
- Medverka till att dessa planeringsprocesser implementeras, genom regionala exempel.
- Identifiera produkt- och tjänsteområden inom samhällsplanering som för export.
- Om behov finns, föreslå nya forskningsområden inom hållbar samhällsutveckling, rent och resurseffektivt samhälle.

Projektet pågår 2015–2017.

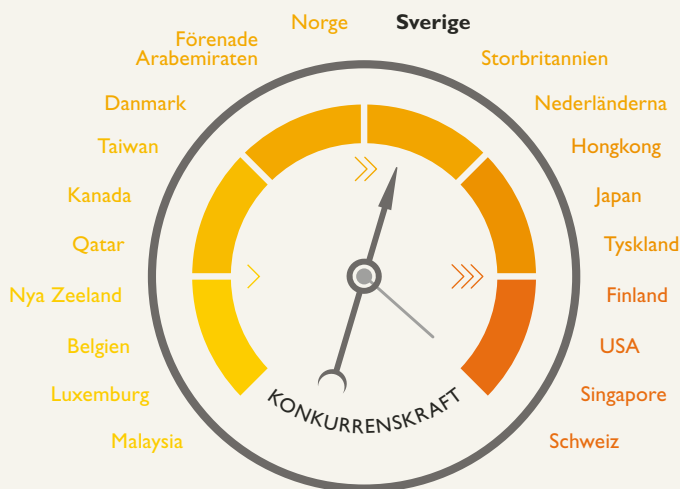

Ett attraktivt och konkurrenskraftigt Sverige

FRAMTIDSBILDEN

- Sverige utnyttjar **globaliseringens möjligheter** för företag och individer. Kunskapsintensiva företag med sin bas i Sverige utnyttjar nya exportmöjligheter. Individer berikar sina liv genom internationella kontakter, både i Sverige och utomlands.
- Sverige **drar nytta av digitaliseringen**. Den spelar en central roll för konkurrenskraftiga företag och nya innovativa välfärdstjänster. Den bidrar till att öka kompetensen hos arbetskraften vilket lockar till sig investeringar. Digitaliseringen ökar också förutsättningarna för en bra balans mellan stad och landsbygd.
- **Alla delar av det svenska samhället präglas av hållbarhet**. Det innebär en god boende- och levnadsmiljö, spännande välfärdslösningar och att våra företag är ledande när det gäller att skapa nya produkter och tjänster som lever upp till höga krav på hållbarhet och att utveckla resurseffektiva affärsmodeller.
- **Entreprenörerna, de företagsamma människorna, är och tillåts vara viktiga motorer för tillväxten**. Regler, förutsättningar och attityder stimulerar entreprenörer att ta risker, utveckla företag och skapa arbeten i Sverige och därmed grunden för vårt välstånd.
- **En stark innovationskraft förändrar och utvecklar det svenska samhället**. Hög innovationsförmåga gör svenska företag internationellt konkurrenskraftiga. Företagen utmärks av att de är utvecklande arbetsplatser med goda villkor dit kompetenta individer från hela världen söker sig. Innovationer utvecklar framtidens välfärdstjänster och skapar en effektiv offentlig sektor med hög kvalitet. Den blir därmed en viktig faktor för att vilja bo och verka i Sverige.
- Många entreprenörer och företag med stor innovationskraft skapar **kreativa marknadsplatser och innovativa miljöer som stimulerar utveckling av nya produkter**. Dessa lockar till sig företag, forskning och kompetens. De är helt enkelt spännande internationellt konkurrenskraftiga miljöer att arbeta, forska och verka i.
- **Sverige präglas av öppenhet och mångfald som gör det attraktivt för individer från hela världen att arbeta här**. Öppenhet och mångfald centralt för kompetensförsörjningen till näringsliv och offentlig sektor. På samma sätt bidrar det faktum att vi är bra på att snabbt ta tillvara den yrkes- och kulturella kompetens som finns samlad i Sverige.
- **Det svenska ledarskapet är fortsatt demokratiskt, decentraliserat och inkluderande**.

KONKURRENSKRAFTSBAROMETERN

UTMANINGEN

Sverige har en stark internationell position. Men vi är ett litet land som utmanas. Vi har halkat ned i konkurrenskraftsligan. Ett antal länder är på väg att hämta in vårt försprång som innovationsland.

Vår omvandlingsförmåga är nyckeln till tillväxt och välbefinnande. Idag prövas förmågan av de förändringar globaliseringen digitaliseringen och de stora globala samhällsutmaningarna – som klimatfrågan, den demografiska utvecklingen och urbaniseringen – innebär.

En förutsättning för vårt framtida välbefinnande är en stark attraktionskraft. Individer med många valmöjligheter i en globaliserad värld ska se sin framtid i Sverige. Företag ska lockas av kompetenta medarbetare, spännande miljöer och kluster tillsammans bra villkor.

Grunden för en stark konkurrenskraft och en hållbar tillväxt är goda villkor för företagen. Det krävs också en god kvalitet i utbildning, forskning, infrastruktur, boende och levnads-

miljö. En kultur som förmår att inspirera och utmana bidrar också till attraktions- och konkurrenskraften.

De offentligt finansierade tjänsterna har en nyckelroll. Deras kvalitet påverkar vår vardag. Attraktiva lösningar inom vård, omsorg och trygghetssystem påverkar en individs val av land där den egna och framtiden ska formas.

I vår rapport har vi analyserat utmaningar inom de 6+1 områden som är grundläggande för vår konkurrenskraft. Hur vi lyckas möta dem avgör vår framtida attraktionskraft.

Vi menar att vi ska möta framtidsutmaningarna med en kombination av respekt för deras storlek och ett självförtroende byggt på vår förmåga att som samhälle möta dem. Vi ska utnyttja allt det kapital som finns i vår tradition av breda politiska lösningar, ansvarstagande parter på arbetsmarknaden och ett civilt samhälle präglat av handlingskraft och medmänsklighet.

FRAMTIDSAGENDAN

I vår rapport har vi velat fånga in dagsläget inom en rad områden vi menar är avgörande för Sveriges attraktions- och konkurrenskraft.

Barometern till vänster mäter trycket i olika länders konkurrenskraft. Sverige ligger i området som på engelska barometrar ofta betecknas som "change".

Vårt syfte är att bidra till arbetet där vi återigen befinner oss där pilen visar på solsken och angenämt väder och att vi inte förflyttar oss mot storm och oväder. För det är bara genom att öka vår konkurrenskraft som vi kan skapa ett högt välstånd.

I vår rapport har vi lämnat en rad förslag. Dessa är utgångspunkten för vår framtidsagenda i åtta punkter:

1 Värna grunden för vårt välstånd genom konkurrenskraftiga villkor för företagen

Vårt välstånd bygger på konkurrenskraftiga företag. Ur ett samhällsperspektiv är deras viktigaste uppgift att tillfredsställa människors och samhällets behov av varor och tjänster. Men de företag som inte tjänar pengar kan inte uppfylla sin grundläggande samhällsuppgift.

En av de mest brännande frågorna för svenska företag idag är kompetensförsörjningen. Därför är våra förslag i första hand inriktade mot att rusta individer och företag för en arbetsmarknad med allt snabbare omvandling. Vi vill också förbättra matchningen genom bättre validering av utbildning och yrkesverksamhet. Vi pekar också på behovet av att förändra de skatter som är speciellt viktiga för nystartade och växande företag.

2 Var rädd om välfärdens intäkter genom att utforma ett skattesystem som ger tillräckliga intäkter utan att påverka incitamenten för individer och företag negativt

Vår välfärdsmodell bygger på höga skatter i ett internationellt perspektiv. Sveriges utmaning är att i internationell konkurrens utforma dessa på nivåer som möjliggör en välfärd med hög kvalitet. En sådan bidrar starkt till vår attraktions- och konkurrenskraft. Samtidigt måste skatterna

utformas så att individers och företags vilja att anta nya utmaningar just i Sverige inte påverkas negativt. Vi menar att det är värt att påminna om att samhällsekonomin, där förutsättningarna för skatteinkomsterna skapas, är en känslig och komplicerad mekanism.

3 Rusta individen för omställning och livslångt lärande

Globalisering och digitalisering höjer takten i näringslivets och samhällets omvandling. Detta påverkar redan idag företagens kompetensförsörjning. Därför har vi lagt en rad olika förslag till för att möjliggöra nödvändigt livslångt lärande för individen.

Vi har även pekat på nödvändiga förbättringar i skolan och högre utbildning där grunden till individernas kunskaper läggs. Vi har också understrukit de stora möjligheterna för Sverige om vi på ett bättre sätt än idag förmår att ta tillvara utbildning och yrkeserfarenhet hos individer från andra länder.

4 Ge lärarna en verklig chans att förbättra undervisningen i skolan

Nycklarna till en nödvändig förbättring av den svenska skolan ligger hos lärarna. Vi har pekat på behovet av kompetensutveckling, kollegialt lärande och effektiv användning av digitala läromedel. Vi har också visat på ledarskapets betydelse. Det gäller samspelet mellan rektorer och skolledare, mellan kommunala och privata huvudmän och inte minst samspelet mellan nationell och lokal nivå.

5 Ställ tydliga mål om internationell konkurrenskraft för svenska universitet och högskolor

Svenska universitet och högskolor måste garanteras resurser som ger förutsättningar för hög internationell konkurrenskraft i alla delar av verksamheten. Staten måste därför bli tydligare att sätta målen för utbildning, forskning och samverkan. Men det är forskarna och lärarna som måste finna vägarna till ökad konkurrens- och attraktionskraft.

6 **Betala tillbaka infrastruktur- skulden med ränta**

Vi har inte investerat tillräcklig mycket i ny infrastruktur. Vi har inte skött underhållet av den befintliga. Vi behöver satsa mer och göra det snabbt. Vi pekar på det svenska pensionskapitalet som en väg att skynda på investeringarna. Vi understryker också behovet att pröva nya former för att genomföra infrastrukturprojekten.

7 **Bryt upp gamla låsningar och lös den svenska bostadskrisen**

Bostadskrisen hotar tillväxten och sänker vår konkurrens- och attraktionskraft. Krisen kan bara lösas genom en kombination av åtgärder för att stimulera nybyggnation och öka rörligheten i det befintliga beståndet. Få områden är så genomanalyserade som bostadspolitikerna. Inom få områden blockeras lösningar så effektivt av särintressen. Och inom få områden är politiskt mod och handlingskraft så nödvändigt som just här.

8 **Skynda på utvecklingen av en innovationsvänlig offentlig sektor**

Kvaliteten i offentligt finansierade tjänster är en av nycklarna till svensk konkurrens- och attraktionskraft. Samtidigt står den offentliga sektorn inför stora utmaningar. För att möta dessa krävs nytänkande, innovationer och inte minst förmåga att utnyttja digitaliseringens möjligheter för att öka produktiviteten. För framgång krävs en dynamisk offentlig sektor som också förmår att dra nytta av erfarenheter och utbyten med näringslivet.

Bilaga

REFERENSER

- Alexandersson, G (2015) Trafikverkets koll på järnvägen brister, Svenska Dagbladet 21/4 2015
- Barr, D., (2015), Infrastrukturinvesteringar, PM
- BCG (2013), The 2013 BCG e-Intensity Index, BCG-Perspectives
- BCG (2014), Nordic Agenda. Transforming for the next wave of success
- Bender, G., (2013) Lärarledd tid och kvalitet i den högre utbildningen, TCO
- Bendar, G., (2015), Ny kunskap för nya jobb. Eftergymnsialt utbildningsutbud för yrkesverksamma, TCO
- Berlin, D., (2014), Matchningsproblem på högutbildades arbetsmarknad. En översikt av den svenska debatten, Enheten för analys och utvärdering, RAPPORT: 2014:02 Dnr: V 2014/269, Göteborgs universitet
- Bevelander, P., Emilson, H., Magnusson, K., Osanami Törngren, S., (2014), Världens öppnaste land. Arbetskraftsinvandring efter reformen 2008. Fores Studie 2014:1
- Boverket (2014), Låst läge på bostadsmarknaden, Marknadsrapport maj 2014
- Boverket (2014), Svenska byggkostnader i internationell jämförelse
- Braunerhjelm, P. m.fl, (2009) Utvecklingskraft och omställningsförmåga
- Braunerhjelm, P., Eklund, J., (2015), Så kan investeringar säkras. SvD 2015-09-02
- Braunerhjelm, P., Eklund, K., Henrekson, M., (2012), Ett ramverk för innovationspolitiken
- Breman, A., Felländer., A (2014), Diginomics – nya ekonomiska drivkrafter, Ekonomisk debatt nr 6 2014
- Byman, K., (2015) Elproduktion. Tekniker för produktion av el. Rapport från IVA-projektet Vägval el
- Digital evolution index (2014), Tufts university, <http://fletcher.tufts.edu/ebiz/index>
- Eklund, K., (2014), En fungerande bostadsmarknad – en reformagenda, Bokriskommittén 2014
- Entreprenörskapsforum (2014), En fungerande arbetsmarknad – nyckel till innovation och kunskapsdriven tillväxt, Swedish Economic Forum 2014
- ESO (2014), Investeringar in blanco? En ESO-rapport om behovet av infrastruktur
- Essemyr, M., (2014), Omställningskedjan – håller den?, TCO
- Essemyr, M., (2015), Tjänstemannagrupper i arbetsmarknadspolitiken och i omställning
- European Union (2015), Innovation Union Scoreboard 2015
- Felländer, A., (2015) Digitaliseringens möjligheter och utmaningar
- Finanspolitiska rådet (2015), Svensk Finanspolitik 2015

- Fölster, S. (2015), De nya jobben i automatiseringens tidevarv, SSF-rapport 20
- Gartner (2014), Top 10 Predictions for 2015 and Beyond
- Global Innovation Index (2015), <https://www.globalinnovationindex.org/content/page/GII-Home>
- Grönlund, Å., Andersson, A., Wiklund, M. (2014), Unos Uno årsrapport 2013, Örebro universitet
- Hagman, L., Sjölander, E., Bjurulf, S., Rune, A., Jagren, L., (2015), En rättvisare bild av industrin
- Högskoleverket (2014), Rörligheten mellan svenska lärosäten bland professorer, lektorer och adjunkter, Statistik analys, 2011-12-09
- IVA (2011), Innovation för tillväxt
- IVA (2013), Innovationskraft Sverige
- IVA (2015), Mobilisering för ökad regional attraktionskraft
- JUSEK (2015), Mer undervisning för ökad utbildningskvalitet
- Konjunkturinstitutet (2012), Nivån på infrastrukturinvesteringar i Sverige, Konjunkturläget mars 2012
- LR (2012), Svenska lärarlöner i ett europeiskt perspektiv, Lärarnas Riksförbund
- Lärarnas nyheter (2015), Hoppet sätts till kollegiala lyft, 2015-03-08
- Lärarnas tidning (2011), Forskarskolor ska ge 200 lektorer, 2011-03-01
- Lärarnas tidning (2015), Mer i lön än andra – fyra år i rad, 2015-08-20
- Mazzucato, M., (2013), The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sectors Myths, Anthem Frontiers of Global Political Economy
- Nybyggarkommissionen (2014), En bostads-politisk agenda för Sverige. 63 förslag för ökat byggande
- OECD (2012), OECD indicators of immigrant integration
- OECD Better Life Index (2015), <http://www.oecdbetterlifeindex.org/>
- OECD (2015:1), Improving Schools in Sweden: An OECD Perspective
- OECD (2015:2), Local Job Creation in Sweden
- Rabe, K., (2014), Underlag om kulturella och kreativa näringar, PM – Tillväxtverket
- Regelrådet (2015), ”One in One out”-rule. Artikel på regelradet.se, 2015-04-01
- Riksdagen (2014), Rapport från riksdagen 2013/14:RF21 Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige
- SACO (2015), Vad kostar en akademiker?
- SCB (2013), Universitet och högskolor. Genomströmning och resultat på grundnivå och avancerad nivå till och med 2011/2012, UF 20 SM 1303
- Schön, L., (2014), En modern ekonomisk historia - tillväxt och omvandling under två sekel
- Shanghai ranking (2015), Academic Ranking of World Universities, www.shanghai ranking.com
- Sjöberg, A.-S., Mild Nygren, G., (2015), Omställningsavtal. Det extra stödet mellan jobb. TCO granskar nr 3 2015

- SKL (2014), Ökat bostadsbyggande – delat ansvar
- SKL (2015:1), Öppna jämförelser, Grundskola 2015
- SKL (2015:2), En innovationsvänlig offentlig sektor, Postionspapper
- Skolinspektionen (2014), Från huvudmannen till klassrummet – tät styrkedja viktig för förbättrade kunskapsresultat – årsrapport 2014
- SNS (2012), Konjunkturrådets rapport 2012. Enkla regler, svåra tider – behöver stabiliseringspolitiken förändras?
- Social Progress Index (2015), <http://www.socialprogressimperative.org/data/spi>
- SOU (2010:56), Betänkande av innovationsupphandlingsutredningen
- SOU (2014:02), Utredning om inrättandet av ett skolforskningsinstitut
- SOU (2015:42), Koll på anläggningen, SOU 2015:42
- SOU (2015:48), Bostadsmarknaden och den ekonomiska utvecklingen, Bilaga 3 till Långtidsutredningen 2015
- Svenskt Näringsliv (2013), Infrastrukturskulden
- Svenskt Näringsliv (2014), Bättre matchning med fler inträdesjobb, Rekryteringsenkäten 2014
- TALIS (2014), The Teaching and Learning International Survey 2013
- Tillväxtanalys (2013), Massive Open Online Courses – en omvärldsanalys i fyra länder, Dnr 2013/282
- Tillväxtanalys (2014), Varför är vissa platser mer attraktiva för boende än andra? Dnr 2014/08
- Tillväxtverket (2014), Förutsättningar för konkurrenskraftiga företag, Företagens villkor och verklighet 2014
- UKÄ (2014), Fler sökande, antagna och nybörjare på lärarutbildningarna, Statistisk analys 2014-12-09/11
- Universitas 21 (2015), U21 Ranking of National Higher Education Systems 2015, Melbourne Institute
- Vetenskapsrådet (2014), Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige
- Vetenskapsrådet (2015), Forskningens framtid! Svensk vetenskaplig produktion och publiceringsmönster i ett internationellt perspektiv
- Wallberg, H., (2015), Att undervisa får inte ses som något nödvändigt ont, Debattartikel i Vetenskapsrådets tidning Curie 2015-02-11
- Westrup, J., Collins, S., Janda, J., (2014), Boosting Seattle's Global Competitiveness, BCG Perspectives
- World Bank (2014), Ease of doing business index
- World Bank Group (2015), Sweden's Business Climate. A Microeconomic Assessment.
- World Economic Forum (2015), The Global Competitiveness Report 2015-2016
- Ådal (2015), Utbildningsbakgrund, födelseland och arbetsmarknadsutfall. Marti Ådals blogg 2015-08-04

STYRGRUPP

Carl Bennet (ordförande), Carl Bennet AB
Tomas Billing, Nordstjernen
Pontus Braunerhjelm, Entreprenörskapsforum
och KTH
Charlotte Brogren, VINNOVA
Ulf Ewaldsson, Ericsson
Pam Fredman, Göteborgs universitet
Carola Lemne, Svenskt Näringsliv

Martin Lorentzon, Spotify
Björn O. Nilsson, IVA
Gunilla Nordlöf, Tillväxtverket
Eva Nordmark, TCO
Johan Rockström, Stockholm Resilience Centre
Anders Sundström, Swedbank
Håkan Sörman, SKL
Karl-Petter Thorwaldsson, LO

PROJEKTLEDNING

Johan Carlstedt, huvudprojektledare
Lisa Renander, projektledare regional utveckling
Monica Sannerholm, projektkoordinator
Monika Wassén, projektledare nationell dialog
Jan Westberg, kommunikationsansvarig

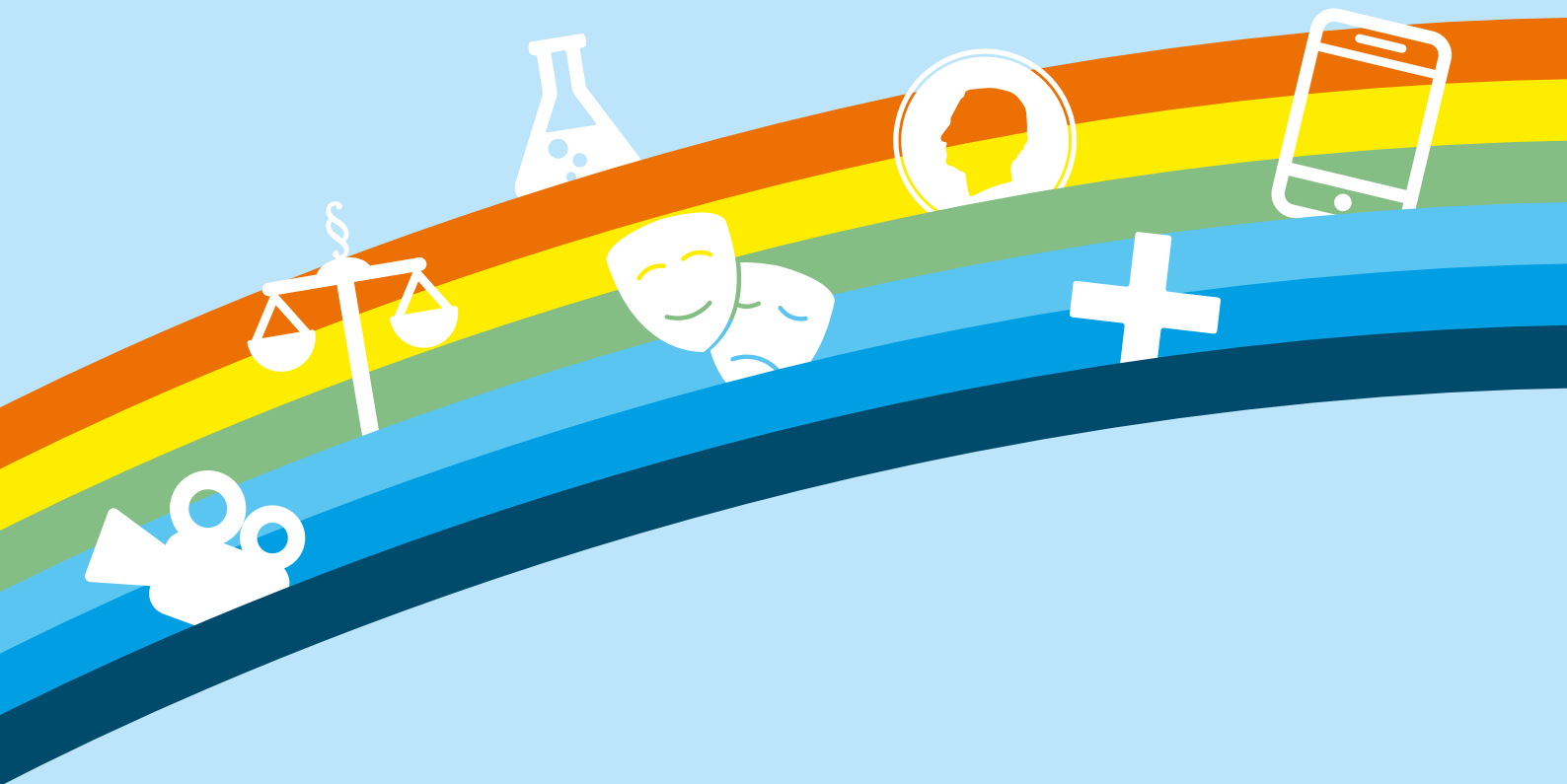
KUNGL. INGENJÖRSVETENSKAPSAKADEMIEN (IVA) är en fristående akademi med uppgift att främja tekniska och ekonomiska vetenskaper samt näringslivets utveckling. I samarbete med näringsliv och högskola initierar och föreslår IVA åtgärder som stärker Sveriges industriella kompetens och konkurrenskraft. För mer information om IVA och IVAs projekt, se IVAs webbplats: www.iva.se.

Utgivare: Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), 2015
Box 5073, SE-102 42 Stockholm
Tfn: 08-791 29 00

IVA-M 459
ISSN: 1102-8254
ISBN: 978-91-7082-905-5

Redaktör och texter: Jan Westberg, IVA
Intervjuer och citat: Siv Engelmark Cederborg
Illustrationer: Infobahn
Fotografier: Anette Andersson, Sören Andersson, Mikael Axelsson,
Thomas Carlgren, Lars Forsstedt, Jörgen Hildebrandt, Olof Holdar,
Sten Jansin, Jann Lipka, Daniel Roos, Pär Rönnberg & Johan Wingborg
Layout: Anna Lindberg & Pelle Isaksson, IVA

Denna rapport finns att ladda ned som pdf-fil
på IVAs hemsida www.iva.se

KUNGL. INGENJÖRSVETENSKAPSAKADEMIEN

med stöd av

